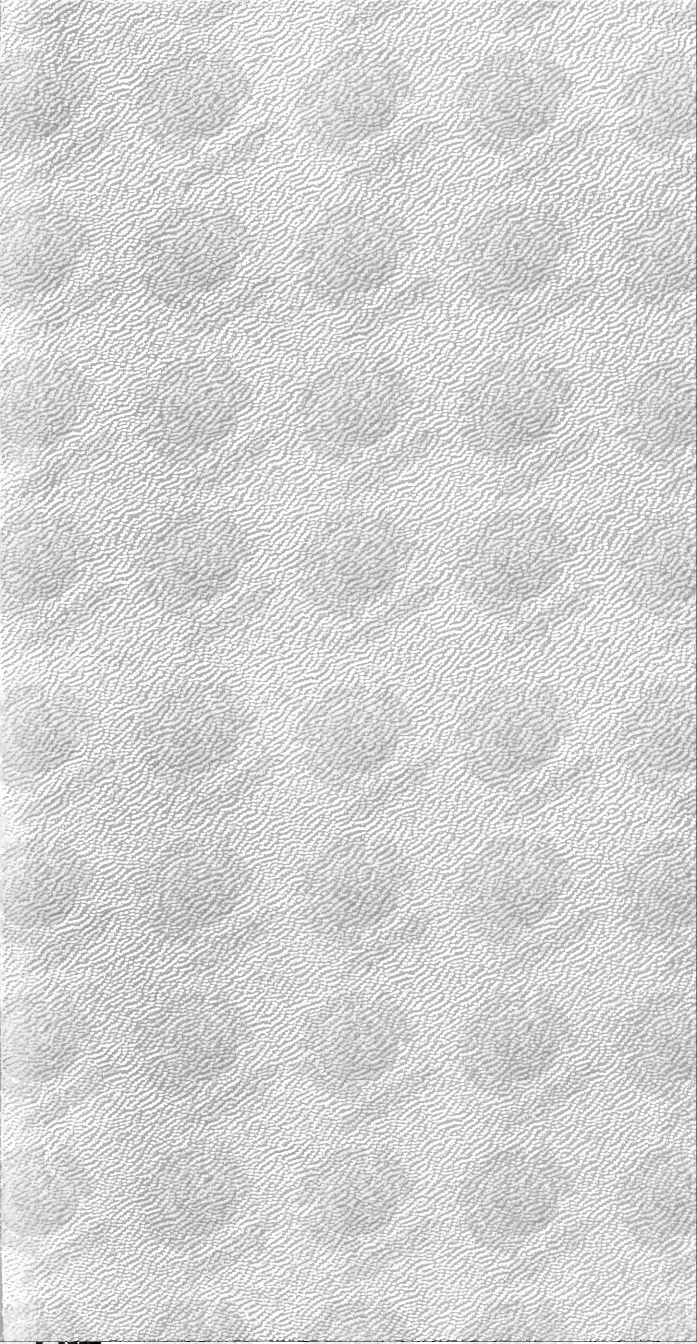

531

ST

25243

ΑΡΙΣΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΗΡΩΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΣ

Π. Π. ΓΕΡΜΑΝΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ
ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΤΡΩΝ

*Ἡ κριτικὴ τῶν ἀδυνα-
μιῶν τῶν ἡρώων, εἶναι
καθ' ἑκὸν ἱερὸν ἀπέναντι
τῆς ἱστορίας. . . .*

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΤΣΙΝΙΚΑ - ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΑΡ. 5

*Ἐπὶ μνήμῃ τῆς ἀδελφοῦνός μου
Μαρίας*

δ Π. Π. ΓΕΡΜΑΝΟΣ

δ Π. Π. ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΗΡΩΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΣ

Ο Π. Π. ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Μια θερμή ημέρα τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ 1778, ἓνα παιδάκι κοιμᾶται ξαπλωμένο, κάτω ἀπὸ πυκνόφυλλο πλάτανο, ἔξω στὰ χωράφια, ποὺ εἶνε κοντὰ στὴ Δημητσάνα.

Πάρα-πέρα ὁ Γιάννης Γκόζιας καὶ ἡ γυναῖκά του Κανέλα ἀλωνίζουν χαρούμενα τὶς ξανθὲς θυμωνιές τους.

Ξαφνικά, μιὰ φοβισμένη φωνὴ ξεσχίζει τὴ μεσημεριάτικη γαλήνη. Ἀλλόφρονες οἱ γονεῖς τρέχουν στὸ παιδὶ ποὺ φωνάζει· ἓνα φρεῖδι φαρμακερό, εἶνε τυλιγμένο γύρω στὸ χέρι τοῦ μικροῦ καὶ ἡ κλειστὴ παλάμη του, σφίγγει δυνατὰ τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ ἔρπετοῦ.

Ὁ Μῦθος τοῦ Ἡρακλῆ ἐπαναλαμβάνεται ὡς ἀλήθεια ἱστορική! Ἡ Αἰώνια Πάλη τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἀνθρώπου, ἀπὸ τὶς κακοποιὲς δυνάμεις, ποὺ τὸν τυραννοῦν, συμβολίζεται ἀδιάκοπα στοὺς θρύλους καὶ τὴν ἱστορία τῶν ἡρώων ποὺ τὴ διεξάγουν...

Ὁ Μικρὸς Γεώργιος Γκόζιας εἶνε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἥρωας αὐτοῦς, ποὺ ἀργότερα θὰ πρωταγωνιστήσῃ.

στό Ἑλληνικὸ Δραῖμα, μὲ τὸ ὄνομα Π. Πατρῶν Γερμανός...

*
* *

Ἡ Δημητσάνα, ἡ ἔνδοξη πατρίδα τῶν ἡρώων καὶ τῶν λογιῶν, εἶνε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ μοναδικὸ πνευματικὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου. ἔχει ἄνωτερο σχολεῖο καὶ δασκάλους ξακουσμένους. Σ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἄλλη Πελοπόννησο βασιλεύει ἀμάθεια καὶ σκοτάδι. Ἀντίθετα μὲ τοὺς ἄρχοντας τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, οἱ προεστοὶ τῆς δύστηνης Χερσονήσου, «περιπλεγμένοι ἐξαιρετικῶς» λέγει ὁ Φιλήμων «εἰς τὴν τύρβην τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἀμελοῦσιν καὶ κατατρέχουσιν ἐνίστε τὴν Παιδείαν».

Στὸ περίφημο λοιπὸν σχολεῖο τῆς Δημητσάνας ὁ μικρὸς Γκοζόπουλος, ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Ἀγάπιο Λεονάρδο «τὰ ἐκκλησιαστικὰ» καὶ τὴν «θύραθεν παιδείαν». Ἀκολουθεῖ τὸ διάσημο δάσκαλο τοῦ στοῦ Ἀργος, μαθαίνει ἐκεῖ Γαλλικὰ καὶ Ἱστορίαν καὶ χειροτονεῖται σχεδὸν ἀμέσως, Διάκος τοῦ Ναυπλίας Ἰακώβου ὑπὸ τὸ ὄνομα Γερμανός.

Εἶνε νέος «ζωηρὸς καὶ καθάριος». Ἡ φιλομάθεια καὶ ἡ σοβαρότης του, μαζὶ μὲ μιὰ παρὰδοξὴ φλόγα ποὺ ἀδιάκοπα φλογίζει τὰ μάτια του, ἀποσποῦν σύντομα τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ γύρω του κόσμου.

Ἄλλ' οὔτε ἡ ἀγάπη τοῦ ἐπισκόπου του, οὔτε ἡ βαθειὰ πρὸς αὐτὸν ὑποχρέωσί του μποροῦν νὰ συγκρατήσουν στὸν μικρὸν ὀρίζοντα τοῦ Ἀργους τὴν ἀδάμαστη φιλοδοξία τοῦ νεαροῦ κληρικοῦ.

Ἐγκαταλείπει, κρυφά, ἓνα πρῶτ' καὶ «γέροντα»

καὶ «δασκάλους» καὶ διὰ μέσου τῆς Ὑδρας καταφεύγει στὴν Ἀσία. Κάποιο πνεῦμα τυχοδιωκτισμοῦ, ἀρριβισμὸς ἢ βουλή τῆς θείας Προνοίας τὸν σπρώχνουν κοντὰ στὸ Γρηγόριο τῆς Σμύρνης, σ' ἐκεῖνον, ποῦ ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, θ' ἀνοίξη ὡς Πατριάρχης τὴν ἔνδοξη σειρὰ τῶν θυμάτων τῆς Ἐλευθερίας.

Ἐξαρχος στὴν Πελοπόννησο κατὰ τὴν πρώτη Πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου, διασώζει μὲ σοφὴ καὶ πολύμοχθη ἐργασία τὰ καταπατημένα προνόμιά της καὶ γυρίζει στὴν Πόλι, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ Γρηγόριο στὴν ἐξορία τοῦ Ἀθῶ.

Τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης φαίνεται νὰ κυριαρχῇ γιὰ μιὰ στιγμή τῆς ἀκοίμητης φιλοδοξίας, ποῦ κατακαίει ἀδιάλειπτα τὴν ἰσχυρὴ αὐτὴ ἰδιοσυγκρασία.

Μόλις, εἴτε μὲ τὴν συγκατάθεσι τοῦ Γρηγορίου, ξαναγυρίζει ὕστερα ἀπὸ λίγους μῆνες στὴν Πόλι.

Τὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὸ Φανάρι τὸν τραβοῦν ἀκαταμάχητα.

Τὸν ξαναβρίσκουμε, σὲ λιγάκι, δάσκαλο στὴ μεγάλη Φαναριώτικη οἰκογένεια Μάνου, καὶ εὐθὺς ἀμέσως Διάκο τοῦ Συνοδικοῦ Ἰωακείμ.

Ἐφορος τῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων τῶν Ἀρχιερέων τῶν Ἐπαρχιῶν, βρίσκει τὸν τρόπο, νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ μὲ τὴ φιλεργία του καὶ τὴν ἀριστοτεχνικὴ διεξαγωγὴ τῶν ὑποθέσεων των, καὶ παίρνοντας ταῦτοχρόνως μαθήματα φιλοσοφίας ἀπὸ τὸν Πρώτο, τὸν περίφημο Σχολάρχη τῆς «Ξηρᾶς Κρήνης», ἐτοιμάζεται πάνοπλος, γιὰ τὴν τελευταία του μάχη...

Ἕνας χρόνος πέρασε καὶ ἡ ὥρα ἐσήμανε. Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ, γέρος καὶ ἄρρωστος, παραιτεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλὰ ὁ θρόνος του εἶνε τριτοβάθμιος καὶ ὁ Κανόνας τοῦ Πατριαρχείου ἀδυσώπητος. Μόνον μετὰ προαγωγή τοῦ ἀρχαιότερου θὰ συμπληρωθῇ ὁ κενωθείς θρόνος. Οἱ φίλοι καὶ θαυμασταὶ τοῦ Γερμανοῦ ἱεράρχαι, μεταθέτουν τότε, τὸν Π. Πατρῶν Μακάριο, στὸ θρόνο τῆς Κυζίκου καὶ ὁ Γερμανὸς χειροτονεῖται θριαμβευτικά, τὴν 25 Μαρτίου 1806 Μητροπολίτης Π. Πατρῶν.

Ἐπὶ τέλους ! Ἡ προτελευταία βαθμίδα τῆς Ἱεραρχίας ἐπατήθη· ἀπ' ἐκεῖ ἕως τὸν τελικὸν θρίαμβον δὲν εἶνε παρὰ ἓνα βῆμα...

Ἄλλ' αἱ βουλαὶ τῆς Προνοίας καὶ ἡ καλὴ Τύχη τοῦ φιλοδόξου κληρικοῦ τὸν προορίζουν γιὰ ἓνα ἄλλο ρόλο, περισσότερον ἔνδοξον καὶ περισσότερον ἱστορικόν, τὸ ρόλο τοῦ Πρωταγωνιστοῦ τῆς Ἑθνικῆς Παλιγενεσίας.

*
* *

Εἶνε Μάϊος τοῦ 1807, ὅταν ὁ τριακονταετής Μητροπολίτης ἀποβιβάζεται στὴ Πάτρα, γιὰ νὰ κατακτήσῃ ἐντὸς ὀλίγου ἀπεριόριστο τὸ σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Προστατεύει τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν τυράννων καὶ ἀφοπλίζει τοὺς τελευταίους, μετὰ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν γενναιοδωρίαν τὴν. Περιστέλει τὰς καταχρήσεις τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων, μετὰ ἔντονες ἀναφορὰς καὶ μετὰ γενναῖα φιλοδωρήματα, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλεῖ.

Ἀπειλεῖ καὶ πληρώνει. Εἶνε τὸ δόγμα τῆς Σχο-

Γερμανός

τοῦ Φαναρίου. ὅπου ὁ Γερμανός δὲν ἐσπούδασε ταίως.

Γεννημένος πολιτικός, χρησιμοποιεῖ τὸ κῦρος αὐτοῦ, γιὰ νὰ συνδέσῃ ἄρρηκτα πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἀλλήλους τοὺς χωρισμένους προεστούς τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπὸ τότε χρονολογεῖται ἡ παροικιόδης φιλία τῶν δύο «Ἀνδρέηδων» καὶ ὁ στενὸς δεσμὸς ὧλων μὲ τὸ Θάνο Κανακάρη, τὸν Σισίνη, τὸν Πειτρόμπεη τὸν Νοταρᾶ, τὸν Δεληγιάννη.

Μὲ τὴν ἐνέργεια αὐτῇ, διαγράφεται σαφῶς, τὸ πρῶτο πολιτικὸν κόμμα στὴ νέα Ἑλλάδα, μὲ σκοπὸ τὴ βελτίωση τῆς τύχης τοῦ Ἑθνους καὶ μὲ ἀρχηγὸ τὸν Γερμανό.

Τὰ καθήκοντα τοῦ Συνοδικοῦ διακόπτουν γιὰ τέσσερα χρόνια τὴ δρᾶσι του στὴ Πελοπόννησου. Στὰς 2 Ἰανουαρίου τοῦ 1819 ἐπιστρέφει στὰς Πάτρας. Ἡ ὑποδοχὴ του, ὑπῆρξε θρίαμβος ἀρχηγοῦ. «Πληθὺς λέμβων ἐξώρμησε πρὸς τὸ ἐρχόμενον πλοῖον. Ἄμετροι φίλοι ἐπέβησαν αὐτῶν, ἴν' ἀσπασθῶσιν τὴν δεξιὰν τοῦ πνευματικοῦ των πατρὸς. Σύμπασα ἡ πόλις κατῆλθε εἰς τὸ παράλιον καὶ χρυσοποικίλοι λαμπροὶ ἵπποι, πεμφθέντες ὑπὸ Ὀθωμανῶν μεγιστάνων, ἀνέμενον ἐν τῇ ἀποβάθρᾳ, εὐτυχῆς δ' ἐλογίζετο ὁ ἵπποκόμος, ὃν ἤθελε προτιμήσει ὁ μεγαλόδωρος Γερμανός».....

Καὶ ξαναρχίζει θεληματικὰ τὸ διακοπὲν ἔργο τῆς προστοσίας τῶν ὑποδούλων, τῆς «καλλιεργείας σχέσεων» καὶ «τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ συσφίξεως μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, στενῆς καὶ ἀδιαταράκτου φιλίας».

Εἶνε περίεργη ἡ σύμπτωσι τοῦ ἔργου τοῦ Γερμανοῦ, μὲ τὶς πρῶτες ἐνέργειες τῶν Φιλικῶν. Ἀγνοεῖ καὶ τὴν ὑπαρξὶ τῆς Μυστικῆς Ἑταιρείας καὶ ὁμως ἀπαράλακτα ὅπως ἐκείνη, θέτει ὡς σκοπὸ τῶν ἐνεργειῶν του, τὸ σύνδεσμο τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς ἀγάπης, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Θρησκείας.

*
* *

Ἡ μεγάλη στιγμή πλησιάζει. Ὅλοι οἱ παράγοντες τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἔχουν συντελεσθῇ. Ἡ ἰδέα τοῦ «ἐθνικοῦ κινήματος» ἔχει ὠριμάση καὶ τὸ ὄνειροπόλημα τῶν τριῶν ἐμποροῦπαλλήλων τῆς Ὀδησσοῦ ἔχει μεταβληθῇ σὲ πελωρία πραγματικότητα.

Ἀπόστολοι ἐμπνευσμένοι περιτρέχουν τὰ κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, προσηλυτίζοντας ἀθρόως, ἐμπόρους, λογίους, παπάδες, ἄρματωλοὺς καὶ ναῦτες. Μόνον οἱ «κοτζαμπάσηδες» καὶ οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ μένου ἔξω ἀπὸ τὸ γενικὸ συναγερμὸ τῶν Δυνάμεων τοῦ Ἑθνους, ποὺ ἐπιχειρεῖ ἡ Ἑταιρεία τῶν Φιλικῶν.

Φοβοῦνται τὴν ὑπερβολικὴ τους σύνεσι καὶ τὰς ὕλικας καὶ ἡθικὰς ὠφελείας, ποὺ ἔχουν ὡς δημογέροντες καὶ προεστοί...

Στὴν Ἀχαΐα κατεβαίνει πρῶτος ἀποσταλμένος, ὁ Ἄντ. Πελοπίδας, μὲ σκοπὸ νὰ κατηχήσῃ τὸν Ἄνδρ. Καλαμογδάρτη, πλούσιο ἄστό, δραστήριο καὶ εὐφύστατο καὶ γνωστὸν ἀντίπαλο τῶν Προυχόντων τῆς Πάτρας.

Ὅταν ὁ Πελοπίδας, κατηχόντας τὸν Καλαμογδάρτη, ἔφθασε στὸν «Μεγάλον Ὅρκο» διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἑταῖρος ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσι νὰ θυσιάσῃ σὲ

ὡμὸ τῆς Ἑλευθερίας, ζωῇ, τιμῇ, παιδιὰ καὶ περιουσία, ἀντελήφθη ἄργά, ὅτι ὁ ἔμπορος Καλαμογδάρτης, ἐν ἦτανε ἱκανὸς γιὰ τόσο μεγάλες θυσίες.

Ἀρνεῖται νὰ ὁμώσει τὸ φοβερὸ ὄρκου τοῦ θὰ τὸν δέσει ἅλута μὲ τὴν τύχη τοῦ Ἑθνους καὶ ὁ Πελοπίδας περίφοβος γιὰ τὸ μυστικὸ τῆς Ἑταιρείας, ἀντιμετωπίζει τὸν τρόπον τοῦ θανάτου του.

Κατὰ τὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή, μία ἔμπνευσι ἀγαθὴ τοῦ «κατηχητοῦ», σώζει τὸν Καλαμογδάρτη καὶ προσθέτει στὴ χορεία τῶν Φιλικῶν, τὴν σοβαρότερη φυσιογνωμία τῆς Πελοποννήσου.

Χωρὶς τὸν ἐλάχιστο δισταγμὸ καὶ παρὰ τὸν κανόνα καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἀνωτάτης Ἀρχῆς δυσπιστοῦσης, ὅπως εἶδαμε στοὺς προὔχοντες καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, στηριζόμενος μόνον στὴν ἀφύρανη ὑπόληψι τοῦ δημοφιλοῦς Ἱεράρχη, ὁ Ἀπόστολος τῶν Φιλικῶν, κατευθύνεται μιὰ νύχτα στὸ σπῆτι τοῦ Γερμανοῦ.

Ἡ Ἱστορία διέσωσε τὰ πρῶτα του λόγια :

«Παραστάτης Ἑλλήνων ἦλθον, πρὸς σὲ τὸν Ποιμένα τῶν Πατρῶν».

Εἶνε ἡ-μεγαλύτερη ὑπηρεσία ἀπὸ ὅσες ὁ «θερμουργὸς» Πελοπίδας ἐπρόσφερε στὸν Ἀγῶνα.

Ὁ Γερμανὸς ἀκούει ἅπληστα τὸν ἀποσταλμένο, ἐνθυμεῖται τὶς ὑποπτες κινήσεις μερικῶν Ἑλλήνων τῆς Κων)πόλεως, ὅταν ἦτο Συνοδικός, ἀναπολεῖ μία αἰνιγματικὴ φράσι ἐπιστολῆς τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀπὸ τὴν Πίζα, «ὅτι ἤλπιζε μίαν ἡμέραν ν' ἀξιώθῃ ν' ἀσπασθῇ τὴν δεξιάν του, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος» ἐξηγεῖ αὐτὴν ὡς σημαίνουσιν ὅτι «ἔξωθεν» παρασκευ-

άζεται Ἐπανάστασι, διαφωτίζεται ἀκαριαίως καὶ ἀφί-
νει νὰ κατηχηθῇ.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ὅλοι οἱ προὔχοντες τῶν
Καλαβρۇτων καὶ τῆς Ἀχαΐας, ὅλοι οἱ φίλοι καὶ ὁπα-
δοὶ τοῦ Γερμανοῦ, εἶνε ἐνθερμοὶ φιλικοὶ καὶ τὸ κυο-
φορούμενο κίνημα τῆς Πελοποννήσου ἀποκτῶ τὸν
Πολιτικὸ καὶ τὸν Διπλωμάτη του...

*
* *

Ἡ εἴσοδος τοῦ Γερμανοῦ στὴν Ἑταιρεία σημειώ-
νει σταθμὸ σημαντικώτατο, στὸ ἔργο της κατὰ τὴ
Πελοπόννησο. Προσηλυτίζει αὐτοπροσώπως τοὺς
σπουδαιότερους παράγοντες τῆς Χώρας, διενεργεῖ
σοβαρὲς εἰσφορές, τακτοποιεῖ κατὰ τὸ δυνατόν, τὶς
Ἑταιρικὲς ἀταξίες καὶ διεξάγει νικηφόρως τὴ περί-
φημη διπλωματικὴ μονομαχία του μὲ τὸν Ἀλῆ Πασ-
σᾶ καὶ μὲ τὸν Ἀρμοστή τῶν Ἰονίων Θωμᾶ Μείτ-
τλανδ.

Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ρώσσου προξένου I. Βλασ-
σόπουλου καὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου Διερμηνέα του
I. Παπαρρηγόπουλου, ἐκτελεῖ μὲ μαεστρία Μετερνίχιο,
τὸ μέγα πολιτικὸ σχέδιο τῆς συγκρατήσεως τοῦ παμ-
πόννηρου Σατράπη τῶν Ἰωαννίνων, σὲ μετέφρῃ κατὰ-
στασι μέχρι πέρατος τῶν προπαρασκευῶν καὶ τὸν
σπρώχνει ἐπὶ τέλους στὴν γνωστὴ ἀνταρσία του κατὰ
τῆς Πύλης. ἡ ὁποία τόσες ὑπηρεσίες ἐπρόσφερε, στὴν
ἀρχὴ τοῦ Ἀγῶνα μας.

Ὁ Μείτλαν πληροφορημένος ἄριστα περὶ τῶν
τεκταινομένων, ψαγεύει ἀδιακόπως στὰ θολὰ νερά.
Ἄλλοτε συνεννοούμενος μὲ τὸν Ἀλῆ, ἄλλοτε στρατο-
λογόντας διὰ τοῦ Παῖμπούμ Ἀρματωλοὺς καὶ ἄλλοτε

ροδίνοντας στή Πύλη, τὴν ὕπαρξι καὶ τὶς ἐνέργειες τῶν Φιλικῶν, ἐξυπηρετεῖ ἀπώτερους σκοποὺς τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς στὴ Χερσόνησο.

Ὁ Γερμανὸς ἀντιλαμβάνεται τὸν κίνδυνο. Ἐνθαρρύνει τὴ στρατολογία τῶν ἁρμαιωλῶν, γιὰ νὰ τὴν καταγγεῖλη μυστικὰ στοὺς Τούρκους καὶ ἐπωφελοῦμενος ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου στὸ Πατραϊκὸ κόλπο, ποὺ διὰ λόγους ἀσφαλείας γίνονται νύχτα, κατασταίνει τοὺς Ἀγγλοὺς ὑποπτους στὰ μάτια τῶν ἀπλοϊκῶν ἀγάδων, ὅτι παρασκευάζουν ἀπόβαςι τοῦ Ἀλῆ στὶς πελοποννησιακὰς ἀκτὲς.

Οἱ τοῦρκοι πεύθονται. Ἐκθέσεις περὶ ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἀγγλῶν, στέλλονται ἐπείγοντως στὴ Πόλι καὶ ἡ ἀποφασισμένη σύλληψι τῶν Κουμανιωταίων καὶ λοιπῶν ἁρματωλῶν, ματαιώνεται.

Ἡ διπλωματία τοῦ Φαναρίου, θριαμβεῦει σ' ὅλη τὴ γραμμὴ καὶ ὁ Γερμανὸς φανερώνεται ἄξιος μαθητῆς τῶν μεγάλων διερμηνέων, ποὺ ἐκράτησαν μέτωπο στοὺς μεγαλύτερους διπλωμάτες τῆς Εὐρώπης.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ βρίσκονται τὰ πράγματα, ὅταν ἡ Ἐφορία Κωνσταντινουπόλεως πιεζόμενη ἀπὸ ἐπιτακτικὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας, ἐζήτησε τὶς εἰσφορὰς τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ αἴτησις αὕτη, ὑπῆρξε γιὰ τὸν Ὁξυνούστατο Γερμανὸ, πλήρης ἀποκάλυψις περὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἀρχῆς. Ἀρνεῖται τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐράνων, προτείνει τὴν ἰδρυσι τοπικῆς Γενικῆς Ἐφορίας καὶ ἀποστέλλει ἐπείγοντως τὸν Παπαρρηγόπουλο στὴ Ρωσσία μὲ τοὺς γνωστοὺς «Στοχασμοὺς τῶν Πελοπον-

νησίων περὶ Καλοῦ Συστήματος» καὶ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν Ὑπερτάτην Ἀρχὴν καὶ τὰς πρὸς Ῥωσικῆς βοηθείας διαβεβαιώσεις τῶν Ἀποστόλων τῆς Ἑταιρείας.

Ἀμφιβάλλοντες καὶ ἀγωνιζόμενοι νὰ μάθουν τὴν ἀλήθεια, διστάζοντες ὑπὸ τοιούτους ὅρους νὰ κηρύξουν Ἐπανάστασι, οἱ ὑπὸ τὸν Γερμανὸν προὔχοντα συνεχίζουν ἐν τούτοις τὸ ἔργο τῶν Φιλικῶν πρὸς πολλαπλασιασμὸ τῶν ἑταίρων. Ἡ ἔλλειψι σοβαρῆς ἐπαναστατικῆς ὁργανώσεως, ἡ ἐπιπόλαιη ἐνέργεια τῶν Φιλικῶν, ἡ ἔλλειψι θετικῆς Ῥωσικῆς βοηθείας, στίγματα ὅποیان κυρίως ὑπελόγιζαν, καὶ ἡ ἀνάμνησι τῆς φρικτῆς αἵματοχυσίας τοῦ 1769, καθιστοῦν τοὺς προϋποτιθεμένους διστακτικοὺς καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ διακηρύξεις τοῦ Ὑψηλάντη περὶ ἐκκρήξεως τοῦ κινήματος γιὰ τὴν 28 Μαρτίου 1821, τοὺς βρίσκουν ψυχροὺς καὶ ἀναποφασιστοὺς...

*
* *

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη νέος παράγων εἰσέρχεται στὴ Σκηνὴ τοῦ Ἀρχομένου Δράματος. Εἶνε ὁ ἀποσταλμένος τοῦ Ὑψηλάντη Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ ἐπιλεγόμενος Παππαφλέσσας.

Παράτολμος, ριψοκίνδυνος καὶ ἀποφασιστικὸς ἡρωϊκὸς Ἀρχιμανδρίτης, περιτρέχει τὴν Πελοπόννησον καὶ κρατόντας στὰ Ἅγια χέρια του τὸ Δαυλὶ τῆς Ἐλευθερίας, ἀνάβει ἀπέραντη πυρκαϊὰ, ἀπὸ ἄκρου σὲ ἄκρο τῆς δουλομένης Χώρας, πυρκαϊὰ ποὺ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ σβύσουν οὔτε ἡ Σύνεσι, οὔτε αἱ πολιτικαὶ ἐπιφυλάξεις τῶν προεστώτων καὶ τῶν Ἀρχιερέων.....

“Ενας τέτοιος ἐπαναστατικὸς ὄργασμὸς δὲν μπο-
ρεῖ νὰ διαφεύγει ἐπ’ ἄπειρο τὴν προσοχὴ τῶν Τούρ-
κων. Συνεννοοῦνται, ὀπλίζονται καὶ ἀπειλοῦν γενικὴ
κατὰ τῶν ἄπιστων Ραγιαδῶν.

Ἄνῃσυχος, ὁ Γερμανός, συγκαλεῖ τὴν περίφημη
στικὴ Συνέλευσι τῆς Βοστίτσας καὶ τὴν 26 Ἰανουα-
ριοῦ 1821 συνέρχονται στὸ Αἴγιο, στὸ σπίτι τοῦ Πα-
γγ. Δεσποτοπούλου, οἱ προσκληθέντες προεστοί.

Ἡ Συνέλευσι αὕτῃ εἶνε ὑψίστης πολιτικῆς σημα-
σίας. Εἶνε ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσι τῶν Ἑλλή-
κων, ποῦ ὁ Γερμανὸς ἀντιτάσσει κατὰ τῶν παραβό-
κων ἐνεργειῶν τῶν Φιλικῶν καὶ ἐνώπιον τῶν σοβα-
ρῶν καὶ πολυπείρων ἐκείνων ἀνθρώπων, καλεῖται ὁ
καὶ ὁ καὶ ν’ ἀπαντήσῃ ρητῶς εἰς τὰ πέντε ἐρωτήματα
τοῦ Γερμανοῦ.

Ἐρωτήματα δεινὰ καὶ σπουδαῖα, στὰ ὁποῖα ὁ
καὶ ὁ καὶ, ποῦ δὲν ἔχει παρὰ μόνον, τὴν φλόγα τῆς ψυ-
χῆς του νὰ προσφέρῃ, δυσκολεύεται ν’ ἀπαντήσῃ.
Ἰσχυρὰ καὶ ἀόριστοι οἱ ἀπαντήσεις του δὲν ἐκρίθη-
ν ἐπαρκεῖς καὶ ἡ Συνέλευσι, προτάσει τοῦ Γερμα-
νοῦ συνοψίσαντος τὴν κατάστασι στὶς ἑνδεκα ἱστο-
ρικὰς προτάσεις του, ἀποφαίνεται περὶ ἀναβολῆς τοῦ
κινήματος. Πολιτικὴ καθαρὰ καιροσκοπικὴ.

Ἰδοὺ τὸ καταστάλαγμα τῆς δραματικῆς ἐκείνης
μετὰ ἀποφασίσεως : «Νὰ καταγραφοῦν αἱ εἰσφοραί, νὰ
κινηθῇ πρώτη ἡ Πελοπόννησος, νὰ ἐξιχνιασθοῦν
διαθέσεις τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, νὰ
στασθοῦν αἱ διαθέσεις τῶν Νήσων, ν’ ἀρνηθοῦν
τὸν εἰσοδοὸς τὴν Τριπολιτσᾶ, ὅπου τοὺς καλεῖ ἡ Δι-

οίκησι, καὶ πρὸ παντὸς «ὁ Δικαῖος ν' ἀναχωρήσῃ
τὰ ἴδια καὶ νὰ ἡσυχάσῃ».

Ψυχὴ φιλόδοξη καὶ αὐταρχικὴ ὁ ὑπερήφανος
τροπολίτης, δὲν ἠμπόρεσε ποτέ του νὰ ἐννοήσῃ
ταπεινὸ Ἀρχιμανδρίτη, ποῦ διαρκῶς συναντᾷ
μπροστά του . . .

Ἡ σοβαρὴ καὶ συγκρατημένη διάθεσι τοῦ
μανοῦ, βρίσκεται σὲ πλήρη ἀντίθεσι μὲ τὸ φλεγόν
ἐκεῖνο ἡφραίστειο ποῦ ὀνομάζεται Παπαφλέσας.
πατεῶνα» καὶ «Ἐξωλέστατο» τὸν ὀνομάζει στὰ ἱ
μνημονεύματά του. Ἀπατεῶνα, γιατί μὲ τὰ ὡ
του ψεύδη ἐξωογόνησε τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὸ
ρωμένο ἠθικὸ τῶν Ραγιάδων. Ἐξωλέστατο, διό
φλογερὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐκείνου
λοῦ, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε καλογερικὴ ὑποκα
ἀγαπᾷ τὴ γύρω της ζωὴ καὶ τὴν ἀπολαμβάνει ἀ
στως, χωρὶς πολλοὺς δισταγμούς, . . .

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀγαπᾷ τόσο θερμὰ καὶ
ἀνυπόμονα τὴν Ἐλευθερίαν!

Εὐτυχῶς γιὰ τὴν Ἀπελευθέρωσι τῶν Ἑλλή
καμμιὰ ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τῆς Βοστίτσας δὲν ἠμ
ρεσε νὰ κρατηθῇ. Ἀλλοίμονο ἂν ἡ Συνέλευσις ἐκ
κατόρθωνε νὰ ἐξιχνιάσῃ, τὴ γνώμη τοῦ Αὐτο
τορα καὶ τίς διαθέσεις τῶν προκρίτων τῶν Νήσ
«Θὰ ἐπληροφορεῖτο πολὺ δυσάρεστα πράγματα...

Ἄλλ' ἢ ἀπόφασι τῆς Ἐπαναστάσεως, εἶχεν
μάσει πλέον στὴ συνείδησι τοῦ Ἔθνους καὶ κα
Λογικὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὴν σταματήσῃ.

Ὁ λαὸς βαρυνθεὶς τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐ
βοήθειας, παρασκευάζει τὴν Ἀπελευθέρωσι μὲ

δια του μέσα. Ὁλόκληρη ἡ Πελοπόννησος ἔχει μεταληθῇ σὲ πολεμικὸ ἐργαστήριον. Ὁ Φωτάκος, μάρτυς ὑτόπτης γράφει : «Ὅλες τὶς νύχτες οἱ Ἕλληνες τουξεῖδες ἐδούλευαν κρυφὰ ἀπὸ τὶς γυναικες τους τὰ ναγκαῖα τοῦ πολέμου... Διὰ τοῦτο καθένας εἰργάζετο κρυφὰ στὸ σπῆτι του, διόρθωνε τὸ τουφέκι του, ἔπλενε τὰ πιστόλια του, ἐπήγαινε στὸ λόγγο καὶ ἔχυνε βόλια ἐπὶ τὸ μονοκάλουπο...»

Καὶ ὁ φλογερὸς Ἀρχιμανδρίτης δραπετεύει ἀπὸ τὴ μονὴ τοῦ Μεγ. Σπηλαίου, ὅπου ὁ Γερμανὸς τὸν εἰς περιορίζει, γιὰ νὰ συνεχίσῃ ἀπτόητος τὸ ἀθάνατο ἔργο του . . .

*
* *

Οἱ Τοῦρκοι ἀντιληφθέντες ἐπὶ τέλους τὰ συμβαίνοντα, προσκαλοῦν ἐπιμόνως τοὺς Προκρίτους στὴ Τριπολιτσᾶ. Ὁ Γερμανὸς δὲν εἶνε ἄνθρωπος πού πορεῖ νὰ πιαστῇ εὐκολὰ σὲ τόσο χονδροειδῇ παγίδα. ἐκινᾷ ἐπιδεικτικὰ στὰς 27 Φεβρουαρίου ἀπὸ τὴν Πάτρα, μὲ λαμπρὴ καὶ μεγαλόπρεπη συνοδεία γιὰ τὴν Τρίπολι, γιὰ νὰ καταλήξῃ στὰς 5 Μαρτίου, ἀφοῦ ἐκκηνοθέτησε πρῶτα στὰ Καλάβρυτα τὴ γνωστὴ ἐπιτολὴ τοῦ ἀνύπαρκτου φίλου τῆς Τριπολιτσᾶς, στὴ μονὴ τῆς Ἀγίας Λαύρας, ὅπου ταχέως συγκεντρώνονται ὅλοι οἱ ἀπειλούμενοι ἀπὸ τὴ «πρόσκλησι» τῆς οἰκίσεως προύχοντες.

«Ἐκεῖ συσκέφθέντες», γράφει ὁ ἴδιος στ' ἀποημονεύματά του, «ἀπεφάσισαν νὰ μὴ δώσουν αἰτίαν γιὰ, ἀλλὰ νὰ μείνουν περιορισμένοι ἕως ὅτου νὰ ἴδωσι τὰ πράγματα καὶ εἰ μὲν ἡ διοίκησις θελήσει .

νὰ βιάσῃ ἰδιαιτέρως αὐτούς, νὰ ἐξέλθωσι τῆς Ποννηύσου, εἰ δὲ καὶ καθολικεύσῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅλων τῶν ὁμογενῶν, τότε ἐξ ἀνάγκης νὰ λάβωσι ὅπλα καὶ νὰ κινήσωσι καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς ὑπερσπισίν των...»

Μετὰ κατανυκτικὴ ἱερουργία, στὴ μικρὴ ἐκκλησίᾳ τῆς Μονῆς, ὅπου ὁ Γερμανός, ἀντιληφθεὶς πλεονεξία ἀναπόφευκτο τῆς Ἐπαναστάσεως, ἠνύχῃ τὴν ἐξέδωσι τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνα, οἱ προὔχοντες διεσκορπίσθησαν σὲ μέρη ἀσφαλῆ καὶ ὁ ἴδιος μὲ τὸν Ζαφειρὰ κατέφυγε στὰ Νεζερά.

Εἶνε ἡ μόνη ἱστορικῶς ἐξακριβωμένη λειτουργία ποῦ ἔκαμε ὁ Γερμανός στὴ Λαύρα, ἡ δὲ ἱστορία τοῦ Λαβάρου τῆς 25ης Μαρτίου, εἶνε μόνον ἓνας ὠραῖος θρύλος.....

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Τοῦρκοι, πανικοβληθέντες ἀπὸ τὴν ματαιώσιν τῆς εἰσόδου τῶν προεστῶν σιῇ Τριλιτσαῖ, ἄρχισαν μέτρα τρομοκρατικὰ καὶ μὲ προφανὴ νευρικότητα ἐτοιμάζονται πρὸς ἀμυναν. Κλείνουν τὸ φρούριο τῶν Πατρῶν καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ τὸ ἀσπρὸν γευμα τῆς 21 Μαρτίου ἀρχίζουν τὶς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς πόλεως καὶ πρῶτα-πρῶτα πυρπολοῦν τὸ σπίτι τοῦ Γιάννη Παπαδιαμαντόπουλου.

Οἱ Ραγιάδες ἑνοπλοὶ ἀμύνονται ὑπὸ τὴν πρόχρη ἀρχηγία τοῦ Γερακάρη καὶ τοῦ ἀτρόμητου ὑποδιομητοποιοῦ Καρατζᾶ. Οἱ Νικ. Λόντος καὶ Ι. Παπαδιαμαντόπουλος στέλλουν ἀμέσως ταχυδρομοὺς σὲ διευθύνσεις τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν, γιὰ νὰ τοὺς ἀναγγεῖλουν τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς κηρύξεως

τοῦ πολέμου καὶ νὰ τοὺς καλέσουν νὰ τεθοῦν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν «ἀνάρχων» ἐπαναστατῶν.

Ὁδὸς ὑποχωρήσεως δὲν ὑπάρχει πλέον· Ὁ Πατριτικὸς λαὸς, μόνος, χωρὶς ἀρχηγοὺς ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνα καὶ ἡ φορὰ τοῦ κινήματος παρασύρει ὁριστικὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς «μεμετρομένης καὶ περιορισμένης προόδου» κηρυγμένους προεστούς.

Πράγματι ἀπὸ τὸ πρῶν τῆς 22 Μαρτίου ὁ Γερμανός, ὁ Λόντος, ὁ Ζαΐμης, ὁ Φωτίλας, συρρέουν μὲ ὀπλοφόρους στὰς Πάτρας καὶ ἀρχίζουν τὴν κανονικὴν πολιορκίαν τῶν Τούρκων.

Ἴδου πῶς ἡ Πελοπόννησος ἐπαναστάτησε, χωρὶς καμμιὰ ἀπὸ τὰς ἐπιφυλάξεις τῆς νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ ἴδου πῶς, οἱ διατυπώσαντες τὶς ἐπιφυλάξεις ἐκεῖνες εὐρέθησαν Πρωτεργάται καὶ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως.....

*
* *

Εἶνε τὸ πρῶν τῆς 23 Μαρτίου. Στὴ πλατεῖα τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῶν Πατρῶν, πλήθη ἐνόπλων Ραγιαδῶν συγκεντρώνονται γύρω ἀπὸ ἓνα πλίνθινο βωμὸ σκεπασμένο μὲ δάφνες.. Εἶνε σιωπηλοὶ καὶ στὰ μάτια τοὺς εἶνε ζωγραφισμένη ἡ ἀπόφασι τοῦ θανάτου. Μπροστὰ στὸ Βωμὸ ὁ Γερμανός μὲ τὰ χρυσοστόλιστα ἄμφια, ποῦ λαμποκοποῦν στὸ Μαρτιάτικο ἥλιον, μοιάζει μὲ Βυζαντινὸ Αὐτοκράτορα ! Μὲ τὸ σπαθὶ ποῦ ἔχει περασμένο στὴ ζώνη του, θυμίζει στοὺς χθεσινοὺς δούλους τὸν τελευταῖον ὑπερασπιστὴ τοῦ Βυζαντίου !... Μὲ τὸ ἓνα χερὶ κρατεῖ τὴ Σημαία τοῦ Σταυροῦ καὶ μὲ τὸ ἄλλο εὐλογεῖ τὰ πλήθη ποῦ γονατίζουν.

Γύρω του πενήντα ἑνοπλοι μοναχοὶ τοῦ Μ. Σπυλαίου ψάλλουν τὸ «τρισάγιο».

Ἡ στιγμή εἶναι ὑψηλὴ καὶ ὁ Γερμανὸς βρίσκεται στὸ ρόλο του, ποὺ ξέρεи νὰ τὸν κρατήσῃ, καλύπτον ἀπὸ τὸν καθένα.

Συγχωρεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καταλύει τὴ νηστείαν καὶ εὐχεται ὑπὲρ τῶν μελλοθανάτων.

«Ἀναστήσωσαν οἱ Ἕλληνες», βροντοφωνεῖ κατὰ πλήθη ἀλλαλάζουν:

«Ζήτω ἡ Ἐλευθερία. Καὶ στὴ Πόλιν νὰ δώσῃ ὁ Θεός.»

Ἀπὸ τὴ στιγμή αὕτῃ ὁ Γερμανὸς γίνεται ἀδιαμφισβήτητα ἄξιος τῆς Πατρίδος.

*
* *

Ἡ πρώτη πολιτικὴ πράξις τοῦ Γερμανοῦ, ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐλευθερωθέντος ἑλληνικοῦ τμήματος, εἶνε ἡ σύστασις Διοικούσης Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπὸ τὰ χεῖρα του βγαίνει τὸ πρῶτο διπλωματικὸ ἔγγραφο τῆς Ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, ἡ περίφημη «προκήρυξις τῆς Ἐλευθερίας» διὰ τῆς ὁποίας διαδηλοῦται εἰς τοὺς προξένους τῶν Δυνάμεων, ἡ σταθερὴ θέλησι τοῦ ἑνόπλου Ἔθνους νὰ ἐλευθερωθῇ ἢ νὰ πεθάνῃ.

Διὰ τῶν πράξεων τούτων ἡ Ἐπανάστασις, περιβάλλεται πλήρη νομιμότητα καὶ ἐμφανίζεται de facto ὡς νομίμως συγκροτημένη ἀρχή.

Τὸ παράδειγμά του ἀκολουθοῦν σχεδὸν ἀμέσως αἱ Καλάμαι καὶ σὲ λίγο συγκροτεῖται ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσίᾳ τῶν Καλτετζῶν.

Ἡ δρᾶσις του κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπόλυτα

στερημένη ἀπὸ προσωπικὰς φιλοδοξίας, τὸν ὑψώνει στὰ μάτια τοῦ ἐρευνητοῦ καὶ ἡ μάταιη ἀλλ' εὐγενὴς ἐπέμβασί του, στὴν ἔριδα Γερουσίας—'Υψηλάντη, τὸν τοποθετεῖ στὸ ἐπίπεδο μεγάλου πατριώτη. 'Ο ἀλαζονικὸς Μητροπολίτης «Γονυπετεῖ» λέγει ὁ Φιλήμων «πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ 'Υψηλάντου καὶ ζητεῖ κλαίων ν' ἄσπασθῇ τὴν χεῖρά του.»

Θεωρεῖ ἀναγκαία τὴν παρουσία τοῦ «Πρίγκηπα» καὶ ζητεῖ ν' ἀποκαταστήσῃ δι' αὐτοῦ, τὴν ἰσορροπία μετὰ τὸ «Πολιτικοῦ καὶ Στρατιωτικοῦ.»

Εὐγλωττος συμβιβαστής, μεσιτεύει ἀδιάκοπα στίς ἔριδες τῶν ἀτίθασων ἐκείνων ἀνθρώπων, παρεμβαίνοντας, ἄλλοτε στὴ διάστασι 'Εκτελεστικοῦ—Βουλευτικοῦ, ἄλλοτε στὴν διένεξι 'Οδυσσέως καὶ Κυβερνήσεως.

Αἰώνιος τῆς πατρίδος 'Ικέτης, τρέχει ἀπρόσκλητος ἅμα ἔμαθε τοῦ Δράμαλη τὴν εἰσβολή, νὰ συναντήσῃ τὸ μηνύοντα Κολοκοτρώνη, δυσωπεῖ τὸ μνησικακὸ «Γέρο» καὶ τὸν εὐλογεῖ σπεύδοντα στὸ πεδία τῆς μάχης....

'Αποσταλμένος τῆς Κυβερνήσεως στὸ Πάπα, κινεῖ, διασχίζοντας τὴν Εὐρώπη, τὴ συμπάθεια καὶ τὸ θαυμασμὸ τῶν φιλελευθέρων λαῶν, πρὸς τὴ μικρὴ χώρα, ποὺ παλέβει τὸ σκληρὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀγῶνα.

'Αποτυχὼν στὴν ἐπιστροφή του νὰ κατασβύσῃ «τὴν φλόγα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου» ἐπὶ Κυβερνήσεως Κοντουριότη, ἀηδιασμένος ἀπὸ τὸ οἰκτρὸ θέαμα τῶν ἀλληλοσπαρασσομένων 'Ελλήνων, ἀποσύρεται

στήν συνηθισμένη του Σκοπιὰ τῶν Νεζερώων καὶ ἀπὸ τῇ Μονῇ τῆς Χρυσοποδαρίτισσας παρακολουθεῖ θορυβῶντας τὴ κατάστασι τῆς χειμαζομένης Πατρίδος.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ποὺ παρ' ὀλίγο νὰ κοστίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑθνους συνεχίζεται ἄγριος. Οὗτος οὐδὲ Ζαΐμης καὶ Λόντος, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Γερμανὸς ἀποτελοῦσε ἄλλοτε τὴν «περίφημη τριανδρία τῇ Ἀρκτοῦ,» φυγάδες καὶ πλάνητες, βρίσκουν καταφύγιον καὶ προστασίαν στὰ λημέρια τοῦ παλαιοῦ κλέφτου Τσόγκα, ἀφ' οὗ εἶδαν τὰ σπίτια τους νὰ καίονται καὶ νὰ διαρπαζῶνται ἀπὸ τῆς ἄγριες ὁρδῆς τοῦ ὑπουρχοῦ Κωλέτη.

Ὁ Γερμανὸς ἡσυχάζει στὸ Μοναστηρι τοῦ, ἀλλ' ὁ Κωλέτης φοβάται τὴν μεγάλη ἐπιρροήν τοῦ παλαιοῦ φίλου τῶν «άνταρτῶν.»

Ἕνας Νικολέτος Σοφιανόπουλος ἀπὸ τὸ Σοπὼτὸ ἀξιωματικὸς τοῦ Γκούρα, ἀποστέλλεται μὲ στρατιῶτες στὴ Μονή, διαρπάζει τὰ χρήματα καὶ τὰ πολυτιμὰ ἄμφια τοῦ Ἱεράρχη καὶ δέσμιος τὸν ὀδηγεῖ πεζοποροῦντα στὴ Γαστούνη.

Ἡ ἐπέμβασι τοῦ Παν. Λοιδωρική καὶ ἡ παληκαρίσσια διαγωγή τοῦ Σουλιάτου Δράκου, σώζουν ἀπὸ περισσότερους ἐξευτελισμοὺς, τὸν δεινοπαθοῦντα Μητροπολίτη...

Σιωπᾶ καὶ Συγχωρεῖ! Ὁ πατριωτισμὸς τὸν ὀδήγησε τελειωτικὰ στὴν Ἀπολύτρωσι...

*
* *

Ἡ ἔνδοξη καταστροφή τοῦ Μεσολογγίου, ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἱμπραήμ, καὶ πρὸ πάντων, ἡ γλήγορη ἐξάν-

τλησι τοῦ Ἀγγλικοῦ Δανείου, ἀφοπλίζουν ἐπὶ τέλους τοὺς ἀλληλομαχομένους Ἑλληνας καὶ στήν Γ'. Ἐθνοσυνέλευσι τῆς Ἐπιδαύρου, ξαναβρίσκουμε τὸν ἀκατάβλητο Γερμανό, Πρόεδρο τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς.

Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε μιὰ ἡμέρα τοῦ 1827 ἀσχοῦντα τὰ καθήκοντά του, μαχητὴ ἀκαταπόνητο, πολιτικὸ καὶ διπλωμάτη, Ἱεράρχη καὶ Στρατηγό...

Φιλόδοξος καὶ πολυπράγμων ὁ πολιτικοθηρσκευτικὸς αὐτὸς Ἀρχηγός, δικαίῳ νει ἀπόλυτα τὴ γνώμη τοῦ βιογράφου του, ὅτι ἦτανε καμωμένος ἀπὸ τὴ στόφα, ποὺ σὲ ἄλλα περιβάλλοντα, ἔδωκε Ρισχελιέ καὶ Μαζαρίνους (1)...

Αἶγιον Μάϊος 1930.

Βιβλιογραφία : Ἀπομν Π. Π. Γερμανοῦ—Γούδας—Καμπούρογλου—Φιλήμων—Παπούλιας—Ἀγαπητός—Αἰνιάν—Οἰκονόμου—Μένδελσον—Raffenel—Χέρτσμπεργ—Πρόκες—Όστεν—Φωτάκος—Σπηλιάδης—Δυσκαλάκис—Πιπινέλης—Κορδᾶτος—Παπανδρέου—Φ. Μιχαλόπουλος—Ἀλ. Δεσποτόπουλος—Ἑγγραφα Ἐθνολογ. Μουσείου.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΗΡΩΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΣ

Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ

Μια νύχτα τοῦ ἔτους 1809 στὸ ἀρχοντικὸ τοῦ κυρ Ἀνδρέα, τοῦ νεαροῦ κληρονόμου τοῦ Μωραγιάννη τῆς Βοστίτσας Σωτηράκη Λόντου, μεγάλη διεξάγεται ἑορτή.

Εἶναι συνηθισμένον πρᾶγμα στὴ Χώρα τὸ ξεφάντωμα στὸ Λοντέϊκο σπῆτι, γιατί, ἀπὸ τότε ποῦ ὁ γέρω -- Σωτηράκης, ἀσκεῖ στὴ Τριπολιτσὰ τὰ καθήκοντα τοῦ συμβούλου, κοντὰ στὸν Πασσᾶ τοῦ Μωρέως, τὸ ἀρχοντόπουλο, συχνὰ πυκνὰ διασκεδάζει τὴν ἀνία τῆς ἐπαρχιακῆς ζωῆς καὶ τὴ θλίψη τοῦ ὑποδούλου, μὲ γλέντια ποὺ κᾶποτε φθάνουν τὰ ὅρια τῆς κραιπάλης (1)...

Εἶναι νέος ζωηρὸς καὶ ἀχαλίνωτος. Πλούσιος καὶ γενναιοδωρος, υἱὸς καὶ ἑγγονος ἀρχόντων, ποὺ ἐπὶ αἰῶνας ἐκράτησαν τὰ πρῶτα σ' ὁλόκληρη τὴν Πελοπόννησο, ἀγαπᾷ μὲ πάθος ὅλα τὰ ὥραϊα πράγματα ποὺ ὁμορφαίνουν τὴ Ζωὴ καὶ «ἡ ἄτακτος καὶ ἐκλε-

1) Προφορικὴ παράδοσις. Σπηλιάδη Τ. Α. Σελ. 260 ἐπιστολὴ Γκούρα.

λυμένη νεότης» του (1) χαρακτηρισμός, πού με ἄδισυντομία τοῦ ἀποδίδει ὁ Mendelssohn, θυμίζει ἡμῶν τὴν παράδοξη φυσιογνωμία ἑνὸς ἄλλου εὐτραχίδη, πού πρὸ δύο χιλιάδων χρόνων, ἐκράτη ἀμείωτη, τὴν προσοχὴ τῶν Ἀθηναίων.

«Ὁμιλητικὸς καὶ ἐξαιρετὸς φιλόφρων, ἡγάπα τὴν εὐθυμίαν, τὰ ἄσματα καὶ τὰ συμπόσια,» (2) μετὰ θερμότητα θ' ἀγαπήσῃ ἀργότερα τὴν Δόξα καὶ τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν Πολιτικὴν καὶ τὴν Δολοπλοκίαν.

Ἄν ἡ φυσικὴ ὠραιότης εὐνοοῦσε περισσότερον παραλληλισμόν, ὁ Ἄνδρ. Λόντος θὰ ἦτο ὠρισμῶς ὁ Ἀλκιβιάδης τῆς ἐποχῆς του...

Ἀλλὰ ἡ γιορτὴ πού δίνεται ἐκείνη τὴν νύχτα σὺν σπῆτι τοῦ νεαροῦ ἄρχοντα ἔχει ἐντελῶς ἐξαιρετικὴν χαρακτῆρα. Ὁ μέγας ὄντας, μετὰ τὰ ξυλόγλυπτα καφάσια καὶ τὸ σκαλιστὸ Βυζαντινὸ ταβάνι, εἶναι καταστόλιστος. Ἀσημένια πολύφωτα καὶ ὀρειχάλκινα λαμποκοποῦντα καντιλέρια, φωτίζουν ἀπλεια πολλοὺς τάπητες περσικοῦς, πού σκεπάζουν τὰ χαμηλὰ διβάνια. Στὴ πόρτα ἀκίνητος καὶ σιωπηλὸς ὁ Ἀνὴρ γνῶστης Κουνινιώτης «ὁ Ἀρχιτιχυδρόμος» (3) τὸ Κοτζιάμπαση, περιμένει διαταγὰς.

Δεκάς προκρίτων μετὰ χρυσοῦφαντες φέρμελες καὶ ἄρρενωπῶν παλληκαρίων μετὰ κατάλευκες φουστανέλλες καὶ χρυσοστόλιστα ἄρματα, ὁ Δημητρίου ὁ Ἀλεξάνδρου ὁ Χρυτανθόπουλος, ὁ Πανδρόπουλος ὁ Ὀρεινὸς καὶ ὁ Χρυτανθόπουλος, ὁ Πα

1) Mendels T. A. Σελ. 248.

2) Ν. Δραγούμη ἀπομνημονεύματα Τ. Α. Σελ. 77.

3) Ἀρχεῖον Λόντου.

αβᾶς, ὁ Κανάτας ὁ Σπανογιάννης, ὁ Παππασταθό-
 ουλος ἀπὸ τὴν Κουνίνα καὶ ὁ Ροδόπουλος ἀπὸ τὴν
 Ἰνυρόβρουση, παρακάθονται, γύρω ἀπὸ πλούσια
 τολισμένο σοφρά.

Στὴν κορυφή, ξαπλωμένος ἀναπαυτικὰ σὲ μετα-
 ωτὰ μαξιλάρια, ἀναπαύεται ἡδονικὰ, ἕνας εἰκοσαε-
 ῆς νεανίας, ἀμούστακος καὶ ἀγένειος μὲ «ὥραϊα
 αρακτηριστικά, μὲ μάτια θαυμάσια καὶ πυρρόξανθα
 μαλλιά» (1) ὥραϊος σὰν δαίμονας, ὄνειροπόλος σὰν
 ποιητὴς καὶ ὑπερήφανος σὰν Λόρδος...

Ὁ Ἀνδρέας Λόντος, ὁ ἀπόγονος τῶν Στρατολα-
 τῶν τοῦ Βυζαντίου, φιλοξενεῖ ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἕνα
 πατρίκιο τῆς Ἀγγλίας, τὸν ποιητὴ Γεώργιο Βύρωνα.

Μαζὺ μὲ τὸν φίλο του Χομπχάουζ, ὁ νεαρὸς
 Ἀγγλος περιηγεῖται τὴν Ἑλλάδα «συγκινούμενος
 ἀπὸ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ Περικλέους, (2) μαγειόμενος
 ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ τοπίου» (3) καὶ σαγηνεύοντας παν-
 ταχοῦ τοὺς Ἀνατολίτες Ἀρχοντες πρὸς τὸν φιλοξε-
 νοῦν. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, γοητευμένος ἀπὸ τὴς «ξανθὲς
 μποῦκλες τῶν μαλλιῶν» καὶ τὴν «λευρότητα τῶν ἀρι-
 στοκρατικῶν χειρῶν» (4) τοῦ ὥραϊου του ξένου, ζητεῖ
 νὰ τὸν κρατήσῃ κοντὰ του, ὅσον ἡμπορεῖ περισσό-
 τερον. Ὁ Βελῆς, ἡγεμὼν στὴ Τριπρλιτσά, τοῦ προ-
 σφέρει ὑπερήφανο ἄλλογο μὲ χρυσοποίκιλτα χάμουρα,
 τὸν προσκαλεῖ σὲ ἀνατολίτικα συμπόσια καὶ κυνήγια

1) A. Maurois T. A. Σελὶς 68.

2) Maurois Σελ. 173

3) Maurois Σελ. 171.

4) Maurois Σελ. 168.

καὶ τὸν ἀποκαλεῖ «γενναῖο παληκάρι καὶ εὖμα παιδί.»(1)

‘Ο ὠραιοπαθὴς εὐπατρίδης τῆς Βοσιτίσας μένει ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἔξω τέκνου τοῦ Βορρᾶ. Κληρονόμος τοῦ ἀρχαίου ἑλλικοῦ πνεύματος, μορφωμένος καὶ γλωσσομαθής, μὲ βάλλει σιγὰ —σιγὰ τὸ ἐπίσημο δεῖπνο σὲ Συμπόσιον Πλατωνικό!...

Μιλοῦν πολιτικὰ καὶ φιλολογία. ‘Ο Χομπς κρατεῖ σημειώσεις γιὰ νὰ γράψῃ διήγημα (2) καὶ Βύρων ἀπαγγέλλει τὶς πρῶτες τοῦ Τσάιλ.—“Ἀρστροφές, ποῦ ἄρχισε νὰ γράφῃ στὰ Γιάννινα! (3) Λόντος ἀναπηδώντας ξαφνικὰ σ’ ἓνα τραπέζι, ἀρχὴ νὰ τραγουδᾷ παθητικά, τὸν Ὑμνο τῆς Ἐλευθερίας, στὸ ἄκουσμα τοῦ ὁποίου θερμὰ δάκρυα αὐτῶν κώνουν τὶς ἀσυγκίνητες μορφές τῶν παληκαριῶν τῆς

Διαβαίνοντας τὴν ὥραία ἐκείνη στιγμή ὁ Καὶ τῆς Βοσιτίσας, ἐμάθαινε, χαμογελῶντας μὲ εἰρωνή συγκαιάβασι, ἀπὸ τὸν Τοῦρκο ποῦ φρουροῦσε στὴν εἴσοδο, ὅτι «τὸ Ἀρχοντόπουλο ὁ Λόντος ἐμέθυσε καὶ ψάλλει ὕμνους εἰς τὴν νέαν Παναγίαν τῶν Ἑλλήνων τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ὀνομάζουν Ἐλευθερίαν»... (4)

Εἶναι βαθύτατη ἡ ἐντύπωσις ποῦ ἀφῆκε στὸ Βύρωνα, ὁ οἰκοδεσπότης τῆς βραδυᾶς ἐκείνης καὶ ὑπερήφανο περιβάλλον του.

1) Corres pondances Byron—Moore,

2) Maurois Σελ. 169.

3) Maurois Σελ. 169.

(4) Μένδελσ. Τ. Α. Σελὶς 248—Ν. Δραγούμης Ἀπομνημονεύματα Τ. Α. Σελ. 75.

«Ἐγνώρισα» γράφει «τὸν Λόντιο, μικρὸν μὲν τὸ
μα, κρύπτοντα ὅμως ὑπὸ ἐπιφανείαν μείρακος νοῦν
εσβύτου καὶ πνεῦμα ἑξαιρέτου φιλοπατρίας». Καὶ
ὀβλέποντας τὴν ἀνάστασι τῆς Ἑλλάδος προσθέτει :
Υπάρχει πολλὴ φωτιὰ κρυμμένη στὴ δουλομένη φυλὴν
τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ κρυμμένης φλόγες σιγὰ—σιγὰ
ἐξαπλωθοῦν σὲ μεγάλη πυρκαϊὰ... (1)

Ἡ προφητεία του θὰ ἐκπληρωθῇ σύντομα καὶ ὁ
Λόντιος θὰ τὴν ἐπισφραγίσῃ, προσφέροντας τὴν ἔνδοξη
ἀλήθειάν του, ὀλοκαύτωμα οτὴ πυρκαϊὰ τοῦ προεῖδε...

*
* *

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἱστοροῦνται τ' ἀνωτέρω, ὁ
Λόντιος προεστεύει εὐδοκίμως ἀπὸ ἑξαετίας
τὸ Καζᾶ τῆς Βοστίτσας, ὡς ἀναπληρωτὴς τοῦ πα-
τέρα του, τοῦ ἄλλοις ἀντιπροσώπευε τὸν Μωρητὰ στὴ
Βόλι καὶ ἄλλοτε προεδρεύει τῶν Προκρίτων καὶ τῶν
ἀγαθῶν στὴ Τριπολιτσᾷ.

Γεννημένος στὰ 1784 (2) ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλεια
μαθήματα στὸ Σχολεῖο τῆς Βοστίτσας, ὅπου ἐσχολάρ-
ει ὁ Εὐστάθιος Παλαμᾶς, (3), ὁ περίφημος δάσκαλος
ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, πρόγονος τοῦ Ἑθνικοῦ Ποιητῆ
αὐτοῦ.

Ἡ μόρφωσί του, συμπληρωθεῖσα μὲ ξένους δα-
κάλους, εἶνε σχεδὸν ἀορία.

Ἡ πολιτικότης του, μαζὺ μὲ μία κληρονομικὴ
ἐντιμότητα ἀνεπίληπτη, τὸν καθιστοῦν ἀξιαγάπητο

(1) Lettres-Journal Byron—Ἀσπρέας.

(2) Ἐγγρ. Οἰκογεν.

(3) Δεσποτοπούλου Ἐπικ. Λόντιου Σελίς 24.

στὸ πλῆθος, ποὺ ἐλάτρευσε πάντοτε τοὺς μεγάλους γλεντζέδες. Ἄλλως τε αἱ προσφιλεῖς του διασκέσεις δὲν ἐμποδίζουν τὸν ἱερόν «βεκιαλειών» κυβερνᾶ τὴ χώρα «ὡς νέος ἐχέφρων, ἐνεργητικὸς καὶ γενναῖος, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸν λῦκον ἐρχόμενον ἢ ν’ ἀφίση τὰ πρόβατα ἐκτεθειμένα» (1)

Ἀλλὰ τῶν τυρράνων αἱ εὐνοια καὶ τοῦ πλήθους αἱ ἀφοσιώσεις εἶναι πράγματα ἀσταθῆ καὶ εὐμεταβλητά. Οἱ ἡγεμόνες καὶ διερμηνεῖς τοῦ Φαναρίου καὶ οἱ Κοτζαμπάσηδες τῶν ἐπαρχιῶν, συχνότατα ἐγνώρισαν τὴν ἀχαριστίαν τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων τοῦ ὑποδούλου Ἑλλάδος.

Ραδιουργίαι τοῦ ἀντιπάλου πολιτικοῦ κόμματος τῆς Καρύταινας, (2) συμμαχήσασαι μετ’ ὧν Ἀγάδης τὴν ὑπέρφρονη ἀλαζονείαν, πείθουν τὸν Μορά—Βελέσι τῆς Πελοποννήσου Ἰτζελή Ἀχμέτ, ἀπηνῆ τὸν χριστιανῶν διώκτη, ν’ ἀποκεφαλίσῃ εἰς τὴν αὐτὴν τὴν Σεραγίου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1812, τὸ Λογοθέτιον Σωτήριον Λόντον.

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς εἶναι ἡ πτώσις τοῦ υἱοῦ ἀπὸ τῆς τοπικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ φυγὴ του ἀπὸ τὴ Βοστίτσα. Ὁ Λαὸς τοῦ εὐνοεῖ μόνον τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, τὸν ἐγκατέλειψε χωρὶς πολλοὺς δισταγμούς. «Κοιμᾶσιν οἷς εἶδε κύριος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ἐξ ἄγνοίας ἀπατηθέντες καὶ παρ’ ἄλλων παρακινηθέντες, δὲν ἐπαραδώκαμεν τὸ πηδάλιον τῆς διο-

1) Ἀρχεῖον Λόντου Σελ. 6,

2) Μ. Οἰκονόμου Ἰστ., Τ. Α. Σελ. 27.

σεως τῆς μικρᾶς ταύτης πολιτείας εἰς χεῖρας τῆς γενείας του» (1) θὰ γράψουν ἀργότερα πενήντα ἴκοι ἀντιπρόσωποι, πρόκριτοι καὶ ἀγάδες τοῦ ἡζᾶ, ὅταν τὸν Μάρτιον τοῦ 1818 θὰ τὸν ἐπαναφέρουν θριαμβευτικὰ στὴ διακυβέρνησι τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Βασιλεύουσα εἶναι τὸ ἄσυλο τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀφ' οὗ δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι Πέρσαι, ὅπου οἱ αἰῶνιοι Ἕλληνες νὰ ζητήσιν καταφύγιον. Τριετὴς παραμονὴ στὴ Πόλιν, σχέσεις καὶ γνωριμίες ἐπιφανῶν Τούρκων, Πατριαρχικὴ ἐκτίμησις ἀπεριόριστη, δωροδοκίαι Ὑπουργῶν, (2) καὶ τὰ συνήθη τῆς ἐποχῆς μέσα, χρησιμοποιοῦνται ὅπως νὰ προπαρασκευάσουν κατὰ τὸ ἔτος 1815 τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐξορίστου, ἡ τριετὴς ἀπουσία τοῦ αὐτοῦ, ἔχει ἀμβλύνῃ τὰ πάθη καὶ κινήσῃ σὲ συμπάθεια τὰς καρδίας τῶν εὐμεταβόλων συμπολιτῶν...

Παρὰ ταῦτα, ἡ πολιτικὴ ἐμπειρία τοῦ Λόντου ἐπιτρέπει τὴν ἄμεση ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς. Ξέρει ὅτι περιμένει. Ἄλλως τε, τὸ πατρικὸν αἷμα εἶναι ἀκόμα νωπὸν, γιὰ νὰ τοῦ θυμίζει ζωντανὰ, τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων τὸν ἀσταθὴ ροῦν! Ἀρνεῖται τὴν προσφερομένην ἀρχὴν καὶ ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀκόμα, παραμένει θετὴς τῆς «γενικῆς ἀταξίας εἰς τὴν διοίκησιν, τῆς ἐλαττώσεως τοῦ τοπικοῦ νοφουσίου καὶ τῆς κατασπαράξεως τοῦ χρηματικοῦ τοῦ τόπου ἀπὸ τοὺς ταραχοποιοὺς καὶ τοὺς ἐχλιούρφιδες.» (3)

1) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 6.

2) Πρόφορος Παράδοσις.

3) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 6

Ἐπὶ τέλους, μίαν ἡμέραν τοῦ 1818 σύσσωμοι Καζᾶς, λαός, ἀγάδες καὶ πρόκριτοι μὲ τοὺς μητρολίτας Κερνίτσης καὶ Πατρῶν ἐπὶ κεφαλῇς, ζῆλῳ ὑπεριάτῃ χάρι, νὰ παραδώσουν ἀνεπιφύλακτὰς τύχας τῶν, στὰ χέρια τῆς «ἐξοχότητός του».

Τὸ ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀνδρ. Λόντ διορίζεται κυβερνήτης τοῦ πολυπαθοῦς Καζᾶ, ἐμνημεῖο περιφανές τοῦ Μεσσιανισμοῦ, ποὺ ὑπορεῦσε πάντοτε τῶν Ἑλλήνων τὶς πολιτικὰς πράξεις.

* *

Ἡ παλαιὰ ὑπεροχὴ τοῦ Λονιέϊκου ὀπτηιοῦ, πρὸ στιγμῆς κλονισθεῖσα μὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἀνασπληθώνεται περιλάμπρως παρὰ τοῦ ἀξίου υἱοῦ. Αἱ σχέσεις του μὲ τοὺς Τούρκους εἶναι φιλικόταται. Τὸν ὑπολογίζουν, τὸν ἀγαποῦν, καὶ τὸν περιποιῶνται. Ὁ Δραγουμάνος τοῦ Μορέως Στυράκης (3) ἐκ τῶν ισχυρῶν ὄργανων τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἡ διοικητικῆς ἀνεπάρκειας τοῦ κατακτητοῦ, σοφὴ αὐτῆς συντελεστής.

Ἡ κυβέρνησίς του εἶναι ἡ δικαιοτέρα, ἡ ἐνδοτερεῖς, ἡ πατριωτικότερη ἀπὸ ὅσας οἱ ὑπόδουλοι ἐργασάν τοὺς τελευταίους χρόνους.

Οἱ πολῖται εὐρίσκουν αὐτὸν προστάτην ἀμελλητι καὶ κριτὴ δίκαιον. Ἕλληνες καὶ Τούρκοι πρὸς ἐρχονται ἐκουσίως στὴν ἀδέκαστη κρίσι του. Ἐν ὁ «Μεμέτης» ἀπαγάγῃ τὴν «τζούπα τοῦ Ἀζῆ» εἴτε

1) Ἀρχεῖον Λόντου Σελ. 6. \

2) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 5 ἀνάγνωθι σχετ. ἔγγραφον.

3) Ἀρχ. Λόντου Σελίς 107—109 κλπ.

ὁ ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ νέος

Λιακοφτίτες ἀρνηθοῦν νὰ παραδώσουν στὸ Ἑγγλο Πρόξενο Σχέλ. τὸν σταφιδοκαρπὸ ποὺ τοῦ ἐπούλησαν, (1) Αὐτὸς θὰ εἴπῃ τὴν τελευταίαν λέξιν.

Τὸ σταφιδικὸ ζήτημα, ἀπασχολεῖ ἀπὸ τότε παραγωγούς καὶ κυβερνήτες.

Ὁ Λόντος τὸ ἀντιμετωπίζει θαρραλέα. Ἀπαγορεύει τὴν ἐμφύτευσι στοὺς Καλαβρυτινοὺς, (2) ποὺ ἱκράτητοι κατέρχονται ἀπὸ τὰ πετρώδη ὄρη τῶν εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς Βοστίτσας, αὐξάνοντας τὴν παραγωγή καὶ μεσιτεύει ἐπιτυχῶς στὴ Διοίκηση πρὸς ἄρσιν τῆς Δεκάτης, ὅσάκις οἱ σταφιδικοὶ πληθυσμοὶ πάσχουν. Εἶναι ὁ πατέρας τῶν προστατευτικῶν μέτρων «τῶν Κορινθιακῶν ἀσταφίδων», ἀπὸ τὸ ἔσοδο τῶν ὁποίων θὰ πληρωθοῦν ἀργότερα τὰ πληρώματα τῆς Ὑδρας, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἀνεφοδιασμὸ τοῦ Ἀκροκορίνθου (3).

Ἡ φήμη τοῦ ταχέως ἐκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας του. Ἀρχοντες, πρόκριτοι καὶ πολῖται ἄλλων διαμερισμάτων, ἐπικαλοῦνται τὴν προστασία του, εἰς τὰς μετὰ τῶν Τούρκων διαφορὰς καὶ τὰς μεταξὺ τῶν σχέσεις. Νοταράδες, Σισίνιδες, Μελετόπουλοι, Ζαῖμαι, (4) Καλαμογδάρται, Περούκηδες, ὅλα τὰ γνωστὰ ὀνόματα τῆς ἐποχῆς, μὲ εὐλάβεια ἐπιζητοῦν τὴν πολύτιμη συνεργασία του καὶ πολλάκις τὴν ἰσχυρὴν ἐπέμβρσιν του. (5)

1) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 8 Ἀρχ. Λόντου Σελίδες 61 καὶ 65.

2) Ἀρχεῖον Λόντου σελ. 28.

3) Σπηλιάδης Σελ. 540.

4) Ἀρχεῖον Λόντου σελ. 42 κλπ.

5) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 209.

Ἡ στενὴ φιλία τοῦ μὲ τὸν Ζαΐμη καὶ τὰ ἀνέκτα συμφέροντα (1) τῶν δύο Καζάδων, ὁδηγοῦν μιά ὑπουλὴ καὶ ὁμείλικτη πάλη πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ἀρχοντα τῶν Καλαβρῦτων Σωτ. Χαραλάμπη.

Νικητὴς μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἀγῶνά, (2) ἀποβαίνει τελικῶς ὁ διαιτητὴς τῆς Πελοποννήσου.

* *

Εἶναι αἱ παραμοναὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ δράματος Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους «τριῶν στενῶν φίλων τὰ ὀνόματα ἐλέγοντο μεθ' ὑπερφανίας» καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησο.

Τοῦ Λόντου «φιλοπάτριδος καὶ πράου, συνετοῦ καὶ ἀνδρείου».

Τοῦ Ζαΐμη «μὲ τὸ ἥρεμον καὶ ἐμβριθὲς τοῦ γενετῆς ἀριστοκράτου.»

Τοῦ Γερμανοῦ «μὲ τὴν ἀλαζονεῖα καὶ τὴν ὑπερφρονα φιλοδοξίαν τοῦ ἀνωτέρου κληρικοῦ.» (4)

Συνδεδεμένοι εἰλικρινῶς, πρὶν ἀκόμα ὁ Πελοπίδης τοὺς μύσῃ στὴν Ἑταιρεία τῶν Φιλικῶν, θὰ συντρέψουν μὲ τὴν ὑπόληψίν τους νὰ γίνουν αἱ Πάτρις τὸ πολιτικὸν κέντρο τῆς Πελοποννήσου καὶ θὰ μείνουν ἀδιάσπαστα ἐνωμένοι, διὰ μέσου τόσων πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν περιπετειῶν τοῦ ἀγῶνος, πιστοὶ πρὸς ἀλλήλους μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς των.

Ἡ μύσῃ τους στὴν Ἑταιρεία, ἐνισχύει τὸ ἔργον της καὶ παρὰ τοὺς δισταγμοὺς, ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, ἡ συμβολὴ του

1) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 214.

2) Ἀρχ. Λόντου. ἀριθμοὶ ἐπιστολῶν 33, 36α, 40.

3) Μένδελσον Τ. Α. Σελὶς 248.

4) Μένδελσον Τ. Α. Σελὶς 248

τὸ ἔργο τῶν Ἀθανάτων πρωτεργατῶν τῆς Φιλικῆς, ἡρῆξε πολύτιμη.

Ὅλοι οἱ παράγοντες τῆς ὑπόδουλῆς χώρας, εἶχαν ὅτε διαιρεθῇ, σὲ δύο ἀντίθετα σκεπτόμενες μερίδες.

Οἱ πλεῖστοι τῶν Φιλικῶν, οἱ φτωχότεροι καὶ μαθέστεροι τῶν ἄρχηγῶν, οἱ πολεμικοὶ ἄνδρες, ὁ λαὸς καὶ ὅσοι δὲν ἐφοβοῦντο νὰ χάσουν τίποτε, ἀπὸ ἴαν ἀκόμα «πολιτικὴν κρίσιν,» (1) μόλις συγκραρῶν τὴν ἀνυπονησίαν τους.

Οἱ πλούσιοι, οἱ ἄρχιερεῖς, οἱ ἐπιφανεῖς καὶ οἱ ἠρρωμένοι, διαρκῶς ἀναλογιζόμενοι «τὶ ἡδύνατο ἀπολεσθῇ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως,» (2) ἀπεδοκίμαζαν «τὸ ἀπερίσκεπτο κίνημα» θεωρόντας ὡς καλύρη πολιτικὴ «τὴν προσδοκίαν καὶ τὴν ἀναβολήν.» (3)

Ἀνθρώποι φρόνιμοι καὶ πολύπειροι, «ἄνδρες τῆς ἀξέως καὶ τῆς μετὰ περισκέψεως προόδου» οἱ τρεῖς πολιτικοὶ συνετάχθησαν ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὴν μερίδαν συντηρητικῶν καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀνάρριψιν τοῦ ὕβρου καὶ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνα «ἡ συνεργασία καὶ αὐταπάρνησις των θ' ἀποβῇ βεβαία.» (4)

Συνέπειαν τῆς διαφωνίας αὐτῆς, εἶναι ἡ Συνέλευσις τῆς Βοστίτσας, στὴν ὁποία ἐπειγόντως καταφεύγει ὁ Γερμανός.

Ἐκεῖ, στὸ σπῆτι τοῦ Λόντου, σὲ μιὰ ἀπὸ τὰς πέντε συνεδριάσεις τῆς Συνελεύσεως, οἱ προεστοί, ἀπεφάσισαν τὴν ἀναβολὴν τοῦ κινήματος καὶ ἀγανακτισμέ-

1) Rattenel Σελ. 227.

2) Μένδελσον T. A. Σελ. 210.

3) Μένδελσ. T. A. Σελ. 210.

4) Μένδελσ. T. A. Σελ. 248.

νοι ἀπὸ τὰ θεόπνευστα ψεύδη τοῦ Ἀρχιμανδρ
Παππαφλέσσα, ἐσκέφθησαν νὰ «θανατώσουν»
ἢ νὰ περιορίσουν σὲ μοναστηῖρι, τὸν ἀνυπόμ
ἀρχηγὸ τῶν ριζοσπαστῶν.

Εἶναι εὐτύχημα ὅτι κανεὶς δὲν ἐτόλμησε «νὰ ἔ
βάλλῃ χεῖρα κατὰ τοῦ τολμηροῦ ἱερωμένου, ὅστις μ
χειρίζετο ἐπίσης καλῶς τὸ ξίφος καὶ τὸν σταυρὸν»
ἄλλως ποὶς ξέρει, πόσοι αἰῶνες ἀκόμη θὰ περ
σαν «ἐν τῇ προσδοκίᾳ τοῦ μεγάλου γεγονότος.»⁽³⁾

Παρὰ τὰς ἐπιφυλάξεις τῶν προκρίτων, καμ
ἐπαρχία δὲν εἶναι ταραγμένη καὶ ἀνήσυχη, ὅσοι
τῶν Πατρῶν. Ἡ προπαγάνδα τοῦ Δικαίου, ἔχει ἀ
στατώσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδοῦλων καὶ «καταφ
τὰς καρδίας των μὲ τὸν ἔρωτα τῆς ὑπὲρ πατρί
εὐδοξίας.» (4)

Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι ὑποβλέπονται. Λό
ἀπειλητικὰ ἀνταλλάσσονται στοὺς δρόμους καὶ τὸ
προμηνύει ταχεῖαν τὴν ρῆξιν.

Οἱ χριστιανοὶ μεταφέρουν τὶς οἰκογένειές των α
χωριὰ καὶ στὴν Ἑπτάνησο. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐμ
δίζουν καὶ ὥς ἐκ τούτου σύγχυσι καὶ λογομαχίαι κα
ἡμέραν προκύπτουν.

«Ἀνίκανος ὁ Γερμανὸς νὰ καθησυχάσῃ» (5) τ
Ἑλλήνων τὶς ἐξημμένες φαντασίες καὶ τῶν Τούρκ
τὴν ταραχή, καλεῖ εἰς βοήθειαν ἀπὸ τῇ Βοστίτσα τ

1) Μενδελσ. Τ. Α. Σελ. 12. 2. Σ. Μελάς Ἐφημ. Τ
Βῆμα 6 7βρίου 1930

2) Μένδελσ. Τ. Α. Σελ. 256

3) Raffenel Σελ. 226

4) Σπηλιάδης Σελ. 363.

5) Μένδελσ. Π. Π. Γερμανοῦ ἀπομνημ.

ίλο του Λόντο. Ἐφανίζονται μὲ τόλμη ἐνώπιον
ὦν Ἀγάδων, συγκεντρωμένων σὲ συνέλευσι στὸ
ιηκοιτήριον, ὅπου ὁ Λόντος ἀντιληφθεὶς ταχέως,
όβον μᾶλλον παρὰ ὀργήν, (1) οὐκ εἶ με θάρρος καὶ
εὐσυνείδητα. Εὐγλωττος καὶ βαθὺς γνώστης τῆς
τουρκικῆς γλώσσας, ἐπιρρίπτει τὶς ταραχές, σὶς
αδιουργίες τοῦ Ἀλῆ, τοὺς διαβεβαιώνει περὶ τῆς
ομιμοφροσύνης καὶ τοῦ «συμφέροντος τῶν πλουσίων
ροκρίτων» (2) ἐπὶ τὴν διατήρησι τοῦ καθεστῶτος
καὶ τοὺς πείθει, ἐγγυώμενος προσωπικῶς, περὶ τῆς
ἀξέως καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν ραγιαδῶν.

Ἡ «Τουρκικὴ Εὐγλωτία» τοῦ Λόντου θριαμβεύει
καὶ τὸ ἔργο τῆς ἀσφαλίσεως τῶν γυναικοπαίδων συ-
εχίζεται ὁμαλά.

Εἶναι ὁ τελευταῖος πολιτικός του θρίαμβος, ἐπὶ
οῦ ἀφελοῦς κατακτητοῦ, τὸν ὅποιον τοῦ λοιποῦ
ἀντιμετωπίζει ἔνοπλος, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης...

Παρ' ὅλα ταῦτα οἱ Τούρκοι ἀντιληφθέντες ἐπὶ
έλους τὴν «ὑπόκοφον τῆς Χώρας βοή» καλοῦν ἐπι-
όντως τοὺς Προκρίτους στὴν Τρίπολι, πρὸς ἀπόκτη-
ν ὁμήρων κατὰ τῆς ἐπερχομένης καταιγίδος.

Οἱ προεστοὶ τῆς Ἀχαΐας ἀρνοῦνται νὰ ὑπακού-
ουν καὶ συγκεντρωμένοι στὴ Λαύρα, ἀποφασίζουν
νὰ μὴ δώσουν αἰτίαν τινά, ἀλλ' ὥς πεφοβισμένοι
ἀπαρμερίσουν εἰς μέρη ἀσφαλῆ» (3) παρὰ τὰς δια-
αρτυρίας τοῦ Ἀσημάκη Φωτήλα, διατυπώσαντος
περιφράστως τὴν γνώμη» νὰ πιάσουν τὰ ὅπλα καὶ

1) Τρικούπη Ἰστ. Σελ. 43

2) Τρικούπη Ἰστ. Σελ. 43.

3) Π. Π. Γερμανὸς ἔκδοσις Καστόρχη Σελ. 15.

ὅς βοηθήσῃ ὁ Θεός, ὅ,τι ἀρκετὰ ἐμάκρυναν τὸν ῥὸν καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν τοὺς πιστεύουν πλέον». (1)

Ὁ Λόντος ποῦ μὲ δυσφορία ὑποφέρει ἕως τὴν συντηρητικὴν κηδεμονίαν τοῦ συνετοῦ Γερμανοῦ καταφεύγει στὸ Διακοφτὸ καὶ παρὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Λαύρας, ἀρχίζει φανερὰ τὸ ἔργο τῆς Στρατηγίας.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας «ἀνοστομόνει» ἔαφ' ἑαυτὸν Ἀλκιβιάδειο χαρακτήρα του καὶ ὁ φιλήδων Κοτζιάμπασης, ἐγκαταλείπας πλούτη καὶ διασκεδάσεις, ὀίχνεται ἀκάθεκτος στὸν ἀγῶνα, μὲ τὴν ὑπέρτατον ἀπόφασιν τῆς Νίκης ἢ τοῦ Θανάτου.

«Νικηταὶ ἢ σκοτωμένοι» (2) γράφει ἀμέσως σὺν Ἰταλὸ φίλῳ του Μαλφιόρι, φιλελεύθερο πρόδρομον Ἰταλικῆς ἀπελευθερώσεως.

* *

Εἶναι τὸ ἀπόγευμα τῆς 21 Μαρτίου. Οἱ Τοῦρκοι τῶν Πατρῶν ὀχυρωμένοι στὸ φρούριον, ἔχουσιν ἀρχὴν τὴν κατά τῆς πόλεως ἐπιδρομὴν καὶ λεηλασίας.

Οἱ ῥαγιαδες κατάπληκτοι διὰ τὸ ἴδιον θάρος ἀμύνονται ἀπεγνωσμένα.

Ὅλιγοι Κεφαλλῆνες Φιλικοί, καταλαμβάνουν τὰς καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γερακάκη, ἀρχίζουσι τὴν μάχην. Ἕνας γενναῖος Κεφαλωνίτης Βαλκίσις Ὀρκουλάτος, πέφτει μαχόμενος στὴ πρώτη γραμμῇ. (3)

Δόξα καὶ Τιμὴ στὸ ἄγνωστο παλληκάρι ποῦ εἶναι

(1) Φωτῆκος Σελ. 63

(2) Ἀσπρέας Ἑφημ. Πρόοδος.

(3) Τρικούπης Τ.Α. Σελ. 49.

ὁ πρῶτον ἔνοπλο θῦμα τῆς ἐπαναστατημένης Πελοποννήσου.

Ὁ Καρατζᾶς, ἄσημος παντοφλᾶς ἕως τότε, ἤρως Ομηρικὸς κατὰ τὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή, ὑπερασπίζει μὲ τὴ φαλτσέτα στὸ χέρι, τὶς γωνίες τῶν δρόμων, προστατεύοντας τὴ διακώμισι τῶν γυναικοπαίδων τὰ πλοῖα...

Ἡ νύχτα καταπαύει τῶν μάχομένων τὴν ὁρμὴ καὶ τὸ πρωτὶ τῆς 22ας, βρίσκει σύγκεντρωμένους τοὺς Τούρκους στὴν Ἀκρόπολι καὶ τοὺς Χριστιανοὺς στὴ συνοικία τοῦ Ἀγ. Γεωργίου. Καὶ τὰ δύο στρατόπεδα μισθάνονται καλὰ τὴν κολοσσιαῖα ἡθικὴ σημασία τῆς πρώτης ἐπιτυχίας καὶ πρὶν ξαναρχίσουν τὴν μάχη περιμένουν ἐνισχύσεις. Οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν Ρῖον. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ἀρχηγούς των, τοὺς ὁποίους ὁ Παππαδιαμαντόπουλος εἰδοποίησεν ἤδη στὰ καταφύγια τῶν, ὅτι ὁ κῦβος ἐρρίφθη...

Μέσα στὴ θανάσιμη ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς ἐκείνης, πέρα, ἀπὸ τὸν Δρόμο τῆς Βοσιίτσας, τριακόσιοι ὀπλοφόροι μὲ ἀνεμιζομένη σήμαία ἐρυθρὴ, σπεύδουν ταχύποδες πρὸς τὴν ἀνάστατη πόλι.

Ποιὸς νὰ εἶναι τάχα ;

Ἡ Ἱστορία ἀρέσκειται στὴν ἐπανάληψι τῶν κρίσεων ἐρωτιματικῶν !

Ὁ Βλύχης ἢ ὁ Γρουσχὺ ;

Οἱ Τοῦρκοι διακρίναντες ἀπὸ μακροῦ τὰ κόκκινα ρώματα, κανονοβολοῦν χαιρόμενοι καὶ ἀλλαλάζοντες.

Ἐνας πελώριος μαῦρος Σταυρὸς, ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ὑφάσματος μὲ τὸ ὅποιον ὁ Λόντος κατεσκεύασε πρόχειρα, τὴν ΠΡΩΤΗ Ἑλληνικὴ Σημαία, ποῦ ἔφτε-

ρούγισε στήν ἐλεύθερη αὔρα τοῦ Κορινθιακοῦ, τοὺς βγάλη σύντομα ἀπὸ τὴν οἰκτρὴ πλάνη.

Μακρύτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀρχηγοὺς διαμέντας ὁ γενναῖος Ἀχαιὸς, ἐφθάσε «πρῶτος» (1) σὶ ἀγωνιώδη ἐπίκληση τῶν μαχομένων!

Ἔχει καὶ δικούς του νεκροὺς νὰ ἐκδικήσῃ...

* * *

Ἡ ἔγκαιρη ἄφιξι τοῦ Λόντου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν, Γερμανοῦ, Ζαΐμη, Φωτήλα, Κανακάρη κ. ἰδίως τοῦ ἐνδόξως κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς εἰσόδου το πεσόντος ὀπλαρχηγοῦ Κουμανιώτη, (2) μεταβάλλει ὀριστικὰ τὴ θέσι τῶν μαχομένων καὶ ἡ τακτικὴ πελιορκία τῶν Τούρκων ἀρχίζει.

Ἀτυχῶς στὸ στρατόπεδο τῶν Πατρῶν, ὅπου πρῶτον ἀντήχησεν ὁ χαρμόσυνος τῆς Ἐλευθερίας ἀλαλαγμός, δὲν ὑπάρχει ἓνας στρατηγός, ἱκανὸς σὺγκρατήσῃ τῶν ἀπολέμων χωρικῶν, τὴν πρὸς λιπταξίαν ἀκράτητη ὁρπὴ!

Ἡ προσωπικὴ γενναιότης τοῦ Λόντου καὶ ὀλίγα ἄλλων εὐπατριδῶν, δὲν ἰσοφαρίζει τὴν ἔλλειψιν τοῦ στρατηγικοῦ πνεύματος, ποὺ διακρίνει τοὺς λαμπροὺς αὐτοὺς πατριῶτες.

Ἡ εἴσοδος τοῦ ἐμπειροπόλεμου καὶ στρατηγικοῦ πασσᾶ τῆς Εὐβοίας Γιουσούφ, ὀδηγοῦντος μόλις τριακοσίους ὀπλίτες, διέλυσεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν πολιορκία τοῦ φρουρίου. Οἱ ὑπὸ τὸν γενναῖο Ροδόπουλον ταχθέντες πρὸς ἀπόκρουσίν του Αἰγίει

1) Τρικούπης Ἰστ. Σελ. 50 Ἀρχ. Λόντου.

2) Τρικούπης Σελ. 51 Π. Π. Γερμανοῦ Σελ. 18

ἰσχυρῶς διεσχορπίσθησαν ἅμα τῇ θεᾷ τοῦ ἐχθροῦ, (1)
 ἃ δὲ κατὰ τὸ Βλατερὸ ὑπόλοιπα στρατεύματα τοῦ
 Λόντου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν, εἶχαν ἀφ' ἐσπέρας
 ποτακτήση, εἰσορμήσαντα στὴ πόλι πρὸς λαφυρα-
 γίαν (2)

Καταθλιμένος ἀπὸ τὴν διαγωγὴ τῶν Βοσιτισά-
 ων ποῦ «ἄτιμα ἔφυγαν καὶ τὸν ἀφῆξαν τὴν νύκτα
 Λόντον μὲ εἴκοσι χισμεκισμένους ἄντικρυς τοῦ
 ἐχθροῦ,» (3) ὁ Λόντος ἀποσύρεται στὸ Διακοφτὸ πρὸς
 ἑᾶν στρατολογία.

Ἐπανερχεται στὴ Βοσιτίτσα, ὅπου ὀργανώνει τὴν
 ἑμνα στὰ ὑψώματα τῆς πόλεως. Συσταίνει δι' ἐξό-
 ρων του, ἀποθῆκες τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων εἰς
 τὴν Μονὴν Ταξιαρχῶν, πρὸχειρα νοσοκομεῖα στὴ
 Πτέρη καὶ στὴν Κουνινᾶ (4) καὶ προβαίνει κατὰ
 Μάϊον τοῦ 1821 στὴ σύστασι τοῦ μονίμου στρατο-
 τέδου εἰς Σελά, εἰς τὸ μέσον περὶτον τοῦ δρόμου
 τοῦ ἐνώνει τὰς Πάτρας μὲ τὴν Βοσιτίτσα.

Ἀπ' ἐκεῖ συμμετέχει τῆς δεύτερης πολιορκίας
 τῶν Πατρῶν, ποῦ οἱ Ἀχαιοὶ ἀρχηγοὶ ἐπιχειροῦν ἐκ
 τοῦ μακρόθεν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ σώσῃ τὸ Αἴγιον
 ἀπὸ τὸν ἐμπρησμό καὶ τὴ λεηλασίαν τῶν στρατευμά-
 των τοῦ Μουσταφάμπεη. Ὁ τολμηρὸς καὶ γενναῖος
 αὐτὸς στρατηγὸς διελαύνων ἐκ Πατρῶν διὰ τῆς
 παραλίας, εἰσῆλθε μὲ ταχτεῖα καὶ νικηφόρο διὰ Κο-
 ρίνθου πορείαν στὴ Τριπολιτσά, γιὰ νὰ τερματίσῃ

1) Τριζούπης Τ. Α. Σελὶς 52 Π. Π. Γερμανός κλπ.

2) Φωτάκος, Μένδελσον, Π. Π. Γερμανός, Τριζούπης
 Σελὶς 52.

3) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 121.

4) Εὐνοπούλου Α. Λόντος.

ἔκει με τὴ μάχη τοῦ Βαλτετσίου, τὸν διὰ μέσου ἀπειροπολέμου Ἀχαΐας στρατιωτικὸν αὐτοῦ πατον.

Μετὰ τὴν κατὰ Μάϊον τοῦ 1821 διάβασιν αὐτῶν Τούρκων ἐκ Βοστίτσας καὶ τὴ μάχη τῆς Βόδας, ὅπου ὁ Ζαΐμης ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ αἰχλωτος καὶ ὅπου «ἐκ τῶν Βοστιτσάνων οὐδὲ ἐμφαίνεται, ἐπειδὴ διεσκορπίσθησαν ἅπαντες ἐν κακεῖθεν» (1) ὁ Λόντος ἀπελπισθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς πολεμιστὰς τοὺς ἐλονοσοῦντας «Μπακοβοστινους» (2), στρατολογεῖ σῶμα μισθοφόρων Ρουμελιτῶν, τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ κοστίσῃ τὴν ἐκμηδένησιν μεγάλης αὐτοῦ παρουσίας.

Αὐτοὶ τοῦλάχιστον θὰ τοῦ μείνουν πιστοὶ ἀκλόνητοι, σπεύδοντες εἰς ὅλα τὰ κινδυνεύοντα σημεῖα τῆς μαχομένης πατρίδος, παντοῦ ὅπου ἡ φιλοπατία καὶ ἡ φιλοδοξία τοῦ αὐτοχειροτόνητου στρατηγοῦ τοὺς ὁδηγεῖ...

Ἀνδρεῖος καὶ γενναιόδωρος, κατέχει τὶς δύο ἀρετές, ποῦ ἰδιαζόντως συγκινοῦν τοὺς γενναίους τοῦ Στερεᾶς....

Ἡ εἴσοδος τῶν Τούρκων τοῦ Λάλα στὸ ἐπίμαχον φρούριον, διαλύει διὰ δευτέραν φοράν τὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν καὶ μόνον ὁ Λόντος παραμένει ἀκλόνητος στὸ ὀχυρωμένον στατόπεδον τῶν Σελῶν. (3) Κατὰ τὸν Δεβριον τοῦ 1821 οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας μεταίωσαντες τὴν κατὰ τῶν Πατρῶν σχεδιασθεῖσα

(1) Π. Π. Γερμανὸς Σελ. 92.

(2) Τοπικὴ παράδοσις.

(3) Φωτάκις Τ.Α. Σελ. 295.

στρατεία τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπιχειροῦν μόνοι τὴν ἄλυσιν τοῦ ἀπόρθητου φρουρίου. Ὁ Λόντος καὶ ὡς ἡγετὴς καὶ ὡς στρατιώτης μάχεται ἀνδρείως, τὰς ἐμκαίρους πάντοτε κατέχοντας θέσεις καὶ ἀφόβως προκινδυνεύοντας.

Μάταιη προσπάθεια καὶ θυσίαι ἀνωφελεῖς ! Τὰ στρατεύματα τῶν προκρίτων διελύθησαν ἐντὸς ὀλίγου, «διασκορπισθέντα ὡς κονιορτός»... (1)

Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1822, ἀνασυσταθείσης τῆς πολιορκίας παρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, οἱ Τοῦρκοι, ἐξορμήσαντες, δίδουν τὴν μάχην τοῦ Σαραβαλίου προσβάλλοντας ταυτοχρόνως καὶ τὸ ὄχύρωμα τῶν Σελῶν. (2) Ὁ Λόντος δέχεται ἀδιάσειστος τὰς ἐφόδους τοῦ «Κακλαμάν Πασᾶ», (3) μέχρις ὅτου ὁ Μελετόπουλος φθάνει πρὸς ἐνίσχυσιν, ὀδηγόντας διακοσίους Βοτσατσάνους.

Ἐπὶ τέλος ! Οἱ Λίγυις πολεμοῦν !

Μὲ τὸ σπαθὶ (4) στὸ χερὶ ὁ Λόντος ὁρμᾷ διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν καὶ διώκοντας τούτους βαδίζει πρὸς τὸ Γηροκομεϊό, ὅπου ἡ μάχη διεξάγεται λυσσώδης, γιὰ νὰ συντελέσῃ σπουδαίως στὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὥραίας αὐτῆς νίκης. (5)

*
* *

Ἀπὸ τὸν Μάϊον τοῦ 1821 ἡ Γερουσία τῆς Μονῆς τῶν Κατετῆζων, κυβερνᾷ στοιχειωδῶς, ἀλλ' ἐπιτυχῶς καὶ ἀμερολήπτως τὰ πράγματα τῆς Ἐπαναστάσεως.

(1) Μένδελσ. Τ.Α. Σελ. 323.

(2) Μ. Οἰκονόμου Σελ. 283.

(3) Φωτάκις Σελ. 297.

(4) Εὐρίσκεται στὸ Μουσεῖο Μπενάκη.

(5) Ἀγαπητὸς Σελ. 205.

Ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Νέγρης καὶ ὁ Κωλέτης, ἔχουν ἀκόμα διαφθεῖρει μὲ τὶς πολιτικές των θηριότητες, τὴν ἀγνότητα τῶν ἀνυπόπτων ἐκείνων πατριῶν. Οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἀχαΐας, διαφρονήσαντες, μετέσχον τῆς μονοπλεύρου αὐτῆς συνελύσεως τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ Λόντος τραυματικῶς εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιο, φαίνεται ἀποφροδῶν γιὰ τὸ πολιτικὸν μέρος τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὅλοι σχεδὸν οἱ προὔχοντες τῆς Πελοποννήσου ἐκτὸς τοῦ Κανέλου Δεληγιάνη, ἐκράτησαν τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὅπλων στὰς ἐπαρχίας των, ἀποβλέποντες ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐπικρασίαν. Οἱ Ἕλληνες χρονικογράφοι τῆς ἐποχῆς, ὁ Σπηλιάδης, ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Οἰκονόμου καταφέρουσι δριμέως κατὰ τῆς τοιαύτης τῶν προκρίτων τακτικῆς Σύγχρονοι τῶν γεγονότων, ἀνίκανοι ἐπομένως διατηρήσουν, μέσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν συγκρουομένων συμφερόντων, καὶ τῶν ἀνικανοποιήτων φιλοδοξιών, ψύχραιμη ἀντικειμενικότητα, συγγέουν ἀξιόθνητα, τὶς ἀρετὲς καὶ τὶς κακίαι τῶν φιλοδόξων ἑλλήνων ἀνδρῶν.

Ὅπως δὴ ποτε ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Σπηλιάδης ἔχουσιν ἄδικον εἰς τὴν περὶ Λόντου ἐπιπόλαιη κρίσιν των. Εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι οὗτος, παρὰ τὴν ἑλλειπλοσοβαροῦ στρατηγικοῦ πνεύματος, ὠφέλησε τὴν ἐπανάστασιν περισσότερο διὰ τῶν ὅπλων καὶ τοῦ κύρους του, παρὰ διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως. Δὲ ἐπὶ μίχες καὶ πολιιορκίαι μαρτυροῦν εὐγλώτως περὶ τούτου. Τὸ Σῶμά του ἄριστα συγκροτημένο, μὲ ἰσχυρὰ

(1) Σπηλιάδης Τ. Α. Σελ. 322—323—Φωτάκος Σελ. 21

ρὺς καὶ γενναίους ἀξιωματικούς, εἶναι ἡ μοναδική
στρατιωτικὴ μονάδα, ποὺ μὲ τοὺς τακτικούς καὶ τοὺς
εὐταπεινούς, παραμένει συμπαγὴς καὶ πειθαρχική,
ὅπως οἱ στρατιῶται τῆς νῆς διασκορπίζονται μετὰ
τὴν μάχην ἀνά τὰ χωρία των, πρὸς «μετακομιδὴν
τῶν λαφύρων.» (1) Ἐγκαταλείψας τὴν Γερουσία καὶ
τὴν Ζαΐμη νὰ ἐρίζουν περὶ τῆς Ὑπερτάτης Ἀρχη-
ίας, πρὸς τὸν ἀφιχθέντα Ὑψηλάντη, (2) σπεύδει
παύλας ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ στενοῦ τοπικοῦ
νεύματος, πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας του, παν-
τοῦ ὅπου ὁ κίνδυνος εἶναι ἐπείγων.

*
* *

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1821 ἀπεβιβάσθη στὸ Μεσο-
βῆγι ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ἄνθρωπος
εὐλόγου μορφώσεως καὶ βαθείας πολιτικῆς πείρας
ἤδὺν καὶ μελίχιον προσλαλῶν τοῖς πᾶσι καὶ περὶ
πάντων,» (3) ὁ ἐφυῆς Φαναριώτης, συνεκέντρωσεν
μέσῳ τὴν προσοχὴ καὶ τὰς συμπαιδείας τῶν προ-
ρίτων. Διαπεραιωθεὶς εἰς Πάτρας, συναντᾶται στὸ
Ιριναρόκαστρο μὲ τὸν Λόντο καὶ τὸν Ζαΐμη, καὶ
αταρτίζονται ἐκεῖ αἱ βάσεις τοῦ κόμματος τοῦ
ποίου θ' ἀρχηγέυσῃ. (4) Δανεισθεὶς, εἰς ἀντίρροπον
τῷ Ὑψηλάντη, τὸν τίτλο τοῦ πρίγκιπος καὶ συγκεν-
ρώσας περὶ ἑαυτὸν τοὺς προύχοντας τῆς Στερεᾶς
αἱ τῆς Πελοποννήσου, τοποθετεῖται ἀντιμέτωπος
ὧν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐκείνου ὀπλαρχηγῶν, ποὺ
ὑποπίστοι στὰ φαινόμενα «ὀσφραίνονται» ὑπὸ τὴν

(1) Τρικούπης.

(2) Μένδελσ. Τ. Α. Σελ. 308—309

(3) Φιλίμων Ἱστορ.

(4) Φωτάκης Τ. Α. Σελ. 205

μοιδιῶσαν μορφὴ τοῦ Μαυροκορδάτου, «Φαναρητικὴν πανουργίαν.» (1) Τὸ φρᾶκο καὶ τὰ ματογυλῖα, τὸν καθιστοῦν γελοῖο στὰ μάτια τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τέκνων τῆς φύσεως καὶ ὁ Κολοκοτρώνης «αἰσθάνεναί ἀκατάσχετον ὄρεξιν νὰ ῥίψη φλοιολεμονίων κατὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς αὐτοῦ ἐνδυσίας.» (2) Ὁ ἀρχηγὸς τῶν εἶναι περισσότερον εὐαίρετος.

Πουλήσας οὗτος τὰ κοσμήματα τῆς μητέρας καὶ τῆς ἀδελφῆς του, (3) εἶχε κατέλθῃ στὴ Πελοπόννησον εὐθύς ἅμα ἤχησεν ἀνὰ τὰς φάραγγας αὐτῆς, τὸ σπῆγμα τῆς ἐλευθερίας. Ἰσχνὸς καὶ φιλάσθενος, ἡρωϊκὸς ἐκεῖνος νεανίας, ἀτρόμητος καὶ περιφρονῶν τὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἶχε πατριωτισμὸν, ἀφιλοκέρδεια καὶ πίστιν ἀσυνήθη σὲ Φαναριῶτες. Σεμνὸς καὶ ἀδέξιός ἐστερεῖτο, τοῦ χαρίσματος τοῦ λόγου ποῦ σαγηνεύει τὰ πλήθη καὶ στρατιωτικῶς πειθαρχικὸς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ἀγνοεῖ τοὺς σκολισμοὺς τῆς πολιτικῆς περινοίας τοῦ ἀντιπάλου. Δελεασμένος ἀπὸ μία ἐπιστολὴ τοῦ Μαυροκορδάτου (4) εἰς τὴν ὁποίαν προσφέρεται ὡς «ἐθνικὸν συμμαχητὴ καὶ πιστὸς τῆς πατρίδος ὑπηρετῆς, ἐκ τῶν εὐλαβῶς τὰς διαταγὰς του», (5) μεγάλθυμος καὶ ἱπποτικός, παρασκευάζει τὴν ἄνοδό του, δίνοντες συγκατάθεσι γιὰ τὴν ἵδρυση, τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείου του, τοπικῆς διοικήσεως Μεσολογγίου.

(1) Μένδελσ. Σελ. 334

(2) Μενδελ. Τ. Α. Σελ. 335. Σ. Μελάς Ἐφ. Ἐλ. Βῆμ.

(3) Μενδελσ. Τ. Α. Σελ. 367.

(4) «Φωτάκος Σελ. 205 Μενδελσ. Τ. Α. Σ. 333.

(5) Φιλήμων Ἐφημ. Αἰνών.

Ἐνισχυθεὶς τοιουτοτρόπως σημαντικὰ καὶ ἐπι-
 νουόμενος ἀπὸ τὸ μίσος τῶν προκρίτων κατὰ τοῦ
 Ὑψηλάντη, ἐμφανίζεται ὁ Μαυροκορδάτος πανίσχυ-
 ρς στὴν Α΄ Ἐθνοσυνέλευση τῆς Πιάδας, ὅπου ὁ
 ὄντος, Γερουσιαστής, παρίσταται κατ' ἐξαίρεσιν, διὰ
 τοῦ ἀντιπροσώπου του Κ. Δημητρίου.

Ἡ ἐμφάνισι τοῦ Μαυροκορδάτου στὴν πολιτικὴ
 κινή, διαταράξασα μὲ τὴ πνευματικὴ ὑπεροχὴ του,
 ἣν ἰσορροπία τῶν πολιτικῶν ἀξιῶν, μέλλει νὰ ἐπι-
 ἔρη πολλαπλὲς ὠφέλειες, ἀλλὰ καὶ ἀνυπολόγιστες
 ἁμιές, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ τόπου ζωῆς.

Πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ εὐθύς ἀμέ-
 ως Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἀποβάλλει τὸ προ-
 σκεπτό, διορίζει τοὺς νοημονέστερους πολιτικούς του
 ἰσχύς στὸ Ὑπουργεῖο καὶ ῥίχνοντας στὸν Ὑψηλάντη
 ὡς ἄρτον ἐλέους (1) τὴν προεδρεία τοῦ Βουλευτικοῦ,
 αποφασίζει ν' ἀνταλλάξῃ προσωρινῶς τὰ εἰρηνικὰ
 ἀθήκοντα τοῦ Προέδρου μ' ἐκεῖνα τοῦ στρατιωτι-
 κοῦ δικτάτορος.

Ὁραματιζόμενος δόξα πολεμικὴ πού μόνη, κατὰ
 τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνους χρόνους στερεώνει τὴν φήμη
 τῶν μεγάλων ἀρχηγῶν, ἀναλαμβάνει αὐτοπροσώπως
 τὴν ἀρχηγίαν, τῆς, πρὸς βοήθειαν τοῦ Σουλίου ἀπο-
 πασιθεΐσης ἐκστρατείας. (2)

Στερημένος στρατηγικοῦ πνεύματος, ἔχασε τὴν
 ἰσχύ τοῦ Πέτα, καταστρέφοντας ἐκεῖ τὸ πρῶτο
 μακρικὸν ἑλληνικὸ σῶμα καὶ τὸ τάγμα τῶν γενναίων
 ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι μυθικὴν ἐπιδείξαντες ἀνδρεία

(1) Μένδελνσ. Τ. Α. Σελ. 343

(2) Φίνλεϋ Σελ. 300 Γούδας Τόμ. 6 Σελ. 299.

ἔπασαν μέχρις ἑνὸς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Ῥθούμενος ἀπὸ τὰ ἀπομεινάκια τῆς καταφῆς, ὁ ἀπόλεμος ἀρχιστράτηγος εἰσέρχεται στὸ λόγγι, ἀκολουθοῦμενος κατὰ πόδας ἀπὸ τὸν Βε καὶ τὸν Κιουταχῆ, μεγάλου ὀνείρου ὑπνυβάτης χιστος... «Ἐδῶ θὰ πεθάνω» φωνάζει (1) στοὺς βουλευόντας τῇ φυγῇ, ὁ Μαυροκορδάτος συνανόμενος τὸ βάρος τῆς ἱστορικῆς του εὐθύνης, ἐγὼ μαζί σου» ἀποκρίνεται ὁ Μάρκος, ποὺ μετὰ Σουλιώτες καὶ τσιακόσους ἐντοπίους, ἀποτελεῖ ἐνὸς πλὴν δύναμι τῆς φρουρᾶς.

Ἡ ἀπόφασις ἦτο γενναία καὶ ἐκ τῶν ἀπεσμάτων, ἐξιλεωτικὴ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Πέτα.

Οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου, στὸ ἄκρο τοῦ κινδύνου τοῦ Μεσολογγίου, σπεύδουν ἀθελὲς βοήθειαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἀτυχήσαντος γοῦ των.

Ὁ Λόντος δοκιμάζει ἀντιπερισμὸν διὰ Τριώνων. Ἐνωθεὶς εἰς Ἀπόκουρο μετὰ τοὺς Γιολδάσα δίνει τὴ μάχη τῆς Γαβαλοῦς (2) καὶ ἀποτυχὼν κῶς, λόγῳ ἀντιζηλιῶν τῶν ἐντοπίων ὀπλαρχεὺς εἰσέρχεται διὰ θαλάσσης κατὰ Ν)βριον τοῦ 182 πολιορκούμενο Μεσολόγγι. Τοποθετημένος μετὰ Μπότσαρη στὸ κέντρο τῶν ὀχυρωμάτων, ὅπινύλη τῆς πόλεως καὶ ἐπομένως ὁ κίνδυνος μετῆρος, μάχεται γενναία, ἀμιλλώμενος εἰς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν ἐκεῖνον Σουλιώτην. (3)

(1) Μενδέλσ. Τ. Α. Σελ. 394 Σπηλιάδ. Τ. Α. Σελ.

(2) Σπηλιάδ. Τ. Α. Σελ. 457.

(3) Φωτάκος, Σελ..

·Η πρώτη Ελληνική σημαία, που εφευρέθηκε στην ελεύθερη
αύρα του Κορινθιακού... (οιλ. 40)

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογίου, ὁ ἀμείλικτος αὐτὸς τῶν Τούρκων διώκτης, ἐπανέρχεται στὴ Βοστίτσα, διὰ ν' ἀποτελειώσῃ τὰ λείψανα τῆς Στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη, τὰ ὅποια, προσπαθήσαντα νὰ διαφύγουν εἰς Πάτρας, ἐπολιορκοῦντο στὴν Ἀκράτα (1) ἀπὸ τὶς ἐνωμένες δυνάμεις Ζαΐμη, Χαραλάμπη, Πετμεζᾶ

Εἰς ἀμοιβὴν τῶν σπουδαίων αὐτῶν ὑπηρεσιῶν, τὸ ἐκτελεστικὸ καὶ τὸ Βουλευτικόν, ἀπονέμουν ὁμόθυμα στὸ Λόντο τὸ δίπλωμα τοῦ Στρατηγοῦ.

Εἶναι ὁ μοναδικὸς πολιτικὸς τοῦ Ἀγῶνα, ποῦ ἐκέρδισε τὸ βαθμὸν του, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

*
* *

Οὐδέποτε τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος εἶχαν φθάσῃ σὲ τόσον οἰκτρὴ κατάστασιν «ἐνεκα τῆς ἐνυπαρχούσης ἀπολύτου ἀχρηματίας καὶ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν» (2) γράφει ὁ Ὁρλάνδος, ὅσον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1923. Ἐριδες κομματικῆς καὶ πλήρης Ναυτικῆ καὶ Στρατιωτικῆ παραλυσία πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατεῖ. Ὁ Πασᾶς τῆς Σκόδρας καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης κατατροπόσαντες τοὺς Ἕλληνας στὴ Καλιακούδα, κατέρχονται πρὸς τὸ Μεσολόγγι καὶ πολιορκοῦν τὸ Ἀνατολικόν, ἐνῶ ὁ Δερβὶς, πασᾶς κατακλύζει τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μὲ Τουρκαλβανούς καὶ Μακεδονοθράκας. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Δυτικῆς, ἐρίζοντες καὶ συγκρουόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἀδιάκοπα, ἐπροτιμοῦσαν, ἀντὶ τῆς ἀποκρούσεως τοῦ ἐχθροῦ, «τῶν χωρικῶν τὴν λαφυραγωγίαν» καὶ μόνον ἢ ἥρω-

(1) Μένδελσ. Τ. Α. Σελ. 397

(2) Ὁρλάνδου «Ναυτικά».

ἱκὴ τοῦ Μίρκου Μπότσαρη μορφῇ, «ἐπιφαίνεται ὡς παρηγορία καὶ καύχημα τοῦ Ἕθνους, ἐν τῷ μέσῳ τῇ ἀνηκέστου ἐκείνης ἀναρχίας,»(1)

Ὁ Λόντος μολονότι ἀηδιασμένος ἀπὸ τὴν «στρατιωτικὴν κακοήθειαν» (2) τῆς ἐποχῆς ὅπως τὴν χαρακτηρίζει ὁ Ζαΐμης, παρακινώντας τὸ φίλο του νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ Στρατιωτικὰ καὶ νὰ ἀφοσιωθῇ στὴ πολιτική, ἀποστέλλει στὰ Σελὰ τὸν Μελετόπουλο, εἰς Ἀντιστράτηγο διὰ προτάσεώς του προαχθέντα (3) καὶ ἐκστρατεύει ἀμέσως στὴ Στερεά.

Ἡ προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος ἀναγνωρίζουσα τὶς ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας τοῦ φιλοπάτριδος Στρατηγοῦ, ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τὴν Σαλαμίνα θερμότατα διὰ τὰς πράξεις του συγχαρητήρια «Λόντε ἡ εὐγένειά σου ἐφάνης πατριώτης καὶ αὐθόρμητος ἔδραμες πάντοτε ὅπου σὲ καλεῖ ὁ κίνδυνος τῆς Πατρίδος... Ἀνδρίζου, ἄριστε ἀνδρῶν καὶ λάμπρυνον τὸ ὄνομά σου καὶ τὴν Πελοπόννησον, ἥτις σὲ περιμένει τροπαιοφόρον διὰ νὰ σὲ καταστεφανώσῃ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην της». (4)

Μὴ δυνάμενος μετὰ τὴν ἥττα τοῦ Καρπενησίου νὰ βοηθήσῃ τὸ πολιορκούμενον Αἰτωλικό, δυσαρεστημένος ἀπὸ τὴν ζηλόφθονη διαγωγὴ τοῦ Πανουργιά καὶ τὴν «ἀφιλοπατρία τῶν Γαλαξειδιωτῶν», (5) μὴ ἐπιθυμῶν «νὰ πολεμήσῃ καὶ μὲ τοὺς Τούρκους καὶ

(1) Μενδελσ. Τ.Α. Σελ. 437.

(2) Ἀρχ. Λόντος Σελ. 125.

(3) Ἀρχ. Λόντου Τ. Α. Σελ. 1

(4) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 128.

(5) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 138—140.

μὲ τοὺς ρωμαίους» (1) ἐπιστρέφει στὸ Αἴγιο καὶ ἀνασυγκροτήσας τὸ τάγμα του, μεταβαίνει στὴ Γαστούνη, ὅπου ἐπὶ κεφαλῆς ἑπτακοσίων στρατιωτῶν, περιμένει τὸν Ἑλλ. Στόλο, ποῦ θὰ ἰὸν περάσῃ στὸ Μεσολόγγι. (2)

Ἀγαλλίασι καὶ χαρὰ ἀνυπόμονη κατέλαβε τὰ ἄνευ ἐργασίαςπαληκάρια τῆς ἀντιπέραν ὄχθης, στὸ ἄκουσμα τῆς προσεχοῦς ἀρίξεως τοῦ γαλαντόμου Στρατηγοῦ. Ὁ Κώστας Μπότζαρης τὴν διερμηνεύει ἀφελέστατα σὲ μιὰ ἐπιστολή του, χαιρόμενος διότι θὰ τὸν ἀπολαύσῃ προσωπικῶς «αὐτὸν ποῦ πολλάκις ἐβοήθησε τοῦτον τὸ μέρος καὶ ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἴδῃ καταφθάνοντα μιὰ ὥρα ἀρχήτερα». (3)

Ἀλλ' ὁ Λόντος ματαιῶς περιμένει τὴν ἄφιξι τοῦ στόλου. Τὰ πληρώματα τῆς Ὑδρας, ἀρνοῦνται νὰ ἐκστρατεύσουν, ἂν δὲν βάλουν προκαταβολικῶς, στὴν εὐρύχωρη ζώνη τῶν τουμανίων των, τοὺς μισθοὺς τῆς ἐκστρατείας...

Μιὰ γενναῖα χειρονομία τῆς οἰκογενείας Κουντουριώτη καταβαλούσης πέντε χιλιάδες τάλληρα καὶ ὁ δασμὸς τῆς πολυπαθοῦς Σταφίδος, (4) διευκολύνουν τὸν ἀπόπλουν τοῦ στόλου, ὅστις ἔφθασεν ἐπὶ τέλους στὸ Μεσολόγγι μεταφέροντας μόνον τὸν Μαυροκορδάτο, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πασᾶς τῆς Σκόδρας, ἀποδεκατισθεὶς ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις καὶ τὴν ἐλονοσία, εἶχε διαλύσει τὴν πολιορκία τοῦ Αἰτωλικοῦ.

(1) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 158.

(2) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 107.

(3) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 168.

(4) Σπηλιάδης.

Ἡ δεύτερη Ἐθνοσυνέλευσι τοῦ Ἀστρους, εἶχε ἐκλέξῃ Πρόεδρο τοῦ Νομοθετικοῦ τὸν Ἀλεξ. Μαυροκορδάτο, ἰσχυρῶς ὑποστηριχθέντα ἀπὸ τὸ Ἀχαϊκὸν κόμμα καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Στρατηγοῦ Ἀναστάσιον Λόντον. Σπουδάζων οὗτος εἰς Πίζαν κατῆλθε στὴ Πελοπόννησο, ἅμα ἐξεργάγη τὸ κίνημα καὶ ἐκλεγόμενος βουλευτῆς. ἀντιπροσωπεύει ὡς πολιτικός, εἰς τὰς Βουλὰς καὶ τὰς Ἐθνοσυνελεύσεις, τὴν σπῆτι τῶν Λόντων. Μορφωμένος καὶ ἐφυῆς, παραμένει διαρκῶς στὴν ἔδρα τῶν Κυβερνήσεων, παύζοντας σημαντικώτατο ῥόλο στὰ πολιτικὰ παρασκήνια τῆς ἐποχῆς. (1)

Ὁ Κολοκοτρώνης ὀργισμένος γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Μαυροκορδάτου ἀπειλεῖ ν’ ἀποκεφαλίσῃ «μὲ τὴ σπάθα του» (2) τὸν ἐπίσκοπο τῆς Ἀρτας, ποῦ τὸν γέλασε στὴ ψηφοφορία καὶ ἀποτεινόμενος στὸν ἐκλεγέντα πρόεδρο ἀναφωνεῖ: «Σοῦ λέγω νὰ μὴ καθήσῃς. Πρόεδρος διότι ἔρχομαι καὶ σὲ διώχνω μὲ τὰ λεμόνια, μὲ τὴ βελάδα ποῦ μᾶς ἤρθες!». (3)

Περίτρομος ὁ Μαυροκορδάτος ἀπὸ τὴς ἀπειλῆς τοῦ μαινομένου Αἷαντος, καταφεύγει φρουρούμενος ἀπὸ τὸν Λόντο (4) στὴν ὀλιγαρχικὴ Ὑδρα, ὁπόθεν θὰ ἐξαπολυθῇ ἐντὸς ὀλίγου, ὁ πρῶτος ἐμφύλιος πόλεμος.

* *
*

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ζωηρὸ ρεῦμα συμπαθείας

(1) Φωτάκος Τ. Β. Σελ. 240.

(2) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 496.

3) Μενδελ. Τ. Α. Σελ. 433. Σπηλιάδης Τ. Α. Σελ. 535.

(4) Σπηλιάδης Τ. Α. Σελ. 537.

διατρέχει τὴν Εὐρώπῃ ὁλόκληρῃ, ὑπὲρ τῆς «αἰμοστογούς ὀρφανῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ παλιτισμοῦ» (1) Ἀνωφελῶς τὰ Ἀνακτοβούλια ἀπαγορεύουν τὰς ἐκδηλώσεις τῶν συμπαθειῶν τῶν Λαῶν καὶ μάταια ὁ Γκαϊτε (2) «σεῖει τὴν κεφαλὴν ἀποδοκιμάζων». Ὁ φιλελληνισμὸς εἶχε «καταστῇ θρησκεία νέων καὶ γερόντων» καὶ τὰ κομητάτα τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Ἑλβετίας ἐργάζονται μ' ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἑλευθερίας. Οἱ Ἀγγλοὶ, ποῦ ἕως τότε ἐπρόβαλαν τὰ ἐμπορικά των συμφέροντα πρὸς ὑποστήρηξι τοῦ Τουρκικοῦ καθεστῶτος, θὰ τροποποιήσουν τὴν πολιτικὴν τους ὑπὸ τὴν ἰσχυρὴ καὶ φιλελεύθερη πνοὴ τοῦ Κάνιγγος καὶ ὁ Βύρων θὰ ἐξυψώσῃ τὸ φιλελληνισμὸν στὰ μάτια τοῦ Κόσμου.

Ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1823 ὁ ποιητὴς τοῦ Τσάιλ—Ἄρολδ βρίσκεται στὴ Κεφαλωνιά, ὅπου δέχεται τὰς προσκλήσεις ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων.

Ὁ Μαυροκορδάτος τὸν προσκαλεῖ στὴν Δυτικὴ Ἑλλάδα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀπλαρχηγῶν, ἀπειλώντας ὅτι «θὰ καθίσῃ τὸν Μαυροκορδάτον ἐπὶ ὄνου καὶ θὰ τὸν διώξῃ ἐκ Πελοποννήσου διὰ μαστιγώσεων» ἂν δὲν καταπαύσῃ τὶς πολιτικές του μηχανορραφίες. (3)

Ὁ Ὀδυσσεὺς προβλέπει τὴν κατὰστροφὴν τῆς Ἑλλάδος ἂν ὁ εὐγενὴς Λόρδος δὲν ἔσπευδε στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα καὶ ὁ Πετρόμπεης ἀφελέστερος πάντων, ὅπως

1) Μενδελ. Σελ. 443.

2) Μενδελ. Σελ. 543.

3) Φωτάκος Σελ. 496 Μενδελ. Τ. Α. Σελ. 445.

συνήθως, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν «Μυλόρδον» ὅτι τὸ μόνον μέσον εἰς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, ἦτο «νὰ δανεῖσθαι εἰς αὐτόν, τὸν Μπέη τῆς Μάνης, χιλιάδας τινὰ στρελινῶν». (1)

Ὁ Λόντος ὑπερήφανος καὶ ἀξιοπρεπής, παραμένει στὰ Λεχαινά, μακρὰ ἀπὸ τὰ ἐλεεινὰ αὐτὰ παρασκήνια.

Περιμένοντας τὰ πλοῖα ποὺ θὰ τὸν περνοῦσαν στὸ Μεσολόγγι δὲν ἐλησμόνησε τὴ Βοστίτσα καὶ παρὰ τὰς εἰδήσεις τοῦ γαμβροῦ του Λ. Μεσηνέζη, γράφοντος, ὅτι «οἱ σύντροφοι, ἐνῶ ἦσαν ὅλοι ὑγιεῖς καὶ δὲν ἐκατάφθαναν τρώγοντας καὶ πίνοντας, ἐπροφασίσθησαν ἀρρωτίαν» (2) ἅμα ἤλθεν ἡ πρόσκλησις του, διέταξε τοῦτον τὸν ὄβριον τοῦ 1823 νὰ συνάξῃ ὅλους τοὺς στρατιῶτες τῆς χώρας καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὰ Σελά.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1824 ὁ Βύρων «διαφυγὼν τοὺς Τούρκους καὶ τὴν τρικυμία» (3) ἀπεβιβάσθη στὴ προκυμαῖα τοῦ Μεσολογγίου, ὅπου τοῦ ἐγένετο ἀποθνεωτικὴ ὑποδοχή. (4)

Ἐμβαίνει στὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα «μετὰ νοημοσύνης καὶ εὐσταθείας» (5) καὶ παραμένοντας ὑπεράνω τῶν προσωπικῶν ἐρίδων τῶν Ἑλλήνων, παραδίδει ὅσα μετρητὰ εἶχε στὸ Μαυροκορδάτο καὶ ἀσχολεῖται στὴν ἀνασύνταξι τοῦ στρατοῦ καὶ τῇ δημιουργίᾳ πυροβολικοῦ. Πιστεύει ἀκλόνητα ὅτι ἐν «Ἑλλάδι ἔπρεπε

(1) Μένδελ. Σελ. 446.

(2) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 163.

(3) Μένδελ.σ. Maurois Σελ. 275.

(4) Maurois Σελ. 276 T. B.

(5) Μένδελ.σ. T. A. Σελ. 448

νὰ προπορευθῇ ἡ τάξις, τῆς Ἑλευθερίας,» κατα-
ειρωνεύται «τὰ πιεστήρια» καὶ τὶς «ἱερὲς γραφῆς»
ποῦ συνιστᾷ ὁ Σύλλογος τοῦ Λονδίνου καὶ σαρκά-
ζει «τὸν τυπογραφικὸ Συνταγματάρχην» (1) Στάνωπ,
διακηρύσσοντας ὅτι «καλῶς ἡσκημένος στρατὸς
εἶναι σπουδαιότερος ἀπὸ καλῶς γραφομένη ἑφημε-
ρίδα.» (2)

Σχεδιάζοντας τὴν κατάληψιν τοῦ Φρουρίου τῆς
Ναυπάκτου, ἐνθυμεῖται τὸν «φίλο του Λόντο» ποῦ
τὸν ἐφιλοξένησε σιὰ 1809 στὴ Βοσιτίτσα. Εἰς ἓνα
γράμμα του γεμάτο ἐκτίμησι καὶ φιλία, τοῦ ὑπενθυ-
μίζει τὴν διάβασί του ἀπὸ «τὸν τόπο τοῦ ὁποίου ἐγεί-
νατε ὑπερασπιστὴς καὶ στολή» (3) καὶ εἰς ἓνα ἄλλο
τοῦ ὑπόσχεται νὰ τοῦ στείλῃ «δύο κανόνια τοῦ Κά-
μπου μὲ τὰ ἀνήκοντα ἐφόδια», τοῦ ζητεῖ «δώδεκα
ἀνθρώπους του διὰ νὰ τοὺς γυμνάσῃ ὁ Διρετὸρος
τῆς Ἀρτιλερίας» καὶ τὸν παροτρύνει νὰ «στενοχω-
ρήσῃ» τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν καὶ «τὸ Καστέλι
τοῦ Μορέως.» (4)

Τοῦ θανάτου ἡ μοῖρα, ἐπεμβᾶσα κακεντρεχῶς,
ἐματαίωσε τὰ ὥραϊα σχέδια τοῦ εὐγενοῦς Ἀγγλου.
Τὴν 22 Ἰανουαρίου ἀπαγγέλλει στοὺς φίλους του
ἓνα τραγοῦδι «στὴ τριακοστὴ ἐβδόμη ἐπέτειο τῆς
γεννήσεώς του.» (5)

(1) Maurois T. B. Σελ. 279

(2) Μένδελσ.—Δραγούμης T. A. Σελ. 80.

(3) Ἀρχ. Λόντου. T. B. Σελ. 28

(4) Ἀρχ. Λόντου. Σελ.

(5) Maurois T. B. Σελ. 283.

• Ἄν θρηνηῖς χαμμένα νειάτα, γιατί θέλεις πλειὸ νὰ ζῇς
 • Τῆς Τιμῆς ἐδῶ εἶναι ὁ τάφος! Τρέξε αὐτοῦ νὰ σκοτωθῇς
 • Δὲν σοῦ μένει παρὰ ναύρης, ὅ,τι ἐγύρευες παντοῦ
 • καὶ νὰ τοῦρης δὲν μποροῦσες μνήμ' ἀνδρὸς πολεμιστοῦ» (1)

Εἶναι τὸ κύκνειον ἄσμα του. Στὰς 19 Ἀπριλίου 1824, ἡ καρδιά ποῦ ἐσκίρτησε τόσο ζωηρὰ στὸν Ἑρωτα, στὴ Δόξα καὶ στὴν Ἑλευθερία, ἐχάρισε στὴν Ἑλλάδα τὸν τελευταῖο παλμό της...

*
* *

Ἐνῶ ὁ Βύρων ἐπάλαιεν ἀκόμα στὸ Μεσσολόγγι μὲ τὸν πυρετὸ τοῦ θανάτου, στὴ Πελοπόννησο ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς ἐμαίνεται ἄγριος.

Ἡ συνέλευσι τοῦ Ἀστρους σχηματίσασα τὴ Διοίκησι ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχάλη, Κολοκοτρώνη καὶ Μεταξᾶ, διόρισε τὸν Μαυροκορδάτο Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη, λέγει ὁ Φωτάκος, «οἱ Ἕλληνες ἔβγλαν τὸν διάβολο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των καὶ ἐδῶθεν ἐβγῆκαν ἔπειτα ὅλα τὰ κακά» (2). Ἐπακολουθεῖ ἡ εἰσπήδησι τοῦ Μαυροκορδάτου στὴ Προεδρεία τοῦ Νομοθετικοῦ καὶ τὰ πάθη ἐξαπολύονται τότε ἀχαλίνωτα. Ὁ Πρόεδρος ἀποδιώκεται βιαίως παρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος στέκεται τώρα ἀντιμέτωπος τοῦ Βουλευτικοῦ. Οἱ βουλευταὶ διασκορπισθέντες ἐνόπλως παρὰ τοῦ υἱοῦ του Πάνου, καταφεύγουν στὸ Κρανίδι, ὅπου καθαιροῦν τὸ Νομοτελεστικὸ καὶ ἐγκαθιστοῦν τὴν 6 Ἰανουαρίου 1824 τὴν Κυβέρνησι Κουτουριώτη - Κωλέτη.

(1) Μετάφρασις Σπύρ. Τρυκούπη,

(2) Φωτάκος Τ. Α.-Σ. 479.

Ἡ παλαιὰ Διοίκησι, ἀποπειραθεῖσα εἰς μάτην συμβιβασμὸ διὰ τοῦ Ὑψηλάντη, συνεδριάζει στὴ Ἰπολι καὶ ἀμφότεραι ἀλληλοβρίζονται ὥς «κλέφτες καλσμαράδες» καὶ ἀλληλοκατηγοροῦνται ὥς ἔκνο-
· Εἰς ἐπίμετρον, ὁ Ὅδυσσεύς, ἀντιμετωπίζει τὴν υσιν ἰδικῆς του ἡγεμονίας ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος (1).

Δύο Κράτη, δύο Κυβερνήσεις καὶ τάσεις χωρι-
καί, πρὶν ἀκόμα ἡ χώρα ἀναπνεύσῃ τῆς ἐλευθερίας
ζεῖδωρη αἴρα !!

Τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς, ἀμείλικτο διὰ μέσου τῶν
ωνων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πο-
ου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ἀρνεῖται νὰ συλλάβῃ
ἔννοια τοῦ Κράτους...

Ἡ νέα Κυβέρνησις ὑποστηριζομένη ἰσχυρῶς ὑπὸ
ν Ναυτῶν τοῦ Κουντουριώτη καὶ τῶν Ρουμελιω-
ν τοῦ Κωλέτη, κυριαρχεῖ τῆς καταστάσεως. Ὅλοι
μορφωμένοι, ὁ Ἑλληνικὸς καὶ ξένος τύπος, οἱ φι-
ληνες, καὶ αὐτὸς ὁ Βύρων ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐ-
· Ὁ Πλαπούτας ἐρωτοτροπεῖ μὲ τοὺς ὀλιγαρχι-
ς καὶ ὁ Παπαφλέσας συμμαχεῖ ἀνεπιφύλακτα
αὐτοὺς

Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ὀλίγους πιστοὺς, τὰ παιδιά
τοὺς συγγενεῖς του, τὸν Νικήτα καὶ τὸν Σταῖκο,
ἔχει τὴν Τρίπολι καὶ τὸν Ἀκροκόρινθο καὶ διὰ
Πάνου, τὸ φρούριο τοῦ Ναυπλίου. Περνᾷ ἓνα
ὁ τέταρτο! Ἐγκαταλειπόμενος ἀπὸ τοὺς φίλους
, προδινόμενος ἀπὸ τὴν μυστικὴν ἑταιρεία «Ἀδελ-

(1) Μένδελ. Τ. Α. Σελ. 461.

φότης» (1) τῆς Τριπολιτσᾶς, δοκιμάζει πολὺ ἀντιπερισπασμόν.

Ἀποστέλλει στὸ Αἷγιον τὸν Προκόπιο Παπ-
 πουλο καὶ προτείνει στὸ Λόντο καὶ στὸ Ζαΐμη ἡ
 καὶ συμβιβασμὸ χάριν τῆς πατρίδος». Ὁ Λ
 «μαλακώτερος τὴν καρδίαν» λέγει ὁ Φωτάκος, ἐπε-
 «Καλὰ εἶνε ἐξάδελφε νὰ ἐνωθοῦμε, ἀφοῦ ὁ Κό-
 τρώνης θὰ γίνῃ σύντροφός μας» εἶπε πρὸς τὸν
 μη. Ἀλλ’ ὁ ὑπερήφανος Κοτζάμπασης τῶν ἱ-
 βρύτων ἀποκρούει ἐντόνως κᾶθε συμβιβασμό.
 Μπάμπω νύφη δὲν τὴν κάνουν καὶ τὸν Κολοκ-
 νη δὲν θέλω διὰ συμπέθερο» ἀπάντησε μὲ περ-
 νησι. (2)

Παρ’ ὅλα ταῦτα ὁ τρομερὸς «γέρων» εἶνε ἐ-
 βος καὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ στεροῦνται πειθαρχικῶν
 τευμάτων. Κατὰ τὴ δύσκολη ἐκείνη ὥρα, ἡ Κ
 νησι καλεῖ εἰς βοήθειαν τὸν φίλον τῆς Λόντο
 διατηρεῖ στὴ Βοστίτσα πλῆρες καὶ πειθαρχικ-
 στρατιωτικὸ τοῦ Σῶμα, διατάσσουσα τοῦτον νὰ
 διώξῃ «μὲ πῦρ καὶ σίδηρον» τοὺς ἀντιπατριώ-
 Κορίνθου. (3)

Νομιμόφρων ἕως τότε, σπεύδει πρόθυμα
 ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ ἐκμηδένησι τοῦ φό-
 τῶν προκρίτων διώκτη.

Ἐκστρατεῦει ἀμέσως καὶ πολιορκεῖ μὲ τὸν
 ταρᾶ τὸ φρούριον τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ὁ νεαρὸς
 ναῖος, ἀποσταλμένος ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς

1) Σπηλιαδ. Τ. Β. Σελ. 4. Φωτάκης Τ. Α. Σελ. 511.

2) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 512—520.

3) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελίδες 37, 40, 42.

αν τῶν πολιορκουμένων, ἐρωτεύεται τὴν ὥραϊα
 εὐφή τοῦ Νοταρᾶ καὶ ἀπασχολημένος σὲ ἐρωτικὲς
 ὑψύτης συνεντεύξεις, ἐγκαταλείπει τοὺς μισθωτοὺς
 πατιώτες του, ἔρμαιο τῶν δελεαστικῶν προτάσεων
 τοῦ Λόντου. (1) Καὶ ὁ Ἑρωτας ἀκόμα, συμμαχεῖ
 ὁδύμα μὲ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἀκαταδάμαστου «πρω-
 λέφτη»!

Ὁ Διπλωμάτης Ἀχαιοὺς ἐνεργήσας μετὰ «συνέ-
 ρως» καὶ «πολιτικότητος» πείθει τὸν Φρούραρχο
 μὴ ν' ἀποσυρθῇ καὶ καταλαμβάνει τὸ φρούριο,
 οὐκ ἔχουσα νὰ χύσῃ οὐδὲ σταγόνα Ἑλληνικοῦ αἵματος.

Ἡ θέσις τῆς Κυβερνήσεως Κουντουριώτη, ἐνι-
 στανται τὴν ὥρᾳ σημαντικὰ. Ἡ ἀναγγελία τῆς ἐπιτυ-
 χείας τοῦ ἐξωτερικοῦ δανείου παρασίρῃ τὰ πλήθη,
 πεινιμένα ἀπὸ τὴν προσδοκίαν τῆς διανομῆς καὶ οἱ
 ἀγγλικὲς λίρες διασκορπίζονται ἀφειδῶς πρὸς ἄγραν
 ἡδῶν. Ὁ Λόντος περιγράφει ἐπιγραμματικὰ τὴν
 ἀσθένειαν τῶν χαρακτήρων, γράφοντις ἐκ Κορίν-
 θου τῇ Κυβέρνησει, ὅτι «Ἕλλην καὶ Χρυσὸς ἔγιναν
 ὁμόνομα». (2) Διαταχθεὶς παρὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ
 βαδίζει πρὸς τὴν Τρίπολι ὅπου, θὰ παιχθῇ ἡ τε-
 ταρὰ σκηνὴ τοῦ ἀδελφοκτόνου δρώματος.

Συναθροίζει ὅλα τὰ διαθέσιμα στρατεύματα τῆς
 Κυβερνήσεως καὶ προβαίνει εἰς τὴν πολιορκίαν (3) τῆς
 πόλεως ποὺ τὴν ὑπερασπίζουσιν τὸ παλαιὸ Νομο-
 στασικὸν καὶ οἱ περὶ τὸν Κολοκοτρώνη ὀλίγοι πιστοί.

(1) Φωτάκος Σελ. 534.

(2) Σπηλιάδης Τ. Β. Σελ. 18.

(3) Ἀρχ. Λόντου Σελίδες 56, 57, 59.

(4) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελ. 348.

Ἀψιμαχίες καὶ συμπλοκὲς συνάπτονται καθ' ἣν
 Ὁ Νικηταρᾶς ἐξέρχεται κατὰ τῶν πολιορκοῦν
 ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁ πολειμόντας τοὺς ἐχθροὺς Το
 φάγος· «φρίκη τὸν καταλαμβάνη συλλογιζόμεν
 θὰ χύσῃ αἷμα ἀδελφικόν». 1)

Ὁ πατριωτισμὸς ἀμφοτέρων τῶν μερίδων ἰ
 Φραντζῆς, ὑπερίσχυσεν ἐπὶ τέλους καὶ παρὰ τὴν
 διουργίαν τοῦ Νέγρη ἐπέρχεται συμβιβασμός.

Ὁ Λόντος, ἐξουσιοδοτημένος ἀπὸ τὴν Κ
 νησι, διεξάγει τὰς διαπραγματεύσεις.

Τὸ παλαιὸν Ἐκτελεστικὸν διελύθη, ὁ Κ
 τρώνης ἀνεγνώρισε τὴν Κυβέρνησιν καὶ ὁ Πᾶν
 ρέδωσε τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, ὑπὸ τὸν
 ὅρον ὅτι «ἄλλα Πελοποννησιακὰ στρατεύμα
 τὸ καταλάβωσι πρὸς τιμὴν τῶν ἀγώνων τῆς Πε
 νήσου.» (2)

Ὁ λόγος τῆς τιμῆς τοῦ Λόντου, ἀνθρώποι
 ροιμιάδους εὐθύτητος, ἐθεωρήθη ἀσφαλὲς ἐγγ
 καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς του
 σύρθησαν εἰς τὰ ὅρη των.

Τὸ τέρμα τοῦ πρώτου ἐμφυλίου πολέμου, ὅφ
 κατὰ μέγιστον μέρος στὴ πολιτικότητά καὶ τῇ
 φροσύνῃ τοῦ Λόντου, ἐπιδεξίως χειρισθέντος
 ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἐντιολήν, παρὰ τὴν ἀδ
 τῶν περισσοτέρων μελῶν τοῦ νομοτελεστικοῦ.

Τὸ βουλευτικὸ σῶμα, ἀναγνωρίζει τὰς ἐξ
 αὐτοῦ ὑπηρεσίας καὶ τὸν εὐχαριστεῖ δι' ἐγγ
 ἀναφέροντος «ὅτι ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων χά

(1) Σπηλιάδ. Τ. Β. Σελ. 20.

(2) Σπηλιάδ. Τ. Β. Σελ. 75 Φραντζῆς Τ. Β. Σελ.

στας ὀφείλει τῷ στρατηγῷ Λόντῳ, λαμπρῶς ὑπὲρ στερεώσεως τῶν Νόμων ἀγωνησαμένῳ» (1). Ἀλλὰ ἵτι ἐξελέγη αὐτός, ἀπὸ τόσους στρατηγοὺς καὶ τὸ ἐτόλμησε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν Κολοκοτρώνη, μαρ-
οῦν καλύτερα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἔγγραφο, περὶ τοῦ
ους του καὶ τοῦ ἀκλονήτου αὐτοῦ θάρρους.

*
* *

Ἡ εἶδησι τῆς καθόδου τῶν Τούρκων τῆς Λα-
ς πρὸς τὰ Σάλωνα, ἔχει καταταράξῃ τὴν Ἑλλάδα.
Πελοπόννησος ἀσύμφωνη καὶ διχονοοῦσα, ἀδυ-
εῖ νὰ προσφέρει ἐπικουρίαν. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς
ρεῆς ἀφιμένοι στὰς ἰδίας των δυνάμεις, συσσω-
όνονται, πρὸ τοῦ κινδύνου, ὑπὸ τὸν Πανουργιᾶ
καταλαμβάνουν τὴν Ἀμπλιανή, ἀποφασισμένοι
ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων.

Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Στερεᾶς ἐνθυμοῦνται κατὰ
κρίσιμη αὐτὴ περίστασι, τὸν ἱππότη τῆς Βοστί-
ς, ποῦ ἀθρόορμητος προσφέρει τὴν ἀνιδιοτελεῖ
ῆθειά του, στοὺς κινδυνεύοντας καὶ τοὺς ἀδυνά-
ς. Μετὰ τὸ τέρμα τῆς κατὰ τοῦ Κολοκοτρώνη
πρατείας, ἔχει ἐπανέλθει στὸ Αἷγιον, ὅπου περι-
εῖ τις διαταγὰς τῆς Διοικήσεως(2).

Ὁ Τρικούπης, ὁ Καναβός, ὁ Λοιδορίκης καὶ δέκα
οὶ «παραστάται» τῆς Στερεᾶς, τοῦ ἀπευθύνουν
ῖ γράμμα, σχεδὸν ἱκετευτικόν, καλόντας αὐτὸν «νὰ
ῖ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, ὅ,τι ἐφάνη πάντοτε»,
τὸν «ποῦ ἡ Στερεὰ τὸν εὔρε πρόθυμον ἀντιλή-
ρα εἰς ὅλους τοὺς μεγάλους κινδύνους της καὶ

(1) Ἀρχ. Λόντου. Τ. Β. Σελ. 136.

(2) Ἀρχ. Λόντου. Τ. Β. Σελ. 142.

ποῦ ἡ ὑπόληψις ποῦ ἀπέκτησε μὲ τὸ σπαθὶ καὶ φρόνησίν του, θὰ μαιαιώσῃ τὰ μεγάλα σχέδια ἐχθροῦ» (1).

Τὸ γρᾶμμα αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερο εὔσημα Ἑθνικοῦ αὐτοῦ Τυχοδιώκτη, (2) ποῦ ἄφοβος δει, ὅπου ὁ κίνδυνος εἶναι μεγαλύτερος, δαπανᾷ ἀφειδῶς ὅσα χρήματα τοῦ ἀπέμειναν.

Τριακόσιες χιλιάδες γρόσια, (3) μηδέποτε εἰσῆχθέντα, τοῦ ὀφείλει ἡ Διοίκησις ἀπὸ τροφῆς μισθοῦς στρατευμάτων καὶ ὁ Λόντος περνᾷ σὺν οἰκονομικῆς δυσχέρειας. Οἱ «παραστάται» τὸ ξῆμα καὶ προσφέρονται ἐγγυηταί, «νομιζόμενοι εἰς γενναιοῦς χρέος των, νὰ συνδράμουν ὅσον δύνανται» (4).

Ἀδιάφορον! ὁ Λόντος θὰ ἐκστρατεύσῃ, μοι εἶναι ἀπασχολημένος καὶ μὲ τὴν πολιορκίαν τῶν Παριζιάνων. Ἀλλὰ τὰ παλληκάρια, ἀρνοῦνται νὰ κινηθῶν ὑπὲρ πληρωμῆς τοῦ μισθοῦ των. Ὁ Σπανογιάννης διατάσσεται νὰ τὰ συγκεντρώσῃ στὸ σπῆτι τοῦ Στρατοῦ. Οἱ πόρτες κλείονται καὶ ὁ ἀρχηγὸς καθισμένος βαρέλι μὲ τὴν μαρούτι, ἀνασύρει τὴ πιστόλα τοῦ βροντοφωνεῖ πρὸς τοὺς στρατιῶτες. «Ἄν δὲν σθεῖται ὅτι θὰ φύγεται ἀμέσως, θὰ τιναχθοῦμε στὸν ἀέρα.» Ζήτω ὁ καπετάνιος! ἀκούεται πολεμικὸν χόθην (5).

Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἡ προσωπικὴ παλλη...

(1) Ἀρχεῖον Λόντου Τομ Β. Σελ. 166.

(2) «Ὁπαδὸς δὲ τῆς τύχης» Μιχ, Δημητριάδης, Ἑθνικὸς Λόντου Σελὶς 25 Ἔτος 1846.

(3) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελ. 145 ἔγγρα. 140 καὶ Σελ.

(4) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 165 Τ. Β. καὶ Σελ. 167

(5) Τοπικὴ παράδοσι διασωθεῖσα ἀπὸ αὐτόπτας.

ἄρχηγοῦ, ἐπιβάλλεται ἐπὶ τῶν ἡμιαγρίων ἐκείνων
 ἐμιστῶν καὶ τριακόσιοι ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν
 Νοταρά, φεύγουν ἀμέσως γιὰ τὸ στρατόπεδο
 Ἀμπλιανης. (1)

Ὁ Περραιβός, ἀναφέρων εὐφρόνως τὸ γεγονός,
 ἰδίδει στὸ Λόντο καὶ τὴν εἰς τὸ στρατόπεδο προ-
 ρυσι τοῦ Κίτσου Τζαβέλα «διὰ πολλῶν δεήσεων,
 ὁσέσεων καὶ ἰδίας δαπάνης» (2) παρ' αὐτοῦ
 μακινηθέντα. Τρισχίλιοι νεκροὶ καὶ πλῆθος λα-
 ρων, εἶναι ὁ ἀπολογισμὸς τῆς ἐνδόξου ἐκείνης
 μάχης, ποὺ θὰ ἐσημείωνε πανωλεθρία τῶν Τούρκων
 ἢ πρὸς λαφύραγωγίαν ἀκατάσχετος κλίσις τῶν
 ἡκαρίων, δὲν ἐβοήθει τοὺς ἐχθροὺς νὰ διαφύγουν,
 πτοντας τὰ ὄπλα κατὰ γῆς διὰ νὰ πλανοῦν τοὺς
 ἄλλους εἰς τὰ λάφυρα καὶ νὰ ὑποκλέπτουν οὕτω
 σωτηρίαν.» (3)

Τὰ «Ἑλληνικὰ Χρονικὰ» τοῦ Μεσολογγίου, ἐκδο-
 τα τὴν μεθεπομένην τῆς μάχης, ἠγγνόησαν τοὺς
 ἄγοντας αὐτῆς, προκαλέσαντα τὴν ὀργὴν τῶν
 ἀρχηγῶν καὶ ὑβριστικὴν αὐτῶν ἐπιστολήν, πρὸς
 «γελοιόδη καὶ ψευδολόγον Ἐφημεριδογράφον». (4)

Ἡ Κυβέρνησις πληροφορημένη κατὰ τὴν περίοδον
 αὐτήν, περὶ τῶν μεγάλων προπαρασκευῶν τῶν Αἰγυ-
 πτιῶν, διὰ τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν,
 φασίζει τὴν σύστασιν στρατοπέδου πλησίον τῶν
 ἑρῶν, πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ ἀναμενομένου ἐχθροῦ.

1) Περραιβός Τ. Β. Σελ. 33

2) Περραιβ. Σελ. 33

3) Περραιβοῦ Πολेम. Ἀπομνημον. Σελ. 33. Τ. Β.

4) Περραιβ. Πολ. Ἀπομν. Σελ. 38,

Συγκεντρώνει τὰς δυνάμεις τῶν στρατηγῶν Πλοκοφρώγη, Δεληγιάννη, Νοταρᾶ καὶ λοιπῶν ἀρχηγῶν τῶν Καλαβρυτῶν καὶ διορίζει Γενικὸν γόν καὶ «Διευθυντὴν τοῦ Στρατοπέδου τὸν Λόντ. στήν ἀδελφικὴ ἀγάπῃ τοῦ ὁποίου ὁ Κολοκοσσινιστᾶ δι' ἐπιστολῆς τὰ παιδιὰ του. (2)

Ἡ φήμη του κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκνελλήνιος. Οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν νὰ τὸν φθονοῦσι οἱ φιλέλληνες τὸν θαυμάζουν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ ρωνα, ὁ Στάνχοπ καὶ ὁ Μπλακιερ τοῦ γράφουν ματα γεμάτα ἐκτίμησι καὶ θαυμασμὸ καὶ τὴν μεγάλη των τιμὴ τὸ νὰ κάμουν τὴν γνωριμίαν.

Ἀτυχῶς παρὰ τὶς ἀξιοθαύμαστες αὐτοῦ πεθείες, τὸ στρατόπεδο ἐκεῖνο διελύθη δι' ἔλλειψιμάτων καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ιδρύσεώς του ἐμπεδίσθη. Ἡ Κυβέρνησις «διαθέσασα τὰ χρήματα» τῆς πείσεως τοῦ δανείου εἰς ἀγορὰν παρασίτων καὶ ἰδιοτελεῖς καὶ φατριαστικοὺς ἀκοπούς, ἀφῆκε φειδὲς Γενικὸς ἀρχηγός, σὲ μιὰ διαμαρτυρία πατριωτικῆς ἀγανακτήσεως, «αὐτὸν καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἄνευ πόρων, διὰ νὰ μὴ εὐδοκίμη ἔργο των, καὶ ἀποδειχθῶσιν ἀνάξιοι καὶ ἐπὶ πειραχθῇ ἡ ὑπόληψις των». (4)

Ἡ ἔντονη αὕτῃ διαμαρτυρία, εἶνε ὁ προπομπισμὸς κατὰ τοῦ Κυβερνήτος Συνασπισμοῦ.

1) Ἀρχ. Λόντου T. B. Σελ. 189 καὶ 192.

2) Ἀρχ. Λόντ. T. B. Σελ. 21.

3) Ἀρχ. Λόντου T. B. Σελ. 38, 19.

(4) Ἀρχ. Λόντου T. B. Σελ. 45. Σπηλιάδ. T. 141.

ὁ ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ
Ἐξολοθρεύει περὶ τὴν Βοστίτσαν διὰ λόιμοῦ
3000 ἐχθρῶν

τουριώτη—Κωλέτη, διαγράφουσα σαφῶς τὴν νέα πολιτικὴ κατεύθυνσι τοῦ Ἀχαϊκοῦ κόμματος.....

* * *

Ὅταν κατὰ τὸν 8βριον τοῦ 1824 ἔγειναν οἱ νέες ἐκλογές τῆς Διοικήσεως ἐξελέγησαν πάλιν νομοτελεσταί, οἱ δύο Ὑδραῖοι, ὁ Κωλέτης καὶ εἰς μόνον Πελοποννήσιος ὁ Ἀσημ. Φωτήλας, ἀντὶ τοῦ Ἀν. Ζαΐμη, τὸν ὁποῖον ἡ ἀγέρωχη τοῦ Κουντουριώτη συμπεριφορά, εἶχεν ἐξαναγκάσῃ εἰς παραίτησιν, ἐπὶ τῆς προηγουμένης Κυβερνήσεως.

Ἡ νέα Κυβέρνησις ἐκμηδενίσασα τὸ στρατιωτικὸν κόμμα, ἐπιχειρεῖ τώρα νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀλαζονείαν τῶν προκρίτων καὶ νὰ στερεώσῃ τοιοῦτοτρόπως ὀριστικά, τὴν ὑπεροχὴν τῶν ὀπαδῶν της.

Οἱ δύο «Ἀνδρέηδες» ποῦ πρωταγωνίστησαν στὴν πτῶσιν τοῦ Κολοκοτρώνη γιὰ νὰ καταλάβουν αὐτοὶ τὴν ἀρχή, βλέπουν τὴν ἐξουσίαν στὰ χέρια τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν Νήσων καὶ τῇ Πελοπόννησο «δορυάλωτον χώραν τῶν αὐθαδῶν νησιωτῶν». Παραγκωνισμένοι ἀπὸ τοὺς χθесινούς φίλους των, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἐστερέωσαν στὴν ἐξουσίαν, βλέπουν τοὺς αἵματηροὺς ἀγῶνες τῶν Πελοποννησίων, καρπούμενους παρὰ τοῦ Κωλέτη. Ὅλα ταῦτα καὶ ἡ μεταξὺ τῶν Στερεο-λαδιτῶν καὶ τῶν Ναυτῶν διανομὴ τῶν λιρῶν τοῦ δανείου, ἔσπειραν τὸ σπέρμα τοῦ δευτέρου ἐμφυλίου πολέμου.

Μία ἀπιστία τοῦ Κωλέτη, ἀκυρώσαντος τὶς συμφωνίας Λόντου-Κολοκοτρώνη καὶ καταλαβόντος τὸ Ναύπλιο μὲ τοὺς Σουλιῶτες τοῦ Φωτομάρα καὶ ἡ ἀναβολὴ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως,

ἐχρησίμευσαν ὥς προσχηματικαὶ τούτου ἀφορμαὶ
 «Ἐκλαβόντες» λέγει ἀφελῶς ὁ Φραντζῆς, τὴν ἀκύρω-
 σι τῶν συμφωνιῶν «ὥς ἴδιον ἀτίμου χαρακτῆρος»
 συνεφιλιώθησαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνη πρὸς ἀνα-
 τροπὴν (2) τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Λόντος ἀποστέλλει μὲ τὸν Ἄντ. Τσουνήν (3)
 ἀναφορὰ «πρὸς τοὺς παραστάτας τοῦ Ἑθνους καὶ
 τὸ Πανελλήνιον» ζητῶντας τὴν ἄμεση σύγκλησι τῆς
 Ἑθνοσυνελεύσεως, (4) ἐνώπιον τῆς ὁποίας νὰ λογι-
 δοτήσῃ ἡ Κυβέρνησις, γιὰ τὸν τρόπον τῆς συνάψεως
 καὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ δανείου, τὴν παράνομον
 ἐκλογὴν τοῦ Νομοτελεστικοῦ καὶ ἄλλες βαρεῖες κυβερ-
 νητικὰς ὑπερβασίαις. Εἰς ἀπάντησιν ἡ Κυβέρνησις τὴν
 καλεῖ εἰς ἀπολογία (5) καὶ ἐνέϊνος «σκοπῶν ν' ἀπο-
 λογηθῇ καὶ διὰ τῶν ὅπλων εἰ δέον», (6) ἀρνεῖται καὶ
 μεταβῇ εἰς Ναύπλιον καὶ ἐπιχειρεῖ τὴν διὰ δωροδο-
 κίας τοῦ Φωτομάρα κατάληψιν τοῦ Παλαμηδίου (7).
 Ἡ συνομωσία ἐξαπλώνεται ραγδαίως, καὶ οἱ Ἀσπ. καὶ
 Φωτήλας καὶ Ἀναστ. Λόντος ἐγκαταλείπουν τὴν
 Βουλὴν καὶ καταφεύγουν εἰς Καλάβρυτα ὅπου ὁργα-
 νώνεται ὁ ἀντικυβερνητικὸς συνασπισμός. Οἱ προ-
 κριτοὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνη

(1) Φραντζῆς Σελ.

(2) Ἀρχ. Λόντου Σελ. 287 Τ. Β.

(3) Σπηλιαδ. Τ.Β. Σελ. 142.

(4) Ἐκτολὴ Λόντου πρὸς Φυτίλλαν 148 8βρίου 1824
 Ἀρχ. Οἰκογ. Φωτήλα.

(5) Ἑγγρ. Ἐκτελεστικοῦ 5 Νοεμβρίου 1824 Ἀρχικ. Οἰκογεν. Φωτήλα. Ἀρχ. Λόντου Τ.Β. Σελ. 345

(6) Σπηλιάδης Τ. Β. Σελ. 142.

(7) Σπηλιάδ. Σελ. 220.

όπλαρχηγοὶ ἐνωθέντες, ἑξαπολύουν κατὰ τῆς ἐμπο-
λέμου Ἑλλάδος, τὸν δεύτερον ἐμφύλιον πόλεμον.

Ἡ φιλαυτία τῶν ὑπερήφανων αὐτῶν Κοτζαμπά-
σηδων, πληγωθεῖσα ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τοῦ τυχαρπά-
στου Ἡπειρώτη καὶ τὴν ὑπεροπτικὴ διαγωγὴ τοῦ
Ὑδραίου ἐμπόρου,(1) δὲν ἠμπόρεσε νὰ ὑποταχθῇ, στὸν
ἀδιαμφισβήτητο πατριωτισμὸ τους.

Κατὰ τὴν θλιβερὴ ἐκείνη τῆς Ἱστορίας μας ἐποχῇ,
πλῆθος αὐτοκλήτων σωτήρων, ἀγωνίζεται γιὰ τὴν
σωτηρίᾳ «τῆς δόλιας πατρίδος». Ὅλοι φιλοδοξοῦν
νὰ πρωταγωνιστήσουν στὴ σωτηρίᾳ της, καθένας
κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπο καὶ ἡ φιλοπρωτία εἶνε τὸ
κυρίαρχο πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἔγραψαν τὶς με-
γάλες πράξεις καὶ τὶς ἀυλότητες τῶν χρόνων τῆς
Ἐπαναστάσεως.

Ἡ Κυβέρνησι, κυρήξασα τοὺς ἀντιπολιτευομένους
«ὄντάρτας», ἐκίνητοποίησε τὰ στρατεύματά της καὶ ὁ
«Φίλος τοῦ Νόμου» τοὺς κεραυνοβολεῖ ἀπὸ τὴν
Ὑδρα, μὲ ἄρθρα καὶ διακοινώσεις τοῦ Κουντου-
ριώτη.

*
* *

Ὁ Λόντος ἐκστρατεύει γιὰ δεύτερη φορὰ κατὰ
τοῦ παρ' Ἑλλήνων κατεχομένου Ἀκροκορίνθου. Μά-
χαι διεξάγονται εἰς Ἀρκαδίαν, οἱ «Ἀντάρται» πο-
λιορκοῦν τὴν Τριπολιτσά καὶ ὁ Πάνος Κολοκοτρῶ-
νης φονεύεται ἀθλιῶς ἀπὸ σφαίραν Ἑλληνικὴν.

Μία δραστηριότης ἀπροσδόκητη ἀναπτύσσεται
ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι τῆς ὁποίας ψυχὴ καὶ νεῦρον εἶναι
ὁ Ἰωάν. Κωλέττης.

(1) Μενδελσ. Σελ. 454 - 458.

Γεννημένος στὸ Συράκο τῆς Ἡπείρου, ἐσπούδα-
 σεν οὗτος Ἱατρικὴν εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας. Συγγρά-
 ψας ἐκεῖ, ἀντὶ βιβλίων ἱατρικῶν, τὸ γνωστὸ πολιτι-
 φυλλάδιο περὶ «Νομαρχίας» καὶ συμπληρώσας τὴν
 πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν σπουδῶν του, μὲ τὶς ρα-
 ρουγίες τῆς Αὐλῆς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, (1) ὁ περιεργα-
 αὐτὸς ἱατρὸς κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον ἅμα ἐξε-
 ράγει ἡ Ἐπανάστασις. «Δεξιὸς καὶ νοήμων» καιρο-
 σκόπος καὶ νηφάλιος, (2) δραστήριος καὶ εὐγλωτ-
 τημαγωγός, φιλόφρων πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἀνο-
 κτίρμων διὰ τοὺς νικημένους, κατέκτησε γοργῶς
 ἐπιφανῆ θέσιν ἐντὸς τῶν Συνελεύσεων. Στερημένο
 ἑλευθέρας Πατρίδος, γιὰ νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύει ὡς βρο-
 χεὺς, εἰσεπήδησε στὰ πράγματα μὲ τὸν ἀόριστον τί-
 τλο τοῦ πληρεξουσίου τῶν Ἀνατολ. Στρατευμάτων
 διὰ νὰ γίνῃ σύντομα Ὑπουργὸς καὶ ὁ κυριώτερος
 παράγων τῆς Κυβερνήσεως Κουντουριώτης.

Διασκορπίζοντας ἀσυστόλως τὰ Ἀγγλικά δάνεια
 διαμοιράζοντας ἀφειδῶς, στρατηγίες καὶ χιλιαρχίες (3)
 σὲ ἄσημους Ρουμελιότες, «ὑποσχόμενος μισθοὺς
 τιμὰς καὶ χρήματα» (4) συνήγειρε κατὰ τῶν Ἀνταρ-
 τῶν» ὀλόκληρη τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα.

Οἱ Ἕλληνες τῆς περιόδου ἐκείνης ἐστοιχημάτισαν
 νὰ ἐπαληθεύσουν τὸν ἀφορισμὸ τοῦ Πολυβίου, κατὰ
 τὸν ὁποῖον «οὐδεὶς Ἕλλην δύνάται νὰ τηρήσῃ ἀνέ-
 παφα τὰ εἰς χεῖρας του περιερχόμενα δημόσια χρή-

(1) Γούδα παραλ. βίον.

(2) Περιηγ. Ἑμμερσὼν Φίνλεϋ Μένδελσ. Σελ. 458.

(3) Ἀρχ. Λόντου T. B. Σελ. 374.

(4) Σπηλιάδης T. B. Σελ. 160.

ματα» καὶ οἱ πολιτικοὶ των, τὴν ἱστορικὴ ὑπερβολὴ τοῦ στρατηγοῦ Γόρδωνος, ὅτι «οἱ διαχειρισθέντες τὰ δάνεια ἄνδρες, τοῦ Ζαΐμη ἴσως ἐξαιρούμενου, κατ' οὐδὲν διέφερον τῶν κοινῶν ληστῶν»!!!(1)

Εἰκοσὰς ἀγνώστων ὀπλαρχηγῶν ὑπὸ τοὺς Γκούραν καὶ Καρατάσον εἰσβάλουν στὴ Κόρινθο καὶ ἀναγκάζουν τὸν Λόντο ν' ἀποσυρθῇ στὰ Τρίκκαλα.

Ὁ Κωλέτης δὲν εἶνε πολιτικὸς μεγάλου διαμετρήματος καὶ δικαίως ὁ Μύλλερ τὸν χαρακτηρίζει ὡς ἅπλὸν κομματάρχη. (2) Διορισθεὶς ἀρχιστρατήγος (3) μεταχειρίζεται τὴν Πελοπόννησο σὰν χώραν ἐχθρικήν. Ἐμπρησμοί, φόνοι καὶ φυλακίσεις, θὰ στερεώσουν τὴν πολιτικὴν ἐξουσία του καὶ λεηλασίες καὶ ἀρπαγές θὰ ἱκανοποιήσουν τὰ πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ἐννόμου τάξεως ἐξαπολυθέντα στρατεύματά του!

Οἱ πρὸ ὀλίγου συμμαχήσαντες μὲ τοὺς Τούρκους ὀπλαρχεγοὶ Ἰσκος καὶ Βαλτινὸς καὶ μαζύ τοὺς ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Τζαβέλας, ὁ Λαμπροβέικος (4) καὶ ὁ Περραιβός, ὅλα τὰ παλληκάρια τῆς Στερεᾶς, ἀφ' οὗ διεπραγματεύθησαν κατ' ἀρχὰς τὴν συνδρομὴν τοὺς μὲ τοὺς ἀντάρτες, βλέποντας τὴν πλάστιγγα νὰ κλίνει ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὠσφρανθέντα τὴν κνίσσαν τῶν ψηνομένων σφαγίων τῆς λεηλατουμένης Χερσονήσου, ἐπιπίπτουν ὡς γῦπες κατὰ τῆς ἄτυχης χώρας.

(1) Hist of the Greece revolution Σελ. 72 Μενδελος Σελ. 457 Γούδας Τομ. 6 Σελ. 377.

(2) Μύλλερ. Ἱστορ. Ἑλλ. Λαοῦ Σελ. 54.

(3) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελ. 374.

(4) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελίδ. 396, 398, 416, 417.

Περνεῦν στὴ Βοστίτσα καὶ στὴ Κερπινὴ ἰ
 παραδίνουν τὰ πάντα στὴ φωτιά καὶ τὴ διαρπαγ

Μάταια ὁ Λόντος, ὑπενθυμίζει, ἀπὸ τὰ Τρίκκα
 στοὺς παλαιούς «ἀδελφούς του» (1) τὰς πρὸς αὐτὸν
 ὑποχρεώσεις των, τὴν ἀφιλοκερδῆ βοήθειά του κα
 τὶς στιγμὲς τῶν κινδύνων, τὰ γρόσια ποῦ ἄφθι
 τοὺς ἐσκόρπιζε γιὰ νὰ ὑπερασπίζουν τὶς πατρίδες τῶ

Μάταια ὁμιλεῖ περὶ παρανομιῶν καὶ ἔθνοσιν
 λεύσεως!

Ἡ γοητεία τοῦ χρυσοῦ τῆς Κυβερνήσεως εἶ
 ἀνώτερη ἀπὸ τὶς αἰσθηματολογίες του. (2) Κατασπ
 ταλήσας τὴν μεγάλη περιουσία του στοὺς κατὰ τὴ
 Τούρκων ἀγῶνας, ἀδυνατεῖ νὰ συνεννοηθῇ ὅπως ἄ
 λοτε μὲ τοὺς γενναίους τῆς Στερεᾶς «διότι αὐτοὶ
 λέγει ὁ Σπηλιάδης, «μόνον τὴν χρυσοῦν καὶ ἀργυρὰ
 διάλεκτον ἐννοοῦσιν».

Ὁ Κολοκοτρώνης καταβληθεὶς ἀπὸ τὸν θάνατο
 τοῦ Πάνου, προσέρχεται ἱκέτης στὴ Κυβέρνησι κα
 «ὁ Ἀνθρωπος τῆς Ἐπαναστάσεως» (3) φυλακίζεται
 στὴν Ὑδρα. Τὸ παιχνίδι ἐσχάθη.

Ὁ Κωλέτης παραμένει δικτάτωρ στὴ Πελοπόν
 νησο (4) καὶ οἱ Λόντος Ζαΐμης καὶ Νικηταρᾶς, διω
 κόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀγρίως, προδομένοι καὶ ἐγκατα
 λειφθέντες ἀπὸ τοὺς στρατιώτες τους, καταφεύγουν
 εἰς τῆς Γαστούνης στὸ Μεσολόγγι, ζητώντας ἄσυλ
 κοντὰ στὸ παλαιὸ ἀρχηγό τους.

(1) Σπηλ. Τ. Β. Σελ. 165—185.

(2) Κήρυγμα Ζαΐμη πρὸς Πελοποννησίους Ἀρχ. Λόν
 του Σελ. 420.

(3) Μενδ. Σπηλιαδ. Σελ. 61.

(4) Σπηλιαδ. Τ. Β. Σελ. 190.

Ὁ Μαυροκορδάτος παραμένει ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κρίσεως στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα καὶ εἶνε κηρυγμένος ὑπὲρ τῆς τάξεως, χωρὶς ὅμως ν' ἀναμιχθῇ στοὺς βανδαρισμοὺς τοῦ Κωλέτη. Ἀντιθέτως, κρίνοντας ἀπὸ ἐπιτολὰς τοῦ Τρικούπη καὶ τοῦ Μάγερ πρὸς τὸν Λόντο, (1) διὰ τῶν ὁποίων τὸν διαβεβαίουσιν ὅτι ἡ πρὸς τὸ Πανελλήνιο διαμαρτυρία του ἐκτυπῶνεται εἰς φυλλάδια, στὰ τυπογραφεῖα τῶν Ἑλλ. Χρονικῶν καὶ ὅτι ἐκδίδονται ἀπολύτως τὰς ἰδέας του, συνάγομεν ὅτι ἡ Διοίκησις Μεσολογγίου διατελοῦσε σὲ πλήρη γνῶσι τοῦ κινήματος καὶ ὅτι προφανῶς δὲν ἐπερίμενε παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν του γιὰ νὰ ἐκδηλωθῇ ἀπροκαλύπτως.....

Ἀποτυχόντος τοῦ κινήματος, εἶχε συγκαλέσει πρὸ ὀλίγου τοπικὴ συνέλευσις καὶ εἶχε διακυρήξῃ τὴν ὑποταγὴν στοὺς Νόμους καὶ στὴ Κυβέρνησι, ὅταν ἔξαφνα οἱ «Ἀντάρται» ἐξήτησαν τὴν προστασίαν του. Ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς συλλάβῃ, ἀποφεύγει τὸ σκόπελο. Ὑποδεικνύει μὲ τὴν ἀπάντησιν τῆς Συνελεύσεως, εἰς τοὺς ἐντὸς τοῦ πλοίου εὗρισκομένους φυγάδας, ν' ἀπομακρυνθοῦν (2) καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐμπνεόμενα «Ἑλλ. Χρονικά», δημοσιεύουν ἄρθρον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ κοινὴ γνώμη τῆς πόλεως ἐκδηλώνει τὴν ἐπιθυμίαν της «νὰ μὴ κατατρεχθοῦν ὡς θηρία οἱ νέοι ἀποστάται, οὔτε νὰ καταστραφῇ ὁ Λόντος καὶ ὁ Ζαΐμης». (3)

Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις ἡ Συνέλευσις παραδίδει τοὺς φυγάδες πρὸς φύλαξιν στὸν ὀπλαρχηγὸ

(1) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελίδες 379-380-391.

(2) Σπηλ. Τ. Β. Σελ. 201.

(3) Ἑλλ. Χρονικά ἀριθ. φύλλ. 101. Σπηλιάδης Τ. Β. Σελ. 201 - 202.

Τσόγκα καὶ ἐκεῖνος, ἀπαξιῶν νὰ γίνη δεσμοφύλακων Ἑλλήνων, ποῦ πρῶτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν Ἐλευθερίας, τοὺς ἀφίνει ἑλευθέρους νὰ ζητήσῃ καταφύγιον στὸν Κάλαμο τῆς Ἐπτανήσου.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1825 ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος ταπλέει στὴ Μεθώνη καὶ ὁ Ἰμπραήμ ἀρχίζει τὴν λιορκία τοῦ Πύλου. Ὁ Ὑδραῖος πλοίαρχος Σκαλῆς, ἀνὴρ γενναῖος, ἀλλ' ἀνίκανος νὰ κυβερνήσῃ στρατιῶτες ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, διορίζεται ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ Κουντουριώτης παρακολουθεῖ τὰ στρατεύματα ποῦ ἀποτελοῦνται ἀπὸ μισθοφόρους Ρουμελιώτες.

Ἡ Ὑδρα, ὑπερήφανη ἀπὸ τὶς ναυτικὰς ἐπιτυχίας, ἐπιχειρεῖ κατὰ τρόπον κωμικὸν νὰ διευθύνει καὶ στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις !!

Ὁ Ἰμπραήμ, στρατηγὸς ἔμπειρος, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ ἐκλεκτὸ Ἐπιτελεῖο Γάλλων ἀξιωματικών, ὑπὸ τὸν ἐξομότη συνταγματάρχην Σέβ, διαλύει γοῖα τὰ χωρὶς ἰσχυρὴ διοίκησι πανικόβλητα ἀνδράσματα, ποῦ ἀποτελοῦν τὸ Ἑλληνικὸ στράτευμα. Ὁρμαίνοντες, ποῦ θυμίζουσιν τὴν τακτικὴν τοῦ Ναπολέοντος, (1) κατακτᾷ τὴ Μεσσηνίαν καὶ ἀπὸ κλείει τὴ Μάνη, ποῦ παρέχει στὴν Ἐπανάστασιν καλὺτερον πολεμικὸ ὕλικόν. Οἱ Σουλιώτες καὶ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς, ποῦ πρὸ μικροῦ εἶχαν ἐνδοξως κατακτήσῃ τὴν Πελοπόννησον, ἐγκαταλείπουσιν τὴν Κυβέρνησιν, τρέχοντας νὰ ὑπερασπίσουσιν τὶς πόλεις τῶν, ποῦ ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὶς νέες στρατιὰς τοῦ Κιουταχῆ.

(1) Μενδελσ. Τ, Α. Σελ. 501.

Οἱ δύο Ἀνδρέηδες σὶ τὸ ἄκουσμα τοῦ κινδύνου τῆς ἀγαπημένης πατρίδος, συνεννοοῦνται μὲ τὸν Παπαφλέσσα, Ὑπουργὸ τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεως, ἀλληλογραφοῦν μαζύ του μὲ τὰ ψευδώνυμα Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων (1) καὶ παρὰ τὴν ἀντίδρασι τοῦ ἰσχυρογνώμονος Κουντουριώτη ἀποβιβάζονται στὴ Γλαρέντζα. Τὰ ἐκλεγέντα ψευδώνυμα, ἀποδεικνύουν, ὅτι ἡ τυρρανικὴ δικτατορία τῆς Ὑδρας δὲν ἦτο ξένη ἀπὸ τὴν συνεννόησιν αὐτὴν τῶν Πελοποννησίων (2). Ὁ Δικαῖος ἀνανήψας πρὸ τοῦ κινδύνου, ἐπιζητεῖ τῶρα τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Κουντουριώτη καὶ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν κρατουμένων καπεταναίων, ὡς μόνων ἱκανῶν νὰ σώσουν τὴν κατὰστασιν(3). Ὁ Κωλέτης σιωπᾷ σκόπιμα, ἀφίνοντας τὸν Κουντουριώτη νὰ διαπράττῃ ἀνεπανόρθωτες ἀνοησίες.

Παρὰ τὴν κρυφὴ ὑποστήρηξι τοῦ Δικαίου, αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ διατάσσονται νὰ συλλάβουν τοὺς δύο φυγάδες. Ὁ Λόντος ἀδιάφορος στὴν ἀπειλή, προχωρεῖ πρὸς τὸ Λάλα, ὅπου σχηματίζει πυρῆνα ὀπλοφόρων μὲ τὸν Καραμέρο καὶ τὸν Καραλῆ. Ἀποστέλλουν ταχυδρόμους στὴν Βοστίτσα καὶ στὰ Καλάβρυτα, καλόντας τοὺς φίλους των εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ γίνονται δεκτοὶ πανταχοῦ μ' ἐνθουσιασμό.

Ὑποβάλλουν στὴ Βουλὴ ἀναφορὰ «διαδηλοῦντες ὅτι ἤλθαν νὰ βοηθήσουν τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα

(1) Σπηλ. Τ. Β. Σελ. 303 Φωτάκος Τ. Β. Σελ. 68.

(2) Σπηλιάδ. 262.

(3) Σπηλιάδ. Σελ. 262 Τ. Β. Φωτάκος Τ. Β. Σελ. 65.

καὶ ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ ὑπακούσουν ἄφρωνι εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν Νόμων»(1). Ὁ κακότροπος Ἰδραῖος, ἀρνεῖται κάθε συνδιαλλαγὴν. Οἱ τοπικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἀρχηγῶν Μελετόπουλος καὶ Χαλάρης καὶ ὁ Ἐπαρχὸς Καλαβρυτῶν Σοῦτσος, ὑπακούοντες στὶς διαταγὰς τοῦ Νομοτελεστικοῦ, στρατεύουν ἐναντίον τῶν ἄλλ' οἱ στρατιῶται τοῦ Ἐπαρχοῦ λιποτακτοῦν πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἀρχηγούς των.

Ἡ ἐπέμβασι τῆς Βουλῆς καταπαύει τὴν διώκασιν καὶ «ἡ φθορὰ τῶν κατοίκων» σταματᾷ. Παρὰ ταῦτα ὁ Σοῦτσος καὶ ὁ Μελετόπουλος καίουν τὸ σπῆτι τοῦ συμμαχοῦ τῶν φυγάδων, ὀπλαρχηγοῦ Λεχουρίτη, λεηλατοῦν τὰ πράγματα καὶ τὰ ζῶα τῶν φίλων τῶν καὶ νέα ρῆξις ἀδελφοκτόνος ἀπειλεῖται. Οἱ Ἀνδρῆδες θέλοντας νὰ ἀποφύγουν τρίτον ἐμφύλιον πόλεμον, ἐνῶ ὁ Ἰμπραὴμ ἀνασκάπτει ἐκ θεμελίων τὴν Πελοπόννησον, ἀπολύουν τοὺς στρατιῶτας των καὶ ἀποσύρονται εἰς τοῦ Λάλα, ὅπου ἡ Κυβέρνησι τοῦ ἀφίνει ἐπιτέλους ἡσύχους.

Οἱ Κυβερνητικοὶ ἐγκαταλειφθέντες ἀπὸ τοὺς Ρουμελιῶτες ἀναγκάζονται νὰ δώσουν ἀμνηστία τοῖς «Ἀντάρτες», ἄνευ τῶν ὁποίων οἱ Πελοποννήσιοι ἀρνοῦνται νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα. Χάσαντες τὴν τελευταίαν τους μάχην στὸ Μανιάκι, ὅπου ὁ πολεμικότερος τῶν ἀρχηγῶν των, ἐξήγγισεν μὲ ἕνα ὑπέροχον θάνατον, ὅλες αὐτοῦ τὶς ἐλαιοφρόνιτες παραδίδουν τὴ διεύθυνσιν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

(1) Σπηλ. Τ. Β. Σ. 265.

(2) Σπηλιάδ. Τ. Β. Σελ. 265.

ήσεων στὸν ἐνδοξο φιλακισμένο τῆς Ὑδρας.

*
* *

Ὅταν ὁ Κολοκοτρώνης ἀνέλαβε τὴ Γενικὴ Ἀρχή-
α, οἱ Λόντος, Νοταῖς καὶ Ζαΐμης, διορίζονται
παρ' αὐτοῦ ὀπλαρχηγοὶ καὶ συγκεντρώσαντες δύο
Μιάδας ὀπλοφόρους, στρατοπεδεύουν στὸ Λεβίδι.
Κατὰ τὴν ἀτυχῇ μάχῃ τῶν Τρικόρφων, κατέχοντας
τὴν Χρέπα, ἀγωνίζονται μὲ πείσμα πρὸς ἀπόκρου-
σιν τῶν Ἀράβων καὶ κινδυνεύουν νὰ συλληφθοῦν
ἐν μάχῃ. Κατὰ τὴν σύγκρουσι τῆς Ἀλωνίσταινας
Λόντος καὶ ὁ Γενναῖος, ἀρχίζουν πρῶτοι τὴν μάχην,
ἐκστυλῶνουν τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων καὶ συν-
τελοῦν σπουδαίως στὴν εὐτυχῇ ἔκβασιν αὐτῆς.

Ἀτυχῶς παρὰ τὶς ὑπεράνθρωπες προσπάθειες
τῶν Κολοκοτρώνη, Ζαΐμη καὶ Λόντου, οἱ ὁποῖοι ἐνω-
μένοι διευθύνουν τότε τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ
πράγματα τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ Ἕλληνες διαρκῶς
διασκορπίζονται ἀπο τοὺς τακτικοὺς τοῦ Ἰμβραήμ.

Σὲ στιγμὲς ἀποκαρδιώσεως συντάσσουν στὰ Λα-
γκαδία, τὴν περίφημην αἵτησιν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ
τῆς ὁποίας τὸ Ἑλλ. Ἔθνος «ἐκθέτει ἐκουσίως τὴν
ἱερὰ παρακαταθήκην τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ
πολιτικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ὑπε-
ράσπισιν τῆς Μεγάλης Βρετανίας.» (1) Ὑπογρα-
φεῖσα παρ' ὅλων ἡ αἵτησις στέλλεται διὰ τοῦ Μιαούλη
καὶ τοῦ Τρικούπη στὸ Λονδῖνον. Μετὰ τὴν ὑπογραφήν
τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ὁ Λόντος κατεβαίνει
στὸ Ναύπλιο, ὅπου γενόμενος δεκτὸς μετὰ τιμῶν ἀπὸ

(1) Φωτάκης Τ. Β. Σελ. 167.

τὸν Κουντουριώτη (1) καὶ συνομιλήσας διὰ μακροῦ μετ’ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου, ἐπέτυχε τὴν φιλίωσιν των μὲ τὸν Κολοκοτρώνη, «γαργαλίσας φιλοτιμίαν των» κατὰ τὸν Φωτάκον καὶ καταστήσας τὸν γηραιὸν κλέφτην, «ἀνώτερον κομματάρχην ἐμπιστευμένον τῆς Ἀγγλικῆς Φατρίας», (2) κατὰ περίοδον ἐκείνην. Μία ἐπιστολὴ τοῦ Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν Αὐγούστου τοῦ 1825 κατοπτρίζει σαφῶς τὴν τότε πολιτικὴν κατεύθυνσιν τῶν διαφόρων παραγόντων. (3)

Ἡ διακύρηξις τῆς 30 7βρίου 1825 τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας (4) καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Κάνιγγος στὴν Μιαούλη, ἀναγνωρίζουσαι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐμπόλεμον Δύναμιν, ἀλλὰ διακηρύττουσαι ταῦτο ὡς τὴν αὐστηρὴν οὐδετερότητα τῆς Μεγ. Βρετανίας, ἀναγκάζουσιν τοὺς Ἕλληνας νὰ συνεχίσουν μόνοι, κατὰ τοῦ Ἱμπραήμ ἀπέλπιδα ἀγῶνά των.

Αἱ μάχαι συνεχίζονται ἀδιάκοπα. Ὁ Λόντος δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἐπιτελάρχης καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ παρευρίσκει πανταχοῦ. Στὸ Παλαιόκαστρο, στὴ Νταβιά, στὴ Πιάνα, μάχεται ἥρωϊκὰ καὶ ἀπὸ τὴν Βέρβαινα ἐκθέτει διὰ τῆς ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1825 ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τὰ «Πρακτικὰ» τῶν μαχῶν ἐκείνων. (5) Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀνακτῆσεως τῆς Τριπόλεως ἀπὸ τὸν Φαβιέρο,

(1) Φωτάκος T.B. Σελ. 207—208.

(2) Φωτάκος Σελ. 208.

(3) Φωτάκος Σελ. 209.

(4) Σπηλ. Γ. Β'. Σελ. 379—380.

(5) Φωτάκος T.B. Σελ. 224.

ντος πηγαίνει στὸ Ἄργος, ὅπου εὐρίσκονται
 γκεντρωμένοι ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὅλοι οἱ πληρε-
 ύσιοι τοῦ Ἑθνους, ἐνῶ ὁ Ἱμπραήμ κατακαίει τὴν
 ελοπόννησο καὶ ὁ Παπουλάκος παρασύρει τοὺς
 ρελεῖς χωρικοὺς νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ
 κήσουν τὴν ἀπόκτησι τῆς ἐλευθερίας των, μὲ τε-
 τές καὶ λιτανίες... (1)

Ἡ Ἑθνικὴ συνέλευσι, στὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες
 παφεύγουν ὥς εἰς πανάκειαν κατὰ τὶς στιγμὲς τοῦ
 νδύνου, ἀποφασίζεται νὰ συνέλθῃ στὴν Ἐπίδαυρο
 αὐτὴν 6 Ἀπριλίου 1826 ἀρχίζουσιν αἱ συνεδριάσεις,
 ὁ Πρόεδρος τὸν Νοταρᾶ καὶ φρούραρχο τὸ Λόντο.
 Μία δικτατορικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ
 Ζαΐμη (2) καὶ ἄλλη μιὰ δεκατριμελὴς τῆς Συνελεύσεως,
 που μετέχουν ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Ἀναστ. Λόντος,
 παραλαμβάνουν, μετὰ τὴν πτῶσι τοῦ Μεσολογγίου τὴν
 διακυβέρνησι τῶν πραγμάτων. (3)

Ἐπὶ τέλους! Τὸ Ἀχαϊκὸ κόμμα, μετὰ τόσες πε-
 ριπέτειες καὶ τόσους ἀγῶνες, κατέχει τὴν Ἀρχή, ἐνῶ
 ὁ Ἀρχηγὸς του Μαυροκορδάτος, διὰ λόγους σκοπι-
 μότητος, ἀναπαύεται στὴ Τήνην.

Πλὴν δὲν ἦτο πεπρωμένο, τὸ κόμμα τοῦτο, νὰ
 χαρῇ ἐπὶ μακρὸν τῆς ἐξουσίας τὰ ὠφελήματα.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπὸ τὴ Κυ-
 βέρνησι καὶ μιὰ διαφωνία του μὲ τὸν Ζαΐμη, περὶ
 τοῦ τόπου τῶν συνεδριάσεων τῆς νέας Συνόδου,

(1) Φωτάκις T.B. 346—348.

(2) Δραγ. T.A. Σελ. 31 Μενδελσ. Σελίς 592 Φωτάκις
 Ρελ. 357.

(3) Σπηλ. T.B. Σελ. 542 Φωτάκις T. B. Σελ. 356.

γεννᾶ τὴν παρασυναγωγή τῆς Ἑρμιόνης, ὅπου Κολοκοτρώνης, συναθροίζει τὴν πλειοψηφία τῶν ρεξουσίων, ἐνῶ οἱ Κυβερνητικοὶ συνεδριάζουν Αἴγινα.

Ἡ ἐπέμβασι τοῦ Ἀμιλτων συμβιβάζει τὰς συνελεύσεις καὶ ὅλοι οἱ πληρεξούσιοι ἐνωμένοι συγχονται στὸ χωριὸ τοῦ Δαμαλᾶ, (1) ὅπου τὸ Ἀρχικόμμα καταθέτει τὴν ἀρχὴ καὶ ἡ Γ'. Ἐθνικὴ Συνέλευσι τῆς Τροιζήνος, τερματίζει τὰς συνεδριάξεις κατὰ Μάϊον τοῦ 1827, ἀφοῦ ἐψηφίσε τὸ Σύνταγμα τοὺς Κόχραν καὶ Τσούρτζι ἀρχηγοὺς τῶν ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια ἐπταετὴ Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος. (2)

*
* *

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828 ὁ Κυβερνήτης, πλανόμενος ματαίως ἀνὰ τὰς αὐλὰς τῆς Εὐρώπης πρὸς ἄγραν συμπαθειῶν καὶ δανείου, κατέβη ἐπὶ τέλους στὴν Ἑλλάδα, ἐγκαταλείπων μετὰ τὸ «ἄρχεις τοῦ Ναυαρίνου γεγονὸς» ὅλους τοὺς δισπομοὺς του. (3)

Ἦτο καιρὸς ! Τὰ ἐλεύθερα τμήματα τῆς Χώρας ἀλληλοσπαράσσονται ἀγρίως. Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑσωτερικῶν Λόντος, συνόψισε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ στασι-πρὸ τοῦ Κυβερνήτου, παραστήσας «ὅτι σὺν πάσῃ ἡ διοίκησις εἶχεν ἀποσυντεθεῖ εἰς κυκεῶνα ἀλλήλομαχομένων περιφερειῶν» (4). Ἡ ἀφιξίς του ἐπὶ

(1) Φωτάκος Σελ. 387 Δραγούμης Σελ. 51.

(2) Δραγούμ. Σελ. 394.

(3) Μένδελσ. Τ. Β. Σελ. 17—18

(4) Μενδελ. Τ.Β. Σελ. 22 Προκ. Ὅστεν Τ.Β. Σελ. 22

μάτισε τὶς μάχες καὶ τὶς αἰχμαλωσίες, ποῦ ἀπὸ μηνῶν διεξάγουν ὁ Γρίβας καὶ ὁ Στράτος ἐντὸς τῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου καὶ τὸ ἔργο τῆς ἀπὸ τὰ ἐρείπια ἀναδημιουργίας ἀρχίζει.

Ἡ Δικτατορικὴ πολιτεία τοῦ Κυβερνήτη, ἡ δυσπιστία του στοὺς ὀπλαρχηγούς, ἡ ἀνάθεσις τῶν ὑψηλῶν ἀξιομάτων (1) στοὺς ἀνικάνους ἀδελφούς του καὶ ἡ περιφρόνησί του πρὸς τοὺς πλείστους τῶν παλαιῶν Κοτσαμπάσηδων, (2) ἐγέννησαν σύντομα σφοδρὴ κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσι.

Περασμένοι ἀπὸ τὰ ἐξῆντα χρόνια τῆς ἡλικίας του, ὁ κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας ἦτανε μέτριος, εὖσωμος καὶ κυρτομένος ἀπὸ τὶς φροντίδες καὶ τοὺς βαρεῖς πνευματικούς κόπους (3). Τὸ μέτωπο εὐρὺ καὶ ἀλαζονικό, ὠχρὸς καὶ πρᾶος, εἶχε μαῦρα ὠραῖα μάτια, γεμάτα εὐφυΐα καὶ δεξιότητα καὶ στὸ στόμα του, ἀνθοῦσε συχνὰ ἓνα ὑπέροχο μεϊδιάμα εἰρωνικό !

Ἀβρὸς τοὺς τρόπους, «ἀλλ' ἀνυπόμονος καὶ εὐόρηγτος», ὁ Ἑπτανήσιος ἀριστοκράτης, ἀναθρεμένος ἐντὶ πολιτικὴ Σχολὴ τῆς Ρωσσίας, ἔτρεφε ἀποστροφὴν ἀκατανίκητην, εἰς τὰς νέας ἰδέας τοῦ Αἰῶνα καὶ ἀποφασισμένος νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα «διὰ τῆς ἀπολυταρχίας» (4) ἀπέκρουε ζωηρὰ τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ μόρφωσι τῶν Ἑλλήνων (5). Ὁ θερμὸς θιασώτης τῆς

(1) Γούδας Τ. 7 Σελ. 30.

(2) Δραγ. Τ. Α. Σελ. 259 Ἐπιστολὴ Καποδιστρίου 10ης Ἰουνίου 1831.

(3). Μενδελ. Τ. Β. Σελ. 407.

(4) Χέρτσμπεργκ Τ. Β. Σελ. 12.

(5) Μενδελ. Τ. Β. Σελ. 67, 88 - 89 - 90.

διὰ τῆς παιδείας, ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας, ὃ ὑπὸ
στηρικτῆς τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων καὶ τῆς
Ἰονίου Ἀκαδημίας, μετεβλήθη ὅταν ἀνέλαβε τὰ ἔργα
τῆς διοικήσεως, σὲ πείσμονα ὁπαδὸ τῆς «Ἀλληλοδοκί-
κῆς» μόνον μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων. Προ-
σπαθῶντας νὰ προφυλάξῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς
ἁρρώστειας τῆς προγονοπληξίας καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν
θερμὸ καὶ ἀνυπότακτο χαρακτῆρα των, σὲ μιὰ κο-
ινωνική καὶ πολιτικὴ πειθαρχία, φοβᾶται, τὴν προ-
ρη πνευματικὴ ἀνάπτυξι, ὥς ὄπλο ἐπικίνδυνον σε-
χέρια νεαροῦ λαοῦ στερημένου πολιτειακῆς παραδ-
σεως, καὶ τὰς ὑπερφιάλους ἀξιώσεις τῶν πρωτεργ-
τῶν τῆς ἀπελευθερώσεως. Ὅπως δὴποτε, δύσπιστος
στὸ παρελθὸν καὶ ἀπελπισμένος ἀπὸ τὸ παρὸν τῆς
φυλῆς ποῦ ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ «μορφάζει» τὴν
δυσανασχετῶν, ὅταν μιλοῦν γιὰ «τὰ μάρμαρα τῆς
Ἀθηνῶν», ἀποδοκιμάζει τοὺς Φιλικοὺς ποῦ ἔδωκαν
στὴν Ἑλλάδα τὴν ἐλευθερίαν καὶ καθυβρίζει τοὺς
ὀπλαρχηγοὺς ποῦ ἔχυσαν γι' αὐτὴν ποταμοὺς αἱμάτων.

Κυβερνῶντας ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ἐπιμένει νὰ ἐκ-
σωρεύει κατὰ τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλικῶν ἀπο-
στηρότατες μομφές» (2) καὶ προσπαθῶντας ἴσως νὰ
δικαιολογήσῃ τὴν ἀρχικὴ ἄρνησιν τῆς Ἀρχηγίας τοῦ
κινήματος, ἐπιφυλάσσεται ν' ἀποδείξῃ «avec evi-
dence tous les dangers d' une si folle entreprise» (3).

«Τοὺς γνωρίζω αὐτοὺς τοὺς κυρίους» ἔλεγε πρὸς
τὸν στρατηγὸν Τσούρτσ, ὅταν τοῦ παρουσίαζε τοὺς

(1) Μενδελ. Τ. Β. Σελ. 93 Χερτσμπουργκ Τ. Β. Σελ. 4

(2) Δραγούμης Σελ. 129

(3) Δραγούμης. Τ. Α. Σελ. 129

δπλαρχηγούς τῆς Δυτ. Ἑλλάδος.» Ἐπολεμήσετε λέγετε τοὺς Τούρκους ἐπὶ ἑννέα ἔτη. Αἶγας μόνον ἐκλέψατε καὶ πρόβατα· αὐτὰ εἶναι αἱ πράξεις σας» (1)

«Εἰς τὸ παρὸν δὲν ἔχω τὰς ἐλπίδας μου. Φρόντισε ν' ἀνταλλάξης τοὺς αἰχμαλώτους Ἄραβας οὐχὶ πρὸς ἄνδρας, ἀλλὰ πρὸς παιδιά καὶ πρὸς γυναῖκας δυναμένας νὰ κάμωσι παιδιά (2) ἔλεγε στὸν Αὐστριακὸ Ταγματάρχην Πρόκες, ὅταν τὸ Μάρτιο τοῦ 1828 τὸν ἔστελνε στὸν Ἰμπραήμ πρὸς ἀνταλλαγὴν αἰχμαλώτων.

Μὲ τέτοιες ἰδέες καὶ τόσες προκαταλήψεις, ἡ σύγκρουσί του μὲ τοὺς κυβερνωμένους ἦταν μοιραία.

Παρὰ τὶς μεγάλες ἀρετές του, τὴν ἀπόλυτη προσωπικὴ ἐντιμότητα, τὴ διπλωματικὴ δεξιότητα καὶ τὸ μεγάλο πατριωτισμὸ του, ἡ ἀκαμψία του γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξεως ἐπὶ τῆς «ἀτιθάσσου ἐλευθερίας» (3) τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἔλλειψι πολιτικῆς εὐκνησίας τοῦ χαρακτῆρά του, ἐν μέσῳ τόσων φιλοδόξων καὶ τόσων κατεργαρίων εὐρεθέντος, ἡ ἀντίδρασι κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λουδοβίκου, ποῦ τοῦ ἀπεδόθη καὶ οἱ ραδιοургίες τῶν Εὐρωπαίων, ποῦ ἄδικα τὸν θεωροῦσαν «Ρῶσσον Ἀνθύπατον,» τὸν ἔβαλαν ἀντιμέτωπο μὲ τοὺς σπουδαιότερους πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς παράγοντες τῆς Χώρας.

Ἡ Λογοκρισία τοῦ τύπου καὶ ἡ παραβίασι τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν, ἐπεδείνωσαν τὴν κατάστασι. Ἡ Ὑδρα ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασι καὶ ὁ «Ἀπόλ-

(1) Μένδελσ. Τ. Β. Σελ. 120.

(2) Δράγ. Τ. Α. Σελ. 259 Πρόκες Ὅστεν. Τ. Β. Σελ. 273

(3) Χέρτσμπεργκ. Τ. Α. Σελ. 13

λων» ἐκπέμπει ἐκεῖθεν, «φλογερὰ κατηγρητήρια καὶ τοῦ τυράννου».

Στὰς 9 Ὀκτωβρίου 1831 οἱ Γ. καὶ Κ. Μαυρομαχάλης, ἐκδικούμενοι τῇ φυλάκισι καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τοῦ Πιερόμπη, τὸν ἐδόλοφόνησαν στὰ πρόθυρα τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνα τοῦ Ναυπλίου.

Ὅσοιδήποτε προσπάθεια καὶ ἂν κατεβλήθη, ὅπως ὁ φόνος αὐτὸς χαρακτηρισθῇ ὡς πολιτικὴ προᾶξις εἶνε δύσκολο ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ ταπεινὰ ἐλατήρια τῶν πληγωμένων συμφερόντων καὶ τῆς Μανιάτικῆς ἐκδικήσεως.

Τὸ Ἀχαϊκὸ κόμμα, ποῦ συμμετέχει ἀρχικῶς διὰ τοῦ Ζαΐμη στὴ Κυβέρνησι τοῦ Καποδίστρια, προσχωρήσαν ὀριστικὰ στὴν ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτο «Ἀγγλικὴ Φατρία», τὸν ἀντιπολιτεύεται σφοδρότατα, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εὐθύνεται γιὰ τὶς θλιβερὲς σκηνὰς ποῦ ἐπακολούθησαν, παρὰ τοὺς ἐναντίους ἰσχυρισμοὺς τοῦ Πρόκες Ὅστεν.

Ὁ Λόντος μετέχει τῆς κατὰ τοῦ Καποδίστρια συνωμοσίας, ἀλλὰ διαμάρτύρεται ἔντονα γιὰ τὸ φόνο διαβεβαιώντας πάντα «ὅτι ἦν ὅλως ἄθῳος ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου». (1)

«Ἀποθέσας τὴν σπάθην» (2) μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἀγώνων, ἀποσύρεται προσωρινῶς ἀπὸ τὴ σκηνὴ καὶ ἀποδοκιμάζοντας τὶς ταραχὰς καὶ τὶς πολιτικὰς ἀκολασίαις τοῦ Κωλέτη, παραμένει στὴ Βοστίτσα, στὸν ἱστορικὸ «Μῦλο του», ὁπόθεν μὲ ἓνα κανόνι, τὸ

(1) Δραγ. Σελ. 80.

(2) Ἀγαπητὸς Σελ. 207.

Ἰναδικὸ Τουρκικὸ λάφυρο ποῦ ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὰ ῥοῖα τοῦ ἀγῶνος, ἀΐαγγέλει ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τοὺς χαμογελόντας συμπολίτας, τὴν ἐπιστροφή, στὰς βοσφιλεῖς μετὰ τῶν νέων διασκεδάσεις του (1)...

*
* *

Ἡ ἀναρχία ποῦ ἀκολούθησε τὸ φόνον τοῦ Κυβερνήτη εἶναι ἀπερίγραπτη. Τὰ παλληκάρια τῶν φαρῶν, ἐπεδόθησαν συστηματικὰ στὴ λαφυραγωγία, πειγόμενα νὰ προλάβουν τὴν ἄφιξι τοῦ βασιλέως, ποῦ θὰ ἀποκαταστήσῃ τὴ δημοσίαν τάξι. Οἱ «Συνταγματικοὶ» τοῦ Κωλέτη ἐπιδραμόντες γιὰ δεύτερην βορὰ στὴ Πελοπόννησο ἀπέβησαν ἀληθινὴ πληγὴ καὶ τρόμος τῶν ἀτυχῶν Πελοποννησίων. Οἱ χωρικοὶ κλώνοντας περὶ τῶν ἐρημομένων χωριῶν των ἔλεγαν: «Τὸ Σύνταγμα τὰ κατέστρεψε.» Ἕνας μικρὸς βοσκός, παραπονεῖται στὸ περιηγητὴ Ρός, ὅτι «τὸ σύνταγμα τοῦ ἔφαγε τοὺς πέντε χοίρους του» καὶ οἱ μητέρες βοοερίζουν τὰ παιδιά τους φωνάζοντας: «Ἐρχεται τὸ Σύνταγμα.» (2)

Οἱ Ροῦμελιότες εἰσελάσαντες στὸ οἶκημα τῆς Συνελεύσεως τῆς Προνοίας, ἐλήστευσαν τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ἀπαγαγόντες εἰς Ἀρίαν τὸν Πρόεδρον Νοταρᾶ καὶ ἑπτὰ ἄλλους εὐπόρους ἀντιπροσώπους, λαβάν λύτρα, ἑκατὸ χιλιάδες γρόσια γιὰ νὰ τοὺς ἀποδόσουν τὴν ἐλευθερία. (3)

Ἡ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1833 ἄφιξι τοῦ Βασιλέως, ἔτερμάτισεν ἐπὶ τέλος τὴν ἀνήκουστη αὕτη

(1) Τοπικὴ παράδοσις.

(2) Μένδελσ. Τ. Β. Σελ. 593

(3) Χέρτσμεργκ. Τ. Δ. Σελ. 145.

ἀναρχία. Ἀτυχῶς, ἡ Ἀντιβασιλεία τῶν τριῶν
μανῶν ὑπαλλήλων, δὲν ἠμπόρεσε νὰ καταλάβῃ
ἔπρεπε νὰ κυβερνηθῇ ὁ τόπος. Τὰ μέτρα ποῦ ἔ-
σοφά καὶ ἐπιστημονικά, ἦσαν ἀνεφάρμοστα γιὰ
διανοητικὴ κατάστασι τοῦ Λαοῦ. Ὁ Ναύαρχος
κορδ, περιγράφει μὲ ὀξύδερκεια καὶ παρατηρη-
τητα τὰ σφάλματα τῆς Ἀντιβασιλείας. «Εἶνε
τῆμα» γράφει «ἂν τὰ νοῦθρὰ καὶ βραδέα μέτρα
θὰ περιορίσουν τὴν πηγὴ τῶν ταραχῶν καὶ τὴν
στάτωσιν, ἦτοι τὴν ἄμετρον ζωηρότητα τοῦ ἔλ-
κοῦ χαρακτηῖρος καὶ ἂν θὰ ὑποτάξωσιν εἰς τὸ
στημά των τὴν Ἑλλάδα, ἣς τὸ μόνον σύστημα ἔ-
ξε μέχρι τοῦδε τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα».

Κακὸς, ἀλλὰ δικαιομένος προφήτης, ὅπως
δειξε τῶν πραγμάτων ἡ ἐξέλιξις. Ὁ Μαυροκορδὸς
σχηματίζει τὸ πρῶτο Ὑπουργεῖο καὶ τὸ Ρωσ-
κόμμα δυσανασχετεῖ διότι ἡ Ἑλλάς «παραδίδεται
μαίον εἰς τὸ ἀνόητον σμῆνος τῶν Φαναριωτῶν»
Ἡ διάλυσις τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων ἐκορύφ-
την ἀγανάκτησι ὀπλαρχηγῶν καὶ παλληκαρίων
παρεσκεύασε τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὰς ληστοσυ-
ρίας τῶν μετέπειτα χρόνων.

Τὸ σφᾶλμα τοῦ Καποδίστρια περὶ περιορί-
στοῦ Τύπου ἐπαναλαμβάνεται καὶ τὰ τρία σχε-
διατάγματα τῆς ἀντιβασιλείας, ποῦ, μὲ τὴν μέ-
τῃς μεγάλης ἐγγυήσεως, ἐσταμάτησαν τὴν ἐκδοσὶν
ἀντιπολιτευομένων Ἐφημερίδων «Ἡλῖος» καὶ Ὁ
νος». χαρακτηρίζονται παρὰ τοῦ Φίνλεϋ ὡς «ἄξια
ἱεροδικαστῶν τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος».

Οἱ οἰκονομικοὶ νεωτερισμοὶ τοῦ Μαυροκορδάτου εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων μὲ ἐνοικιαστὰς ἢ εἰσπράκτορας, ἔφεραν τὴν γενικὴ ἐξέγερσι τῶν χωρῶν καὶ ζωηρὸν ἐρεθισμὸ τῶν λαϊκῶν τάξεων.

Ἡ ἀνάμιξι τῆς Ἀντιβασιλείας στοὺς ἀγῶνες τῶν αἰριῶν καὶ ἡ σύλληψι τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἐπροκάλεσεν Ὑπουργικὴ κρίσις καὶ ὁ Κωλέτης εἰσβάλλει στὸ Ὑπουργεῖον. Ἡ δίκη τοῦ Κολοκοτρώνη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Πρέσβη τῆς Πρωσσίας Λούτζη «σκάνδαλον τοῦ ὁποίου τὸ τέλος θὰ μείνῃ ἀνεξίτηλον», ἐνῶ ἡ ἀπονομὴ χάριτος παρὰ τοῦ βασιλέως, ποῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνηλικιώθη, ἐπροξένησε πανελλήνιο χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμόν.

Ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἐν Τρικoupης καὶ Μαυροκορδάτος ἀπεστάλησαν πρέσβεις, οἱ δὲ Ζαΐμης καὶ Λόντος ἔμειναν ἀχρησιμοποίητοι. Τὴν 1 Ἰουνίου τοῦ 1835 ὁ βασιλεὺς ἐνηλικιοῦται καὶ ὁλαὸς χαιρετᾷ μὲ ἀγαλλίασι τὸ γεγονός, πισίζοντας ὅτι «τώρα θὰ βελτιωθῶσι τὰ πράγματα, ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ χειροτερεύσωσιν»(1)

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὁ βασιλεὺς διορίζει «τὸν ἀρχηγὸ τῶν διαλυθέντων ἀτάκτων Ἀνδρέα Λόντο, Συνταγματάρχην ἀκόλουθον τοῦ Στρατοῦ καὶ Στρατιωτικὸν Ἐπιθεωρητὴν(2) καὶ τοῦ ἀπονέμει τὸν ἀνώτερον Ταξιάρχην.

Ὁ Διορισμὸς τοῦ Στρατηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς Συνταγματάρχην Ἀκόλουθο, δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ἀνοποιοῖσιν τοῦ φιλόδοξου Κοτζάμπαση τὴν πληγω-

(1) Μένδελ. Τ. Β. Σελ. 718.

(2) Ἐγγραφα εἰς τὴν κατοχὴν Οἴκου. Λυκ. Μεσσηνέζη.

μένη φιλοτιμία. Παραγκωνισμένος ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς ἔχει ἀποσυρθῆναι στήν Ἑπαρχία, ὅπου ὁ παῖς «ἀντάρτης» περιμένει τὴν σειράν του. Κατὰ τὸ ἔτος ὁ κόμης Ἀρμανσπεργ ἀποχωρεῖ τῆς ἀρχῆς, σιασθεῖς ἀπὸ τὸν Βασιλέα στῆς κοινῆς γνώμης ἐξέργεσι. Τοῦτον διαδέχεται ὁ Ρουδαρτ, ἀγαθὸς ἔντιμος φιλόλογος, ἀλλ' ἀδαὴς τῆς πολιτικῆς καὶ λιστα ἐν τῷ μέσῳ ἔθνους ζωηροῦ καὶ ἀκατάστατον, ἔτοιμον στὴν πρώτην ἀφορμήν, νὰ ἀρχίσῃ ἐμφύλιον σπαραγμόν.

Ὁ τύπος ἐρεθισμένος ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς βασιλέως, ἀρχίζει σφοδρὴν κατὰ τοῦ νέου προπουργοῦ πολεμικὴ καὶ ζητεῖ σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως Σύνταγμα. Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες εἶνε χωρισμένοι ἐν τῷ ζήτημα τῆς παραχωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Ὁ Μοροκορδάτος, ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κωλέτης ζητοῦν προϋποθέσεις ἀσχετικὴν ἀναβολὴν καὶ ὁ Τρικούρης καὶ ὁ Λαζαρίδης τὴν ἄμεση ἐφαρμογὴν τοῦ. Ὁ βασιλεὺς διστάζει. Θί Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι μαίνονται γιὰ τὴν ἀνάγκην καὶ οἱ Βαυairoὶ ἀξιωματικοί, ἐξυλοκοποῦν τὸν βασιλέα ἐν τῇ τάκτῃ τῆς «Ἐλπίδος» (1) γιὰ τὴν ζωηρὴ καὶ ἐλευθεροπόνη ἐκδήλωσιν τῶν Συνταγματικῶν ἰδεῶν.

Ὁ Βασιλεὺς νομίζοντας ὅτι ἡ προσωπικὴ παρουσία του θὰ ἐδιόρθωνε τὴν κατὰστάσιν, διαπραγματεύεται τὸ πολιτικὸν λάθος. Ἀναμειγνύεται στὴν ἐκτέλεσιν, προεδρεύει στὰ Ὑπουργικὰ Συμβούλια, γιὰ δοτεῖ σκάνους διορισμοὺς καὶ τὶς παύσεις καὶ τοιοῦτον τρόπον ἵπ σύρει μισραίως, ὅλες τὶς δυσσρέσκεας.

(1) Ἑσπ. Τ. Β. Σελ. 35

θὰ συνεκέντρωνε ὁ πρωθυπουργός του. (1) Μετὰ ὀκτάμηνον πρωθυπουργίαν ὁ Ροῦδαρτ ἀποσύρεται καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησί του ἡ κατάστασι παρουσιάζεται δεινή.

Ἐλλειψι χρημάτων, δυσμένεια ἐξωτερική, ἐπαναστατικὸς βρασμὸς κλονίζουν τὸν νεαρὸ θρόνον καὶ ὁ βασιλεὺς πιεζόμενος ἀπὸ τὰς Δυνάμεις, (2) ἐζήτησε τὴν θεραπεία, ἀναθέτοντας καὶ πάλιν τὴν Κυβέρνησι, στὸ Πρόσβυ τοῦ Λονδίνου Ἀλ. Μαυροκορδάτο.

Δεχθεὶς οὗτος μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀποδοχῆς τῶν περὶ τοῦ τρόπου διοικήσεως προτάσεών του, ἠναγκάσθη σύντομα, εὗρεθεὶς πρὸ τῶν ἀντιδράσεων τῆς «καμαρίλας» (3) νὰ ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησί του (4) καὶ νὰ μεταβῇ πρέσβης στὴ Κωνσταντινούπολι.

*
* *

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὕτῃ τοῦ Μαυροκορδάτου ἡ «κοινὴ γνώμη παροξύνθη εἰς τὸ ἔπακρον» καὶ τὴ γενικὴ δυσαιρέσκεια ἐκορύφωνε ἡ κλίσι τοῦ βασιλέως εἰς τὸ νὰ συγκεντρῶναι στὰ χέρια τοῦ καὶ «τὰς εὐτελεστάτας τῶν ὑποθέσεων» καὶ ἡ ἐπιμονή του, περὶ διατηρήσεως ἀμιγοῦς μοναρχίας. Ὅλην αὕτῃ τὴν ἔξαψι τῶν πνευμάτων ὑποδαυλίζουν συστηματικὰ ἡ Ρωσικὴ καὶ ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ. Ἡ πρώτη, διότι ὁ βασιλεὺς δὲν εἶναι ὀρθόδοξος, ἡ δευτέρα, διότι δὲν ἦτο

(1) Μύλλερ Σελ, 45 Δραγούμης Σελ. 36—37.

(2) Δραγ. Σελ. 93

(3) Δραγ. Τ. Β. Σελ. 46.

(4) Γούδα Παρ. Β' Τ. 6 Σελ. 233

φιλελεύθερος. (1) Ὅπισω ἀπὸ τὰ προσχήματα ταῦτα, ὑπάρχει πάντοτε ἡ πολιτικὴ τῆς ἐπικρατήσεως καὶ τὰ δύο τοπικὰ κόμματα συνεννοηθέντα προπαρασκευάζουν τὴν ἀνατροπὴ τοῦ βασιλέως.

Ἀρχηγὸς τοῦ Ρωσικοῦ ἦτο ὁ Ἀνδρ. Μεταξᾶς, ὁ γνωστὸς πολεμιτῆς καὶ τραυματίας τοῦ Λάλα.

Ὁ ἀνδρέας Λόντος, ἀνήκει στὸ Ἀγγλικὸ κόμμα καὶ ἐν ἀγνοίᾳ πιθανότατα τοῦ Ἀρχηγοῦ Μαυροκορδάτου, ἀπουσιάζοντος ὅπως εἶδαμε στὴν Πόλι περιπλέκεται στὴ καταρτιζομένη συννομωσία, γενόμενος ὁ κυριώτερος αὐτῆς συντελεστής.

Φιλελεύθερος εἰς ἄκρον, πιστεύει, λέγει ὁ Ἀγαπητός, ὅτι, «ἓνα σύνταγμα φίλελεύθερο» (2) θὰ ἔσῃ ἐν τῇ χώρᾳ. Ἡ φιλαντία ὅμως τοῦ παραγκωνισμένου Κοτζιάμπαση, δὲν εἶνε ἄσχετη ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν πολιτικὴν του καὶ ὑπὸ ταύτης «ὑποκνιζόμενος» (3) συνεννοήθη μὲ τὸν Μεταξᾶ καὶ προσελκύσαντες τοὺς δυσαρεστημένους, ἀνεδείχθησαν πρωτοῦργοι τῆς ἐπελθούσης μεταπολιτεύσεως.

Μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς πολιτικοστρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς συμπράττει ὁ ἐκ Καλαβρύτων πολιτικὸς Κωνστ. Ζωγράφος ἢ Μαυρονικόλας. Σπουδάσας καὶ αὐτὸς εἰς Ἱταλίαν ἱατρικὰ, κατέβηκε στὴ Πελοπόννησον ἅμα ἐξεργάγῃ ἢ ἐπανάστασις. «Βαθὺς τὸν νοῦν καὶ ὀξὺς τὸ πνεῦμα, κάτοχος παιδείας καὶ δραστήριος ἐπαναστάτης» ἐ χρημάτισε γραμματεὺς τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς στὰ 1826, μέλος τοῦ Πανελλή-

(1) Μύλλερ—Δραγούμης Ἀγαπητός Σελ. 207.

(2) Ἀγαπητός Σελ. 207

(3) Δραγούνης Τ. Β. Σελ. 75.

του στὰ 1828, γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν
μετὰ τὴν πτώσι τοῦ Κυβερνήτου, πρέσβυς στὴ Κων-
σταντινούπολι ἐπὶ ἀντιβασιλείας καὶ Ὑπουργὸς τῶν
Ἐξωτερικῶν στὰ 1838, διαπραγματευθεὶς καὶ ὑπογρά-
ψας τὴν μετὰ τῆς Τουρκίας τελειωτικὴ συνθήκη. (1)

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ, προπαγανδίσαντες μεταξὺ τοῦ
λήθους τῶν δυσαρεστημένων καὶ παρασύραντες τὸ
πληθὺς Μακρυγιάννη καὶ τὸν «ἀστάθμητο καὶ
ἀκαταστάτῳ» (2) συνταγματάρχῃ Καλλέργῃ, ρωσσόφιλο (3)
καὶ ἐλαφρόνουν ἀξιωματικόν, ἐνθουσιασθέντα ἀπὸ
τῆς περὶ Συντάγματος θεωρίας τῶν, παρασκεύασαν
τὴν 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1843.

Ὁ Λόντος φιλόπατρις καὶ συνετὸς καὶ κατὰ τὰς
ἀνταρσίας τοῦ ἀκόμη, ἀποδοκιμάζει τὴν ἀνάμιξι τοῦ
πληθους στὸ κίνημα, προτιμώντας ἀπλῆ διαδήλωσι ἀπὸ
τὴν «ἐπίορκον συνδρομὴν του». (4) Ἀπελπισθεὶς ἀπὸ
τὴ βοήθεια τῶν πολιτῶν, ποῦ ἐζητοῦσαν νὰ πουλή-
σουν τὴ φιλοπατρίαν τους «μὲ χρυσὸν καὶ ἀρπαγὰς»
συγκατετέθη τὴν τελευταία στιγμή, στὴν ἀνάμιξι τῶν
στρατιωτικῶν παραγόντων.

Ὁ Καλλέργης παραλαβὼν τὸ Τάγμα τοῦ Πεζικοῦ
καὶ περικυκλώσας τὴν νύκτα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου
1843 τ' ἀνάκτορα, ἐπερίμενε ματαίως τὴν ἄφιξι τοῦ
αὐτοῦ ποῦ ἀντιπροσωπευόμενος τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἀπὸ

(1) Δραγούμης Τ. Β. Σελ. 84—85.

(2) Δραγ. Σελ. 90

(3) Ἀνεψιὸς τοῦ Νέσσελροδ (Ἐγκυκλοπαίδεια Μακρῇ),
καὶ προστατευόμενος καὶ οἰκεῖος τοῦ Ρώσσου πρέσβεως
(Δραγούμης).

(4) Δραγούμης Σελ. 90.

τοὺς ἀπολυθέντας φυλακισμένους, μόλις τὴν ἐπομένην κατὰ τὴ νικητήριον διαδήλωσι, προσῆλθε νὰ ἐφορῇ τὴν ἀπόκτησι τῶν συνταγματικῶν του ἐλευθεριῶν !!! (1).

«Οἱ στρατιῶται, οἱ κάτοικοι τοῦ Μενδρεσέ, πρῶτα τινὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐλάχιστος ἀριθμὸς λιτῶν καὶ παιδαρίων, ἀνεβόησαν ζητοῦντες σύνταγμα διηγεῖται μετ' ἀφελείας, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Τάγματος

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας συνεδρίασε πεπεισμένως καὶ ἐτοιμάσαν τὰ περὶ Συντάγματος Ἐθνοσυνελεύσεως Διατάγματα, τὰ ἀπέστειλε διὰ τὴν τροπῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα «ἐνῶ ὁ ὄχλος» λέγει ὁ Δραγούμης σὲ μιὰ ὠραία περιγραφὴ τῆς σκηνῆς «ἐλθὼν διὰ κραυγῶν τὸν Λυκαβητὸ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν

«Ζήτω τὸ σύνταγμα ἐμυκάτο ὁπισθέν μου καὶ πρὸς ὅσον Αἰθίοψ συνεχίζει ὁ Δραγούμης· Κι ὁ πρῶτος σύνταγμα μ' ἔβγαλε ἀπ' τὸ χάψι»...

Μὲ πόσῃν εὐκολίαν ἐπέτυχαν πάντοτε αἱ μεταπολιτεύσεις στὴν κλασσικὴ αὐτὴ χώρα τῆς ἐλευθερίας καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ εὐθύμιος Συνταγματάρχης ὅταν διηγοῦμενος ἀργότερα τὰ συμβάντα, προσέθετε «πολὺ εὐθυσὴν ἀγορεύει δόξαν ὁ ἄνθρωπος» ! !...

Οἱ γρεῖς πρωτεργάται τῆς μεταπολιτεύσεως, ἔχοντας συμφωνήσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν «ὑπερορίαν τῆς βασιλείας» (3) ὑπελόγιζαν πρὸς τοῦτο, στὴν Ἑλληνικὴν ἐὐθυξίαν του, νομίζοντες ὅτι θὰ ἐπρωτίμα νὰ :

(1) Δραγούμης· Σελ. 91.

(2) Δραγούμης. Τ. Β. Σελ. 91.

(3) Δραγούμης. Τ. Β. Σελ. 85.

ραιτηθῇ παρὰ νὰ ἐνδώσῃ στὰ ἐπαναστατικῶς διατυ-
πωθέντα αἰτήματά των. (1)

Ἄλλ' ἢ Ἀγγλικὴ διπλωματία ἀγρυπνεῖ. Πληρο-
φορημένη περὶ τοῦ σχεδιαζομένου κινήματος καὶ ὑπο-
πεύουσα μήπως ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ Συντάγματος
ὑπάρχει «δολιότης», ἐπιτηρεῖ τοὺς ἐπαναστάτας. «Εἰπέ
τοῦ Λόντου» λέγει ὁ πρέσβυς Λάϋονς στὸ Ν. Δρα-
γούμη, «νὰ προσέξῃ καλῶς, μὴ πειραχθῇ μηδὲ θρῖξ
τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως, διότι θὰ φέρω στόλον ὁλό-
κληρον καὶ στρατεύματα πρὸς ἀσφάλειάν του». (2)

Ἐνδιαφερομένη μόνον, γιὰ τὴν παροχὴ Συντάγ-
ματος, συμβουλεύει τὴν ἀποδοχὴ τῶν ἐπαναστατικῶν
αἰτημάτων, ὁ θρόνος τοῦ Ὁθωνος σώζεται, ἡ Ρωσ-
σικὴ πολιτικὴ, ποῦ ἐζητοῦσε τὴν ἀπομάκρυνσι τοῦ βα-
σιλέως, ἡττᾶται καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀποκτᾷ τὸ Σύνταγμα
τοῦ 1843.

Ὅταν τὴν ἐπομένην ἐσηματίσθῃ ἡ ἐπαναστατικὴ
Κυβέρνησι, ὁ Λόντος ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖο τῶν
Στρατιωτικῶν καὶ μετὰ τὴν παῦσι τοῦ Παλαμίδη καὶ
ἐκεῖνο τῶν Ἐσωτερικῶν. Καθ' ὅλο τὸ ἐπτάμηνο διά-
στημα τῆς Ὑπουργίας ἐνείνης, ἐν τῷ μέσῳ ἀνωμά-
λου πολιτικῆς καταστάσεως εὐρεθείς, ἡγωνίσθῃ καὶ
ἐπέτυχε νὰ στερεώσῃ τὴν πειθαρχίαν τοῦ στοατοῦ καὶ
νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν διασαλευμένη δημοσίαν τάξιν. Ἡ εὐ-
συνειδησία του στὴ διαχείρησι τοῦ δημοσίου χρήμα-
τος εἶναι παροιμιώδης. Καταναλώσας τὰ τελευταῖα
λείψανα τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιουσίας εἰς «πᾶσαν
σχεδὸν τὴν δαπάνην τῆς προπαρασκευῆς τοῦ κινή-

(1) Δραγ. Τ. Β. Σελ. 93—94.

(2) Δραγ. Σελ. 94.

ματος» (1) εὐρέθη πάμπτωχος καὶ καταχρεωμένος. Ἄλλ' ἡ ἐντιμότης του παραμένει ἀκεραία. «Τοῦ Σωτηράκη ὁ υἱὸς» ἔλεγε στοὺς, συμβουλευόντας ἀτόπους πράξεις, πολιτικοὺς φίλους του, «δὲν καταισχύνει τὸ πατρικὸν ὄνομα». (2) Κλαίει μὲ δάκρυα πύρινα, ὅταν ἓνας μεγαλόσχημος πολιτικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν ἠπάτησε κατὰ τὴν διανομὴ τῶν βοηθημάτων (3) καὶ προσθέσας μηδενικά, στὰ ἐπὶ τοῦ ἐντάλματος ποσά, ἐσφτερίσθη τὰ χρήματα τοῦ Δημοσίου. «Οἱ Ἕλληνες» ἠκούσθη λέγων ἅμα ἀνεκαλύφθη ἡ ἀπάτη, «θέλουσι νὰ μεταβάλλωσι τὴν Ἑλλάδα εἰς κεφάλιον ζακχάρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κόπτοντες νὰ τρώγωσιν ἕως ὅτου τελειώσῃ καὶ τότε μόνον νὰ ἡσυχάσωσι». (4)

Γενομένων ἐκλογῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὁ Λόντος ἐξελέγει ἀντιπρόεδρος αὐτῆς καὶ διαλυθείσης ταύτης, συμμετέχει τὴν 30 Μαρτίου 1844 (5) στὸ πρῶτον Συνταγματικὸ Ὑπουργεῖο, (6) ὡς Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτο.

Κατὰ τὴ σύντομη καὶ «πολυάκανθη» (7) ἐκείνη περίοδον ὁ ζῆλος, ἡ ἀφιλοκέρδεια καὶ φιλοπατρία του, ἐπισφραγίζουσιν τελειωτικὰ τὴν Πανελλήνιον περὶ αὐτοῦ φήμην.

Τὴν 4 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1845 ἡ κυβέρνησις παραιτεῖται καὶ ὁ Κωλέτης τὴ διαδέχεται. Αἱ ἐκλογικαὶ

(1) Δραγούμη ἀπομν.

(2) Δραγούμη Τ. Β. Σελ. 80.

(3) Δραγ. Τ. Β. Σελ. 81.

(4) Δραγ. Σελ. 81.

(5) Δραγ. Τ. Β. Σελ. 82.

(6) Δραγ. Τ. Β. Σελ. 105. Γούδας Τ. 6. Σελ. 234.

(7) Δραγούμης Σελ. 82.

ἐπεμβάσεις, ἢ ἀκύρωσις ἐκλογῶν καὶ ἢ ἐν γένει διοικητικὴ ἀκολασία τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς ἐξοργίζουν τὴν πολιτικὴν ἐντιμότητα τοῦ Λόντου καὶ βαθεῖα μεταμέλεια διαδέχεται τοὺς πρώτους αὐτοῦ ἐνθουσιασμούς. «Οὐδέποτε ἐπίστευα» ἔλεγεν εἰς ἐμπιστευτικὰς συνομιλίας του, «ὅτι μετὰ τὴν αἰσία ἐκβασιν τοῦ κινήματος ἐκείνου καὶ τὴν εἰλικρίνεια τῶν σκοπῶν μας τὰ πράγματα θὰ ἐλάμβανον τοιαύτην τροπὴν. Ὅσον βλέπω ὅτι ἐφέραμεν εἰς κίνδυνον τὴν πατρίδα, ὅπως διοικεῖ αὐτὴν σήμερον ὁ υἱὸς τῆς..... μ' ἔρχεται νὰ σκοτωθῶ ἀπὸ τὴν ἀδημονίαν μου.»(1)

Κάτω ἀπὸ τὸ διαφανὲς αὐτὸ περικάλυμμα τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὰ δημόσια πράγματα, διακρίνεται καθαρὴ ἡ πικρία τοῦ ἀποτυχημένου πολιτικοῦ, ποῦ βλέπει διαρκῶς τοὺς ἀγῶνες του καρπομένους ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ μία ἀπογοήτευσι διαδέχεται τὴν ἄλλην Ὅπως δὲν ὑπῆρξε στρατηγὸς μεγαλοφυΐας, ἔτσι καὶ ὡς πολιτικός, στερεῖται τῆς μεγάλης πνοῆς ποὺ ἀναδεικνύει τοὺς μεγάλους πολιτικούς ἀρχηγούς.

Ἀλλὰ καὶ ἀποχωρήσας τῶν δημοσίων πραγμάτων, δὲν παύει νὰ παρακολουθεῖ μετὰ πάθους τὴν πολιτικὴν κίνησι, μολονότι ἡ ἐσχάτη πενία στὴν ὁποία περιέπεσε, τὸν ἐστέρησε τῶν μέσων τῆς κινήσεως. Ὁ πλούσιος εὐπατρίδης, ὁ μέγας ἀρχοντας τῆς Πελοποννήσου, ἔφθασε σὲ τέτοιο σημεῖο ἐνδείας, ὥστε «ἔπαυσε νὰ προσφέρῃ καφὲ» (2) στοὺς πολυα-

(1) Δραγούμης Σελ. 84

(2) Δραγούμης Σελ. 82.

ρίθμους φίλους, ποῦ συχνάζουν κάθε βράδυ στὴ σπῆτι του.

Ἡ προφητεία τοῦ Ἀνδρούτσου, ποῦ βλέποντα τὴν «ἀρχοντικὴ ἀπλοχεριά του, τὸν ἐσυμβούλευεν κρατήσῃ τὰ χρήματά του γιὰ νὰ μὴ ψωμοζητήσῃ σπῆτί του,» (1) ἐξεπληρώθη ταχύτερα ἀπὸ ὅσον ὑπὸ λόγιζε ὁ πονηρὸς καὶ φιλοχρήματος Στερεολλαδίτης.

Ὅλα τὰ μετρητὰ ἐξοδεύθησαν στὸν ἀγῶνα. Τὰ σπῆτια καὶ τὰ κτήματα εἶναι κατεστραμμένα ἀπὸ τὰ εἰσβολὰς Τούρκων καὶ Ρουμελιωτῶν καὶ οἱ χέρσοι ἀγροὶ ποὺ ἀπέμειναν, ἔχαρίσθησαν στοὺς φτωχοὺς στρατιώτες καὶ στὶς χῆρες καὶ τὰ ὄρφανά των, ποὺ λιμοκτονοῦν.

«Πάρτε τα καὶ καταπιασθεῖτε τώρα στ' ἀλέτρι ὁ Θεὸς ποῦ εὐλόγησε τ' ἄρματα ἅς εὐλογήσῃ καὶ τὴν σπορά μας» (2). Ἀλλοίμονον! χρήματα γιὰ σπορὰ δὲν ὑπάρχουν καὶ ὁ μισθὸς τοῦ Ὑπουργοῦ προσφέρεται πρόθυμα γιὰ τὴν ἀγορά του...

Ἡ Ἑλλάδα του, ποῦ τὴν εἶχε «πλούτη καὶ χαράφια» (3) τὸν ἔχει ἀνταμείψῃ, μὲ διακοσιόδραχμα σύνταξι, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδιόρθωτος γαλαντόμος, ἐξοικολουθεῖ νὰ διαμοιράζῃ στὰ ρακένδυτα παλληκάρια ποῦ κατακλύζουν τοὺς διαδρόμους τῆς πενιχρῆς κατοικίας του. «Εἶνε σήμερον ἀπόκρεω, καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε παλαιὸς μου στρατιώτης» (4) ἔλεγε κἀποτε

(1) Βλαχογιάννη Ἱστορ. Ἀνθολογία ἀνεκ. ἀριθμὸς 22

(2) Ἀσπρέα Ἐφ. «Πρόοδος».

(3) Βλαχογ. ἀνέκδ.

(4) Δραγούμης Σελ. 82.

ὁ Νικόλαο Δραγούμη, δίνοντας τὸ τελευταῖό του ἄλληρο, σὲ φτωχὸν ἄγωνιστή.

Τὰ χρυσοποίκιλτα ὅπλα του, ἐνεχυριάζονται στὸ ρίβα (1) καὶ τὸ ἀντίτιμο διασκορίζεται στοὺς φτωχοὺς ἄγωνιστὲς μὲ ὑπέροχη περιφρόνηση στὸ χρῆμα, μὰ γενναιοδωρία ποῦ δὲν εἶναι ἀνθρώπινη.

Ἐπείνασε, ἔγραψεν ὁ «Ἡλιος τῆς 15 Μαΐου τοῦ 1858, ἀλλὰ δὲν ἐψωμοζήτησε. Ἐπροτίμησε τὸ θάνατο ἢ ὑποφέροντας τῆς φτώχειας τὴν ταπεινωσύνην».

Τὴν 24ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1847 ἐστάθη μπροστὰ τὸ καθρέφτη (2) καὶ στηρίξας στὸ στόμα του, τὴν ἀστόλα, ποῦ τοσάκις εἶχε κενώση κατὰ τοῦ τυρράου, ἐπέρασε στήν Ἀθανασία.

Ἡ ἱστορία καὶ ὁ θρῦλος ὀργίασαν γύρω ἀπὸ τὸν προσδόκητο θάνατο τοῦ δημοφιλοῦς Σιρατηγοῦ.

Ἡ διάψευσι τῶν ἐλπίδων του ἐκ τῆς μεταπολιτευσεως, ἡ οἰκονομικὴ του καταστροφή καὶ μία συνωμοσία κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ βασιλέως, ἀνεφέρθησαν ὡς τὰ αἷτια τῆς τραγικῆς αὐτοκτονίας του.

Ὁ «Φίλος τοῦ Λαοῦ» τῆς 25ης 7)βρίου 1846 περιγράφων ταύτην, ἀναφέρει. «Γιὰ νὰ μὴ ρίξῃ τὸ κακὸ πρὸς τοὺς δούλους του, ζήτησε μπροστὰ σὲ μάρτυρες τὴν οὐμπούρα του καὶ τὴν γέμισε μὲ τρία βόλια· λίγες στιγμὲς ἄργότερα σκοτώθηκε».

Οἱ πρῶτοι ποῦ κατέφθασαν, ἅμα τὸ γεγονὸς γινώσθη, ἦσαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Ζωγράφος. Ὁ Δημητράκας στ' ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματά

(1) Εὐρίσκονται στὸ Μουσεῖο Μπενάκη, καθὼς καὶ τὸ Ἀρχεῖον, του.

(2) Δραγούμη Τ. Α. Σελ. 83.

του ισχυρίζεται ὅτι ἐρευνήσαντες οὗτοι τὸ δώμα-
του, ἐδήλωσαν ὅτι καμμία σημείωσι δὲν εἶχεν ἀπὸ
τοῦ μακαρίτης, ἀλλ’ ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι πολιτικοὶ
ψανε τὴ σημείωσι, γιατί ἂν ἐφανερώνετο, μεγάλη
κατηγορία θὰ βάρυνε τὴν ἀντιπολίτευση» (1).

‘Ο ἴδιος ἐπιμένοντας στὴν ἄποψι, ὅτι κατὰ
συνωμοσίας τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὁ Λόντος εἶχεν
λάβη διὰ κλήρου τὸ φόνου τοῦ ‘Οθωνος, προσέθε-
τε, ὅταν ἀνηγγέλθη στὴ Κηφισσιά, εἰς τὴν γυναικα-
τοῦ ‘Αναστασίου Λόντου ὁ θάνατος, ἐρώτησεν
τὸν κουρέα ποῦ ἔφερνε τὸ ἄγγελμα κάποιου δι-
καστοῦ :

— “Ἐπесе στὸ τόπο ;

— “Ὁχι κυρία, μικρὸ κόλπου τοῦ ἦλθε...

— Δέν σὲ ρωτῶ γιὰ τὸ στρατηγὸ ! Εἶπεν
τομα ἡ Λόνταινα καὶ ἔφυγε....

«Λόγος παράξενος» γράφει ὁ Δημητρακάκης
σήμαινε πῶς ἀλλουνοῦ τὸν θάνατο περιμένον-
τες ἀκούσουν καὶ ὅχι τοῦ Λόντου....(2).

‘Ο ἀκάματος ἱστοριοδίφης κ. Βλαχογιάννης
ψεύδει τοὺς ὑπαινιγμοὺς αὐτοὺς τῶν χρονογρά-
φων τῆς ἐποχῆς, περὶ συνωμοσίας κατὰ τοῦ ‘Οθωνος,
κατηγορίαν ἀνόητη ποῦ ἔκαμε τότε πολὺν κρότον.

‘Ο Στρατηγὸς Μακρυγιάννης στ’ ἀπομνημονό-
γρατά του ἐκφράζει ἀμφιβολίες περὶ τῆς αἰτίας
τοῦ θανάτου του : “Ἐπесе σὲ μεγάλο χρέος ὅτι δέν
ποτέ πύχη στά πράγματά του». ‘Εκεῖνὸ ποῦ ἐφ

(1) ‘Ανέκδ. Βλαχογιάνη.

(2) Βλαχογιάννης ‘Ανέκδ.

(3) ‘Ιστορ. ‘Ανθολογ. Βλαχογ.

ὁ Στρατηγὸς ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ
Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν

του ισχυρίζεται ότι έρευνήσαντες οὗτοι τὸ δώ-
του, ἐδήλωσαν ὅτι καμμία σημείωσι δὲν εἶχεν
ὁ μακαρίτης, ἀλλ' ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι πολιτικο-
ψανε τὴ σημείωσι, γιατί ἂν ἐφανερώνετο, μεγά-
τηγορία θὰ βάρυνε τὴν ἀντιπολίτευση» (1).

Ὁ ἴδιος ἐπιμένοντας στὴν ἄποψι, ὅτι ἡ
συνωμοσίας τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὁ Λόντος εἶχε
λάβη διὰ κλήρου τὸ φόνο τοῦ Ὁθωνος, πε-
ὅτι, ὅταν ἀνηγγέλθη στὴ Κηφισιά, εἰς τὴν γ-
τοῦ Ἀναστασίου Λόντου ὁ θάνατος, ἐρώτησε
τὸν κουρέα ποῦ ἔφερεν τὸ ἄγγελμα κάποιον
χήματος :

— Ἐπесе σὶ τὸ τόπο ;

— Ὁχι κυρία, μικρὸ κόλπο τοῦ ἦλθε...

— Δέν σέ ρωτῶ γιὰ τὸ στρατηγό ! Εἶπε
τομα ἢ Λόνταινα καὶ ἔφυγε...

«Λόγος παράξενος» γράφει ὁ Δημητρακάς
σήμαινε πῶς ἀλλουνοῦ τὸν θάνατο περι-
ἀκούσουν καὶ ὄχι τοῦ Λόντου..., (2).

Ὁ ἀκάματος ιστοριοδίφης κ. Βλαχογιάνης
ψεύδει τοὺς ὑπαινιγμοὺς αὐτοὺς τῶν χρον-
τῆς ἐποχῆς, περὶ συνωμοσίας κατὰ τοῦ Ὁθωνοῦ
κατηγορίαν ἀνόητη ποῦ ἔκαμε τότε πολὺν κα-

Ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης στ' ἀπο-
ματά του ἐκφράζει ἀμφιβολίες περὶ τῆς
θανάτου του. Ἐπесе σὲ μεγάλο χρέος ὅτι
ποτέ πύχη στὰ πράγματά του». Ἐκεῖνὸ πρ-

(1) Ἀνέκδ. Βλαχογιάνη.

(2) Βλαχογιάννης Ἀνέκδ.

(3) Ἱστορ. Ἀνθολογ. Βλαχογ.

ὁ Στρατηγὸς ἈΝΔΡΕΑΣ ΛΟΝΤΟΣ
Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν

ἐμπῆκε σὲ μιὰ μεγάλη ποσότη χρέος. Ἀπ' αὐτὸ ἦταν, ἀπὸ ἄλλο, μίαν αὐγὴ εὐρέθη σκοτωμένος, ὅλο τὸ κεφάλι σκόρπιο καὶ ἡ πιστόλα ἄδεια. Αὐτὸ μόνον ὁ Θεὸς τὸ ξεύρει, ἂν μόνος του σκοτώθῃ ἢ ἄλλος τὸν σκότωσε» (1).

Ὁ ἱστορικὸς κ. Ἀσπρέας ἰσχυρίζεται ὅτι στὴ ζώνη του εὐρέθη μία ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα τὴν ὁποίαν ὁ μοίραρχος Τζίνης παρέδωκε στ' Ἀνάκτορα καὶ τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον οὐδέποτε ἐγνώσθη... (2)

Ὁ φίλος του Δραγούμης, «περισυναγαγὼν καὶ ἀνακρίνας τὰ ράκη τῶν ἐγγράφων του, οὐδὲν σύμπτωμα μελετηθείσης αὐτοκτονίας διέγνω». (3)

*
* *

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀόριστες καὶ ἀντιφατικὲς πληροφορίες, δὲν ἱκανοποιοῦν τὴν κριτικὴ ἔρευνα, ποῦ προσπαθεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ συμβάντα, ν' ἀνεύρῃ καὶ νὰ παραδώσῃ ἀνάγλυφο τὴν χαρακτῆρα τῶν ἱστορουμένων προσώπων.

Μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μερικῶν ἀνθρώπων, ὑπάρχει κάποτε ἐξάρτησι καὶ συνέπεια καὶ διὰ τοῦτο στὴν ἔρευνα τῆς ζωῆς τοῦ ἥρωά μας, ἀνευρίσκουμε τὴν αἰτία τοῦ θανάτου του.

Ὁ Λόντος, ὁ μέγας Ἀντάρτης καὶ ὁ μέγας Γλεντζές, δὲν εὐρίσκει πλέον καμμία συγκίνησι, ποῦ μπορεῖ ν' ἀναταράξῃ τοῦ λοιποῦ τὴν ἀνήσυχη ὑπαρξί του.

(1) Μακρυγιάννης Ἀπομνημ. Τ.Β. Σελ. 449.

(2) Ἀσπρέας Ἐφημ. Πατρῶν «Πρόοδος».

(3) Δραγ. Τ. Β. Σελ. 83.

Ἡ ἐπανάστασι, ποῦ εἶνε συνυφασμένη μετὰ τὴν ψυχὴν του, λήξασα ὀριστικά, ἔπαυσε νὰ θωπεύῃ τὴν φλογερῆς φαντασίας του τὰ φιλόδοξα ὄνειρα...

Ἡ νεότης ἐφέρασε καὶ μαζύ της ὁ πλοῦτος. Μιταίως ὁ μέγας Γαλάντες θὰ προσφέρει ἓνα βράδι τὸ ἱστορικὸ «παληάμπελο» ποῦ τοῦ ἀπέμεινε, στὸ πριμαντόνα τοῦ Γαλλικοῦ μελοδράματος! (1)

Ἡ ἑλλειψις οἰκογενείας τὸν ἔχει στερήσει ἀπὸ χαρὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν παροργισμὸς...

Ἡ αἴσθησις ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων, θλιβερὴ προοπτικὴ ἑνὸς ἀθλίου γήρατος, φτωχίας καὶ ἀσχημισμένου, ἀπὸ τοῦ χρόνου τὸν φρικτὸ ἐνδοκαλισμό, εἶνε γι' αὐτόν, τὸν ἔστειλ ποῦ ἀγάπησε πάθος τις ὥραιες τοῦ ἀνθρώπινου σώματος γραμμεῖς θέαμα ἀνυπόφορον.....

Ἀπέναντι ἑνὸς παρελθόντος σὰν τὸ ἰδιόκτο προσφέρεται ἓνα παρὸν ταπεινωτικὸ καὶ ἓνα μέλλο ποῦ εἶνε ὕβρις καὶ χλευασμός.....

Ὁχι ! προτιμώτερος ὁ θάνατος....

Τὸν ἀντιμετώπισε ἄφοβα, ὅπως συνήθως, κυτταζοντίας τὸν κατάμματα, μέσα στοῦ καθρέφτη τῆς αὐγῆς ἀντανάκλασι.....

* *

Ἐνα χρόνον ὀλόκληρον, ὁ Νεκρὸς τοῦ ἑνδοῦ ἀγωνιστῆ, περιμένει ματαίως ταφὴ ἐκκλησιαστικὴ! (2) Φιλοξενούμενος στὰ ὑπόγεια τοῦ σπητιοῦ τῆς

(1) Τοπικὴ παράδοσις «ἄς πάει καὶ τὸ παληάμπελο» εἶπεν.

(2) Μ. Δημητριάδης «ἱστορία τοῦ Νεκροῦ τοῦ Λόντος» Σελὶς 5.— Γνωσιτότατη τοπικὴ παράδοσις.— Ἀλεξ. Δεσποτοπούλου ἐπικηδεῖος Σελ. 54.

ἀδελφοῦ του, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποφέρει, τοῦ Ὑπουργοῦ Κωλέτη τὴν ἀνικανοποίητη ἐκδίξις. (1)

Ὁ ἀδυσώπητος Ἡπαιρώτης καὶ μετὰ θάνατον ἀκόμα, καταδιώκει τὸν εὐγενῆ καὶ ἱπποτικὸν Πελοποννήσιο!

Ὁ θάνατος τοῦ ενός, (2) ἔδωσαν ἐπὶ τέλους τάρφος τὸν ἄλλον καὶ στὴ πλάτειά τῆς Μητροπόλεως τοῦ Αἰγίου, μιὰ κακότεχνη πλάκα, δείχναι στοὺς διαβάτες τῆς μικρῆς πόλεως, τὸ μέρος ὅπου, ὁ Μεγαλύτερος ὕστερ' ἀπὸ τὸν Ἄρατο, Αἰγιεὺς, κοιμᾶται τὸν αἰώνιον ὕπνο του, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ φιλοδοξίες καὶ πάθη, τὸ ὀραιότερο τῶν ὁποίων ἦτανε, ἡ ἀγάπη του στὴν Ἑλευθερία.....

Αὐγούστος 1930.

(1) Ἄλεξ. Δεσποτοπούλου «Ἡ ἐν Αἰγίῳ μυστικὴ Συνέλευσις κλπ.» Σελ. 49.

(2) Κατὰ Σεπτέμβριον 1847 ἀπέθανε ὁ Κωλέτης. Γούδα παράλληλοι βίοι σελ. 243.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΗΡΩΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΡΥΛΟΣ

Ο ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

Τῇ νύχτᾳ τῆς 5 Μαρτίου (1) τοῦ 1821, ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ μικροῦ χωριοῦ τῶν Καλαβρυτῶν Καρνεσί, (2) ἓνας ὄμιλος καβαλλαραίων σκεπασμένων μὲ κάπες, ἀκολουθούμενος ἀπὸ μεγάλη κουστωδία πεζῶν ὀπλοφόρων, ἔφθανε στὴ μικρὴ Μονὴ τῆς Ἀγίας Λαύρας.

Φαίνεται ὅτι περιμένονται· γιὰτὶ μόλις τὰ κουδουνίσματα τῶν ζώων, ἐτάραξαν τὴν ἀπόλυτῃ γαλήνῃ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ τόπου, ἡ βαρεῖα πόρτα τῆς Μονῆς ἐμωράνοιξε μὲ προφύλαξι καὶ ἡ γιγαντώσωμη σιλουέτα ἑνὸς καλογέρου, διεγράφη στὸ στενὸ ἄνοιγμά της. Τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ποὺ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἐπρόβαλε πίσω ἀπὸ τὰ σύγνεφα, ἐφώτισε ἓνα χρυσοσταυρὸ κρεμασμένο στὰ πλατεῖα στήθῃ τοῦ ἱερωμένου καὶ ἐπαιχνίδισε χαρωπὰ μὲ τὶς ἀσημένιες λαβὲς δυὸ πιστολιῶν, ποῦ ἐστόλιζαν τὴ βελούδινη ζώνη του...

Μιά πνοὴ φωνῆς ἐψιθύρισε :

—Περάστε ἐξοχότατοι.....

(1) Ἀπομν. Π. Π. Γερμ. Σελ. 14.

(2) Ἀπ. Π. Π. Γερμ. Σελ. 14 Παράλ. Γούδα Τ. Α. Σελ. 14

Οἱ μυστηριώδεις ἐπισκέπται ἐγλύστρησαν ἀπὸ τοῦ οὐρα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μονῆς καὶ ἡ σιδερόφρακτο πόρτα ξανάκλεισε πίσω τους, Μεγάλων Μυστικῶν, σιωπηλὸς καὶ τηλότυπος φύλακας.....

Στὸ θαμπὸ φῶς τοῦ μεγάλου ξενῶνα, ὁ ἡγούμενος Καλλίνικος ἀντικρῦζει, γνῶριμες ἀλλὰ συλλογισμένες καὶ σκυθρωπές μορφές.

Ὁ Π. Π. Γερμανὸς καὶ ὁ Κερνίτσης Προκόπιος οἱ Ἄνδρ. καὶ Ἀσημ. Ζαΐμηδες, ὁ Λόντος καὶ ὁ Φωτῆλας, ὁ Θεοχαρόπουλος καὶ ὁ Χαραλάμπης (1) δὲ τὸ ἄνθος τῆς Ἀχαΐας, τὸ καύχημα καὶ ἡ ἐλπίδα τοῦ ὑπόδουλου Γένους, εἶνε συγκεντρωμένοι στὸ φιλόξενο καταφύγιο τῆς ἱστορικῆς Μονῆς.

Εἶνε σοβαροὶ καὶ περίσκεπτοι.

Ὑστερ' ἀπὸ τὴ σκηνοθεσίᾳ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἄγνωστου φίλου, ποῦ τοὺς εἰδοποιοῦσε δῆθεν ὁ κινδυνεύουν ἂν ἔμβουν στὴ Τριπολιτσᾶ, ἄβουλοι καὶ διστακτικοὶ καταφεύγουν στὴ Λαύρα, ὅπου θὰ κερρίμνουν τὸ τελευταῖο πολιτικὸ τους συμβούλιο.

Οἱ Τοῦρκοι τῆς Τριπόλεως ἐξακολουθοῦν νὰ πολεμοῦν καλοῦν μ' ἐπιμονὴν στὴ πρωτεύουσα, διὰ τοῦ ἀνύπαρκτου Καλαμογάρτη καὶ τὸ παιχνίδι τους πλησιάζει ν' ἀποκαλυφθῇ.

Τὶ θὰ κάμουν ;

Τὸ Γένος ὁλόκληρο, κατὰ τὴν ἐπίσημη αὐτῆς ὥρην ἔχει καρφωμένα τὰ μάτια του, στὴν ἀπόμερη ἐκείνη γωνία, περιμένοντας μὲ λαχτόρα ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ ἀρχόντων τὸ στόμα τὸ Ἅγιο σάλπισμα τῆς Ἐλευθερίας.

Τὶ θὰ κάμῃ ἡ Ἀχαΐα ;

(1) Π. Π. Γερμ. Φωτάκος, Σπηλ.

Τὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημα, διατυπώνεται ἀδιάκοπα στοὺς ἀποστόλους τῆς φιλικῆς, ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ Πανελληνίου, ὅπου σκορπισμένοι, συνεχίζουν τὸ Ἔργο τους οἱ ἀπτόητοι σκαπανεῖς τῆς Ἑλευθερίας....

Ἡ τύχη τῆς Φυλῆς εἶνε κρεμασμένη στὰ χέρια τῶν ὀκτῶ ἐκείνων ἀνθρώπων....

Οἱ περισσότεροι εἶνε «φοβισμένοι καὶ ἀπελπισμένοι». (1) Ἡ συζήτησις ἀρχίζει, ὑπὸ τὴν προεδρεία τοῦ Γερμανοῦ, ὅπως πάντοτε. Κρατώντας στὰ χέρια του τὴ ζυγαριὰ τῆς λογικῆς, ὁ συντηρητικὸς Μητροπολίτης, ζυγίζει μὲ ἀκρίβεια, τὰ κατὰ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ μελετωμένου κινήματος. Ἀλλοίμονον! Ἡ πλάστιγγα θὰ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὁχι, ὅπως καὶ στὴ Συνέλευσι τῆς Βοστίτσας! Τὸ ἥρωϊκὸ φρόνημα ποῦ στὴ κρίσιμη ὥρα, θυσιάζει τὰ πάντα στὸ σκοπὸ, τὸ πνεῦμα ποῦ κινεῖ τὸν Παππαφλέσσα, ἔλειψε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους καὶ προτάσεις θλιβερὲς περὶ «φυγῆς στὴ Πόλι, στὴν Ὑδρα καὶ στὴν Φραγκιά», (2) διαδέχονται ἀλλήλας....

Ὁ Γερμανὸς ἐπηρεάζων τοὺς πάντας μὲ τὴ θέσι του καὶ τὴν πνευματικὴν του ὑπεροχὴν, ὑπερβολικὰ συνετὸς, πολιτικὸς παρὰ πολεμιστῆς ἔχει τὴν ἰσχυρογνωμοσύνη τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τὴν ἀγέρωχη πίστι στὸ ἀλάθητο τῆς γνώμης του. Ὁ φόβος περὶ τοῦ τι «ἡδύνατο ν' ἀπολεσθῇ» ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ κινήματος καὶ ἡ ἀνάμνησι τῶν σφαγῶν καὶ τῶν δηώσεων τοῦ 1769, εἶνε τὸ αἰώνιο μοτίβο τῆς συντηρητικῆς πολιτικῆς του. Παρὰ ταῦτα, διαισθανόμενος

(1) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 63.

(2) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 63.

ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ συγκρατήσῃ τοῦ ἡφαιστείου τὴν ἐκρηξίν, ἱερουργεῖ καὶ πρὶν χωρισθοῦν δέεται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑθνους.

Ὡπωσδὴποτε, τὸ καταστάλαγμα τῆς συσχέψεως ἐκείνης, εἶνε καὶ πάλιν ἡ ἀναβολή. (1) «Ἐκεῖ συσφθέντες» γράφει ἀπεριφράστως ὁ Γερμανὸς στ' ἀπομνημονεύματα του, «ἀπεφάσισαν νὰ μὴ δώσουν αἰτίαν τινὰ, ἀλλὰ νὰ μείνουν παραμερισμένοι, ἕως νὰ ἴδωσι τὰ πράγματα». (2) Καὶ μετὰ τὴν ἀπραξίαν ἀναχώρησι τοῦ Καλαμογδάρτη ἀποφασίζουσιν πάλιν «νὰ μὴ δώσουν αἰτίαν τινὰ, ἀλλ' ὥς πεφοβισμένοι νὰ παραμερίσουν εἰς μέρη ἀσφαλῆ». (3).

Εὐτυχῶς γιὰ τὴν ὑστεροφημία τῆς τάξεως τῶν προεστῶν, ἡ λιπόψυχη αὐτὴ ἀπόφασις δὲν ἔμεινε χωρὶς μειονοψηφία.

Ἕνας ἄνθρωπος, κοντὸς, στεγνὸς καὶ μικροπρόσωπος, μὲ μάτια ζωηρὰ καὶ ὠραῖα γκριζὰ γένεια, ἐσηκώθη γοργὰ καὶ πετῶντας στὸ ντιβάνι τὴν πολιτιμὴ γοῦνα του, ἐμίλησε τελευταῖος.

Ἡ ἱστορία παρέδωσε στὴν Ἀθανασία [αὐτοῦς] τὰ ὑψηλά του λόγια. Ἀξίζει, νὰ τὰ ἐπαναλάβουμε.

«Ὅ,τι ἐδυνήθημεν ἐκάμαμεν μέχρι τοῦδε καὶ ἀρκετὰ ἐμακρύνσαμεν τὸν καιρὸν, ἀλλ' εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Τοῦρκοι δὲν μᾶς πιστεύουν, ὅσον καὶ ἂν προσπαθήσωμεν νὰ τοὺς γελάσωμεν· ὥστε ὅπως ἔφθασαν τὰ πράγματα αὐτοὶ θὰ κόψουν τὰ κεφάλια μας, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Χριστιανῶν, καὶ Κύριος οἶδεν, ἂν δὲν στείλουν τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ μας εἰς τὴν Ἀνα-

1) Σπηλιάδ. Τ. Α. Σελ. 26 Μ. Οἰκονόμου Σελ. 83.

2) Π. II: Γερμανός. Σελ. 14.

3) Γερμανοῦ Σελ. 14 Τρικουπῆ Τ. Α. Σελ. 45.

τολήν. Μακάρι καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μὲ τὰ χέρια μας νὰ κόψωμεν τοὺς ἄλλους ἀδελφούς μας Χριστιανούς ὅλους καὶ σωθὸν νὰ τοὺς κάμωμεν καὶ εἰς τὸ τέλος ἅς κόψουν. καὶ ἡμᾶς. Ἄλλ' ἡ γνώμη μου εἶνε νὰ πιάσωμεν τὰ ὅπλα καὶ ὁ Θεὸς ἅς μᾶς βοηθήσῃ καὶ ὅ,τι γείνη ἅς γείνη. Ἄν γλυτώσῃ δὲ κανένας ἀπὸ ἡμᾶς καὶ φύγῃ καὶ ὑπάγῃ ἄλλοῦ εἰς τοὺς Χριστιανούς, πιστεύω, ὅτι θὰ τοῦ δώσουν ἓνα κομμάτι ψωμί νὰ φάγῃ, διότι θὰ εἴπῃ ὁ κόσμος, ἐπολέμησαν οἱ κακομοῖροι διὰ τὴν σωτηρίαν των μὲ τὸ μεγάλο θηρίον τῆς Οἰκουμένης, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐνίκησαν καὶ εἶνε ἄξιοι ἐλέους. Ἐπειτα καὶ ἡμεῖς θὰ ἔχωμεν ὀλίγον θάρρος εἰς τοῦτο, ὅτι ἐκάμαμεν τὸ χρέος μας». (1)

Ὁ ἄνθρωπος ποῦ χωρὶς νὰ εἶνε πολεμιστής, ἔρριξε σὰν βόμβα στὴ μέση τῆς φοβισμένης αὐτῆς συναθροίσεως τὴν ἡρωϊκὴ του διαμαρτυρία, εἶνε ὁ μόνος ποῦ ἀντελήφθη, ὅτι ἡ Συνέλευσις ἐκείνη εἶχεν ἀρχίσει νὰ γράφῃ ἱστορίαν...

Ἐννόησε καθαρά ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα τῆς ἡρωϊκῆς τόλμης, ποῦ ἀψηφᾷ τὸν θάνατον καὶ ἐκδηλώνεται ἄλλοτε μὲ καταστροφὰς καὶ ἄλλοτε μὲ νίκες, «τὰ ἐξετέλεσαν πάντοτε μικρὰς μόνον ομάδες» (2) καὶ σὲ στιγμὰς ἐσχάτης ἀπογνώσεως... Χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ αἶσθημα τῆς πραγματικότητος, τὴν ἀντιμετώπισε ψυχραίμα καὶ περιφρονῶντας προεστεῖες καὶ πλούτη, ἔχει τὴν τιμὴν νὰ εἶνε ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς προεστούς τῆς Ἑλλάδος ποὺ ἔκαμε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἡρωϊκῆς

1) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 63.

2) Χέρτσμπουργ, Τ. Α. Σελ. 53.

ἀπερισκειψίας ποῦ ὀνομάζεται ‘Ελληνική ‘Επανάστασις.

‘Ο ἄνθρωπος ποῦ μὲ λίγους ἄλλους ἐμπνευσμένους ἀποστόλους «ἐξεβίασαν τὸν δρόμο τῆς εἰμάρτης» (1) εἶνε ὁ ‘Ασημάκης Φωτήλας.

*
* *

Γεννημένος κατὰ τὸ ἔτος 1795, ἐσπούδασε πῦν νότατα στὴν ‘Ιταλία, ὅπου ὁ ‘Ηπειρώτης πατέρ του Παναγ. Φωτήλας, ἐξόριστος τῶν Τούρκων, εἶν εὔρη ἄσυλο καὶ πλοῦτον, ἐντίμως ἐμπορευόμενος πρὶν ἐγκατασταθῇ στὰ Καλάβρυτα.

‘Απὸ τοὺς πρώτους Φιλικοὺς τῆς Πελοποννήσου μνηθεῖς ἀπὸ τὸν Πελοπίδα μαζὺ μὲ τὸν Λόντο καὶ τὸν Ζαῖμη, καὶ μετ’ ὀλίγον μέλος τῆς παρὰ τὴν ‘Υψηλάντη διορισθείσης ‘Εφορίας, ἐργάζεται δημοστήρια ὑπὲρ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ‘Εταιρείας συνταχοντας ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὸ ἀθάνατο ἔργο της.

Αἱ παραμοναὶ τῆς ἐπαναστάσεως τὸν εὗρισκαν ἄρχοντα ἰσχυρὸν τοῦ Λειβαρτζίου τῶν Καλαβρυτινῶν ἀπολαμβάνοντα, λόγῳ τοῦ μεγάλου τοῦ πλούτου, τῆς ἐξαιρετικῆς μορφώσεώς του καὶ τοῦ ἥθους του, ἀριστοῦ ὑπολήψεως καὶ διαθέγοντα μεγάλην πνευματικὴν δύναμιν. (2)

Διστακτικὸς κατὰ τὴ Συνέλευσι τῆς Βοστίτσας ἀποβάλλει ὅπως εἶδαμε καθὲς ἐπιφύλαξιν εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Λαύρας καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν τῶν Προκρίτων «εἰς μέρη ἀσφαλῆ,» (3) παρακολούθησε

1) Πιπινέλης Σελ. 129.

(2) Φωτάκος βίοι Πελοπον. Σελ. 26.

(3) Π. Π. Γερμαν.

θεῖ τὸν Ἀσημ. Ζαΐμη στὴ Κερπινή.

Συνδεόμενος μὲ στενὴ φιλία μὲ τοὺς δύο «Ἀνδρέηδες» ἀποτελεῖ μετ' αὐτῶν τὸν πυρῆνα τοῦ Ἀχαϊκοῦ κόμματος, ποὺ ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Γερμανοῦ, κυβερνᾷ τὴν Ἀχαΐα.

Ἡ μετάβασι τοῦ Φωτήλα στὴν Κερπινὴ δὲν εἶνε τυχαῖα. Ἀντιλαμβανόμενος σαφῶς ὅτι ἡ κατάστασις ὠρίμασε καὶ ὅτι τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ τὴν συγκρατήσῃ πλέον, πληροφορημένος, περὶ τῶν κινήσεων καὶ τῶν προπαρασκευῶν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τοὺς Ζαΐμηδες νὰ τολμήσουν τὸ μεγάλο τόλμημα.

Ξέροντας τὴν ὑπερφίαλη φιλοδοξία τους καὶ τὶς μεγάλες οἰκονομικὰς στενοχωρίες ποῦ περνοῦν, κρούει ἐπιδεξίως ὅλες τῆς χορδὸς τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας.

Ὅμιλεῖ περὶ τῆς ἀγίξεως τοῦ Κολοκοτρώνη στὴ Μάνη (1) καὶ «πνέων τὴν ἐλευθερίαν τοὺς πείθει» (2) νὰ τὸν προλάβουν, κινουῦντες τὴν Ἐπανάστασι, «στὴν ὁποίαν καὶ τοὺς ὑποδεικνύει τὴν ἀπόσβεσι τῶν μεγάλων χρεῶν των» (3) Ἡ προσβολὴ τοῦ Λαλιώτη Σεῖδῃ καὶ ἡ πειραθεῖσα λαφυραγωγία τοῦ τραπεζίτη Ταμπακόπουλου, ποῦ ἔφερε χρήματα καὶ ὁμολογα. εἰσπραχθέντα ἀπὸ τοὺς πρεστοὺς τῶν Καλαβρύτων ὀφειλέτας του, (4) γενομένη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ζαΐμη Χονδρογιανναίους, (5) ἀποδεικνύει

(1) Σπηλιαδ. Σελ. 31.

(2) Σπηλ. Τ. Α. Σελ. 31.

(3) Σπηλ. Τ. Α. Σελ. 31.

(4) Σπηλ. Τ. Α. Σελ. 28.

(5) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 65.

ὅτι ἡ πειστικὴ ὁμηλία τοῦ Φωτήλα δὲν ἔγινεν αὐτίως.

Ἡ γενικὴ καὶ ἀόριστη αὐτὴ συνομιλία, ἀπὸ τὸν Φωτήλα ἐντελῶς ξένον ἀπὸ τὴν περίεργη καὶ ἀτανόητη ἐπίθεσι κατὰ τοῦ Ἑλληνος Τραπεζίτου, ἐφανοῦς Φιλικοῦ (1) καὶ γερουσιαστοῦ μετ' ὀλίγον οὐ Γερούσια τῶν Καλτετζῶν!!!!...

Καὶ ἡ μὲν «χωσιὰ» (2) τῶν Χονδρογιανναίων ἀπέτυχε, χάρις στὴ γυναῖκα τοῦ Σωτ. Χαραλάμπε τοῦ εἶχε προδώσῃ ἀφ' ἐσπέρας τὸ μυστικὸν σιὸν Ταπακόπουλο, (3) τὸ δὲ ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐκέρδιε τοὺς Ζαΐμηδες, ἐκτεθέντας πλέον φανερά, ἐκ τῆς ἐπιδέσεως ἐκείνης.

Ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὴν προᾶξιν αὐτὴν οἱ Παπαδέας, Φιφές, Κωστόπουλος καὶ Γαλάνης, φρονέοντες τὸν Ἀράπη καὶ τὸν Καφεντζῆ τοῦ Ἐπαρχοῦ Ἀργυροπούλου καὶ οἱ Σολιώτης, Πετμεζᾶς καὶ Κορδῆς, παρακινηθέντες καὶ ἀπὸ τὸν Παππαφλέσσα, τοὺς γυφτοὺς χαρτζῆδες καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς τῆς Βερσοβᾶς.

Τὰ ἀσήμαντα καὶ μεμονωμένα αὐτὰ ἐπεισόδια ὑπῆρξαν ἢ σπῖθα ποῦ ἄναψε σύντομα τὴ μεγάλη πυρκαϊὰ τῆς ἐπαναστάσεως διὰ τῆς ἐπισήμου αὐτῆς κηρύξεως στὴ Πάτρα καὶ στὴ Καλαμάτα καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ Φωτήλα δικαιώνεται περὶ φανῶς.

Ὅταν ἐπὶ τέλους ἡ ἐπανάστασις ἐξεργάγη ἀπὸ τὴν καλύπτως στὰς Πάτρας, οἱ μὲν Γερμανός, Ζαΐμης καὶ Λόντος, σπεύδοντες στὴ πρόσκλησι τοῦ Παππαδίου

(1) Σπηλιάδ. Τ. Α. Σελ. 28.

(2) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 65.

(3) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 65.

(4) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 69.

μαντοπούλου, ἐπολιόρκησαν τὸ φρούριο τῶν Πατρῶν, ὁ δὲ Ἀσημ. Φωτήλας μὲ τὸν ὀπλαρχηγὸν υἱὸν τοῦ Παναγιωτάκον καὶ τοὺς Χαραλάμπην, Θεοχαρόπουλον, Σολιώτην, Μουρτογιάννην καὶ Πετμεζαίους, ἐξεδίωξαν τοὺς Τούρκους τῶν Καλαβρυτίων, ἐπολιόρκησαν τοὺς ὀχυρωμένους πύργους των καὶ συλλαβόντες αἰχμαλώτους τὸν Ἀρναούτογλου καὶ τοὺς ἄλλους στρατιῶτες του.

Τὴν 26 Μαΐου τοῦ 1821 γενομένης τῆς Συνελεύσεως τῶν Καλτετζῶν, ὁ Ἀσημάκης Φωτήλας ἐκλέγεται ἀντιπρόεδρος τῆς συσταθείσης Γερουσίας καὶ ἀρραβὲς ὁριστικὰ πρὸς τὸ πολιτικὸ μέρος τῆς Ἐπαναστάσεως, παραδίδει τῇ διεύθυνσι τῶν ὅπλων τοῦ «σεμτίου» τοῦ Λειβαρτζίου εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Παναγιωτάκον.

*
* *

Ὑψηλὸς, λιγερὸς καὶ ὠραῖος, ὁ εἰκοσιπενταετὴς αὐτὸς νεανίας, φορεῖ μὲ χάρι κομψὴ φουστανέλλα καὶ τὸ σφικτοκουμπομένο μεϊντάνι, ποῦ ἀναδείχνει ὡρὰ τὴν λεβέντικη κορμοστασιά του. Κατὰ τὶς παραμονές τῆς ἐπαναστάσεως βρίσκεται μπλεγμένος στὰ δίχτυα τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Ἀρναούτογλου, νεαρᾶς καὶ ὠραίας χανούμισσας, ξετρελλαμένης μὲ τὸν εὐταλῆ Παναγιωτάκο, (1) Τό εἰδύλλιο ἐπλέκετο τρυφερὰ στὰ πυκνόφυτα ὑψώματα τοῦ «Σταυροῦ» (2) θερμαινόμενο ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀχτίδες τοῦ ἀνοιξιάτι-

1) Ὅσα μοῦ εἶπε ὁ παπποῦς μου ποῦ τάκουσε ἀπὸ τὸν πατέρα του Μοναχοῦ Γαβριήλ.

2) Στοματικὴ παράδοσι. Σελίδες τοῦ 21 Μοναχοῦ Γαβριήλ Σελὶς 7.

κου ἡλίου, ὅταν ἔξαφνα ἡ Πατρίδα, μεγάλη ἀνταρσία τῆς μικρῆς Τουρκοπούλας, ἐκάλεσε κοντά τὸν ἐρωτευμένο πολεμιστή.

Πιστὸς στὸ καθῆκον, ὁ γενναῖος εὐπατρίδης, ρευρίσκεται στὸ Συμβούλιο τῆς Λαύρας ὁδηγῶν τοὺς σωματοφύλακες τῶν προεστῶν καὶ τὴν 10 Μαρτίου βαδίζει μὲ τὸν πατέρα του καὶ τὸν Ἀσ. Ζαφ. πρὸς «τὸ καταφύγιο» τῆς Κερπινῆς. Ἔχουν προοράση τὸ Χάνι τοῦ Πριόλιθου, ὅταν ἀποσταλμὲν τοῦ Ἀρναούτογλου, ποῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε μὴ τὴν φυγὴ τῶν προεστῶν ἀπὸ τῆς Λαύρας, σπεύδουν τοὺς συλλάβουν. (1)

Δύο γενναῖοι Λυκουργιῶτες, ἐρωτηθέντες ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους, δίνουν ψεύτικη διεύθυνσι καὶ ἀπολυνθῶν τὸ ἀπόσπασμα, ἔτοιμοι νὰ πεθάνουν ὡς νὰ σώσουν τοὺς ἀρχηγούς! Ἀγνωστοὶ ἥρωες τῆς ἱστορίας, ἔτοιμοι γιὰ τὴ μεγάλη θυσία, τὴν ὅπου ἐκεῖνοι ἀρνήθηκαν ν' ἀντιμετωπίσουν πρὸ ὅλης τῆς Λαύρας!...

Ἡ κυρὰ Φίλιω ποῦ κρατοῦσε, τὸ Χάνι, ἐκείνη ἀρχίζει, καθισμένη στὴ πόρτα, τὸ μοιρολόγι τῶν νεοταίων, ὅταν ξαφνικά, ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν Καλαβριτῶν, ἀκούεται ὁ ταχὺς καλπασμὸς ἀλόγου, ποῦ φέρει μὲ τὰ ἡνία ξαπολυμένα. Μιὰ καβαλλάρισσα, ἔχει τὸ πρόσωπο σκεπασμένο μὲ μεταξωτὸ φερνίκι καὶ ἓνα Θεόρατο Ἀράπη πισοκάπουλα, ὁδηγáει τὸ χανιασμένο ἄλογό της πρὸς τὸ ἀπόσπασμα ποῦ φέρει.

Οἱ Τοῦρκοι ἀναγνωρίζουν τὴν Ἀνεψιὰ τοῦ Ἐπάρχου, προσκυνοῦν ἐδάφιαίως καὶ δυὸ λόγια

1) Μοναχ. Γαβριήλ.

στ' αὐτὶ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τσαούση, ὑποχρεόνουν τὴν συνοδεία νὰ ξαναπάρῃ τὸν δρόμο τῶν Καλαβρυτῶν...

Ἄμα τὸ κίνημα ἐξεργάγῃ φανερά, ὁ Παναγιωτάκος, Ἀρχηγὸς τῶν ὕπλων τοῦ διαμερίσματος Λειβαριζίου, ἀφοῦ ἐσκότωσε τοὺς Τούρκους τοῦ Σοπωτοῦ καὶ μετέσχε τῆς ἐπιθέσεως τῶν Καλαβρυτῶν, στρατολογεῖ σῶμα 500 Καλαβρυτινῶν καὶ σχηματίζει τὸ στρατόπεδο τοῦ Τριποτάμου (1)

Ὅταν οἱ γενναῖοι Κεφαλῆνες ὑπὸ τὸν Μεταξᾶ, θὰ κάμουν τὴ πολιορκία τοῦ Λάλα, ὁ Παναγιωτάκος μὲ τὸ Λεχουρίτη, κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ Τριπόταμα καὶ διὰ τῆς Δίβρης, θὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκητῶν. Καταλαμβάνουν τὸ Ποῦσι, (2) ὅπου διεξάγεται ἡ γνωστὴ αἱματηρὴ μάχη, μὲ τοὺς πολεμοχαρεῖς Λαλιῶτες, ποὺ ἀδιάκοπα ἐξορμοῦν ἀπὸ τὶς ἀπάτητες ἀητοφωλῆές τους. Μετὰ τὴν ἔξοδο τῶν Λαλαίων καὶ τὴν πυρπόλησι τοῦ τρομεροῦ καταφυγίου των, σπεύδει στὴ Τρίπολι, ὅπου ὁ Κολοκοτρῶνης ἐκτελεῖ μεθοδικὰ τὸ μεγαλοφυὲς σχέδιό του. Μετὰ τὴ πτῶσι τῆς πρωτευούσης, ἐπιστρέφει στὰ Καλάβρυτα καὶ ὕστερ' ἀπὸ ὀλιγοήμερη ἀνάπαυσι, ὁδηγεῖ τοὺς Καλαβρυτινοὺς του στὴ Πολιορκία τῶν Πατρῶν.

Στὴ μάχῃ τοῦ Σαραβαλίου, πολεμᾷ ἡρωϊκὰ καὶ ἀκράτητος καταδιώκει τοὺς φεύγοντας Τούρκους. Ὁρμητικὸς καὶ ἀνδρεῖος παρασύρεται εἰς ἐνέδρα παρὰ τὸ Ληνὸν τοῦ Λόντου καὶ βρίσκεται περικυκλωμένος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Κατακόπτει μὲ τὸ γιαταγά-νι του τὸν πλησιέστερο Τούρκο, διασπᾷ τὴ κύκλωσι

(1) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 77.

(2) Φωτάκος Τ. Α. Σελ. 177—183

καὶ σώζεται. Ἐνὰ θερμὸν φίλημα ποῦ ἐπῆρε ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Ζαΐμη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἶνε ἡ ἀμβροσία βῆ γιὰ τὴν ἡρωϊκὴν του πράξιν! (1)

Κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσσολογίου σπεύδει μετὰ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀρχηγῶν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος προπυργίου τῆς ἑθνικῆς Ἑλλάδος καὶ συντρέχει σημαντικὰ στὴν δόξαν αὐτοῦ.

Ἡ πολιορκία τῶν Πατρῶν κρατεῖ ἐπὶ μακρόν καὶ θηλωμένους τοὺς Ἀχαιοὺς ὀπλαρχηγούς, γύρω ἀπὸ τὸ ἀπόρθητο φρούριον. Συμπλοκὲς καὶ μάχες διεξάγονται ἀκατάπαυστα κατὰ τὰς συχνὰς ἐξόδους τῶν Τούρκων. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὰς ὁ Παναγιωτᾶκος πληγνύεται μαχόμενος στὴν πρώτη γραμμῇ καὶ μετὰ τὴν πᾶυσιν τῆς μάχης, ζητεῖ νὰ δροσίσῃ τὸ σῶμα του, πρὶν τὸ κατακαίει ὁ πυρετὸς τῆς λαβωματιᾶς, στὰ παγετὰ νερὰ τῆς Λεύκας. (2) Ἀναίσθητος ἀνασύρεται ἀπὸ τὸ θανάσιμο ἀγκάλιασμα τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὁδηγεῖται ἀπὸ τοὺς θλιμένους συντρόφους του στὸ Λογνὸν τοῦ Λούξου καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὸ Μέγα Σπήλαιον, πρὶν εἶνε τὸ καταφύγιον τῶν γυναικοπαίδων καὶ τὸ νοσηροκομεῖον τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ἀρρώστων τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1824, τὸ στήθικόν νόσημα, πρὶν τοῦ ἐξάρσει τὸ ἀφιλόξενο ποτάμι, ὁδήγησε στὸ τάφος τὸ λεβέντη ποῦ τόσες φορὲς ἐσεβάσθησαν οἱ σφαῖραι τῶν Τούρκων.....

Ἡ Λαϊκὴ μοῦσα ἐτραγούδησε τὸ ὥραϊον καὶ ὁ

(1) Παπανδρ. Καλαβ. Ἐπετ. 121

(2) Παπανδρ. Μοναχ. Γαβρ.

δ ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

καὶ σώζεται. Ἐνὰ θερμὸ φίλημα τοῦ ἐπῆρε ἀπὸ ἀρχηγὸ Ζαΐμη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, εἶνε ἢ βῆ γιὰ τὴν ἡρωϊκὴ του πράξι! (1)

Κατὰ τὴν πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσσοῦ σπεύδει μετὰ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος προπυργίου τῆς τικῆς Ἑλλάδος καὶ συντρέχει σημαντικὰ στὴν ἀσὶ του.

Ἡ πολιορκία τῶν Πατρῶν κρατεῖ ἐπὶ μακρὸν θηλωμένους τοὺς Ἀχαιοὺς ὀπλαρχηγούς, γύρω τὸ ἀπόρθητο φρούριο. Συμπλοκὲς καὶ μάχες γίνονται ἀκατάπαυστα κατὰ τὰς συχνὰς ἐξόδους Τούρκων. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὰς ὁ Παναγιωτᾶκος πλενεται μαχόμενος στὴ πρώτη γραμμὴ καὶ μετὰ παύσει τῆς μάχης, ζητεῖ νὰ δοῦσῃ τὸ σῶμα του, τὸ κατακαίει ὁ πυρετὸς τῆς λεβωματιᾶς, στὰ γυμνὰ νερά τῆς Λαϊκῆς. (2) Ἀναίσθητος ἀνασπᾷ ἀπὸ τὸ θανάσιμὸ ἀγκάλιασμα τοῦ ποταμοῦ, καὶ γεῖται ἀπὸ τοὺς θλιμένους συντρόφους του στὸ νὸ τοῦ Λούξου καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὸ Μεγα Σπήλαιο, εἶνε τὸ καταφύγιον τῶν γυναικοπαίδων καὶ τὸ νεκρομεῖον τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ἀρρώστων Ἐπαναστάσεως.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1824, τὸ στήθικὸ νόσημα, τοῦ ἐχάρισε τὸ ἀφιλόξενο ποτάμι, ὁδήγησε στὸ τὸ λεβέντη ποῦ τόσες φορὲς ἐσεβάσθησαν οἱ σφαῖ τῶν Τούρκων....

Ἡ Λαϊκὴ μοῦσα ἐτραγούδησε τὸ ὥραϊο καὶ

(1) Παπανδρ. Κυλαβ. Ἐπεὶ. 121

(2) Παπανδρ. Μοναχ. Γαβρ.

δ ΑΣΗΜΑΚΗΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

χαρο παληκάρι μ' ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τραγούδια της.

Στὸ Σοπωτὸ στὸ διάσελο
κοιμᾶται ἓνα τριαντάφυλλο!

κοιμᾶται κι' ὄνειριάζεται
βλέπει κι' ἄρρεβωνιάζεται·
βάνει τὴν πλάκα πεθερὰ
τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα.

Λίγες ἡμέρες ὕστερ' ἀπὸ τὴν ταφὴ τοῦ πολεμιστῆ, διαβάτες Καλαβρυτινοί, περνόντας τὴ ῥεμματιὰ ποῦ χωρίζει τὸ Διακοφτὸ ἀπὸ τὸ Μέγα Σπήλαιο, εὗρηκαν γκρεμισμένο στὸ βάθος τῆς χαράδρας τὸ πτώμα μιᾶς νέας καὶ ὠραίας γυναῖκας, ντυμένο μὲ πολύτιμο φόρεμα Τουρκικό. . . .

* *
*

Ὁ Ἀσημάκης Φωτήλας συνεχίζει ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἔργο του ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Γερουσίας. Μορφωμένος καὶ γλωσσομαθῆς ἀποτελεῖ τὸν κατευθύνοντα νοῦν της καὶ διαρκῶς σχεδὸν προεδρεύων, λόγῳ τῶν ἀλλαχοῦ ἀπασχολήσεων τοῦ Προέδρου Βρεσθένης καὶ τοῦ ἀντιπροέδρου Παππαφλέσα, κυβερνᾷ μὲ σωφροσύνη καὶ πατριωτισμὸ τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. Ἐνισχύει ἀκατάπανστα τὸ φρόνημα τῶν μαχομένων ὀπλαρχηγῶν μὲ ἔγγραφα ὑψηλοῦ καὶ πατριωτικοῦ περιεχομένου καὶ φροντίζει ἀκούραστα γιὰ τὶς πολεμικὰς ἀνάγκες τῶν στρατοπέδων.

«Ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιοῦσθε, διότι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ γένους θέλει λάμψη ὅπως τὸ πάλαι.....» γράφει πρὸς τοὺς «Ἀρχιστρατήγους καὶ στρατηγοὺς τοῦ Ἔθνους». (1)

(1) Ἀρχ. Φωτήλα.

Εὐσεβὴς καὶ φιλόπατρις, πιστεύει ἀκλόνητα στὸ θρίαμβο τοῦ ἀγῶνα καὶ στὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ τῶν χριστιανῶν, τὸν ὁποῖον ἐπικαλεῖται μὲ πίστι σὰ ἐμπνευσμένα ἔγγραφά του, χωρὶς νὰ παραλείπη νὰ στέλνῃ «νιβερτζιλὲ καὶ μολῦβι» (1) στοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς ἐλευθερίας.

Διαλλακτικὸς καὶ νηφάλιος, τοποθετεῖ πάντοτε τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδας ὑπεράνω τῶν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν καὶ τρέμει μήπως οἱ διχογνωμίαι τῶν ἀρχηγῶν κλονίσουν τὸ θάρος τῶν μαχητῶν. Στὴν ἔριδα μὲ τὸν Ὑψηλάντη, θὰ εὔρη τὰ συμβιβαστικότερα λόγια, στὸ ἔγγραφο ποῦ συνέταξε καὶ ὑπογράψεν ὡς Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, πρὸς ἐξεύρεσιν ἀνένδου μέσου ὁροῦ τῶν ἀμφοτέρωθεν προβλημάτων. (2)

Ποτισμένος μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, θὰ γίνῃ ὁ εἰσηγητὴς τῆς περίφημης Διακήρυξεως περὶ «καταργήσεως τῆς δουλείας» (3) καὶ θ' ἀποδείξῃ μὲ τὴν πολιτικότητα καὶ φιλελεύθερη αὐτὴ πρᾶξι, στοὺς Εὐρωπαίους ποῦ κατασυναφῶντο τὸν Ἑλλ. Ἀγῶνα, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶνε λαὸς ἄξιος τῆς ἐλευθερίας του.

Διακρίνας μεταξὺ τῶν πρώτων τῆ στρατηγικῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Κολοκοτρώνη, δὲν ἐδίστασε, ἀνώτερος παθῶν καὶ πολιτικῶν συμφερόντων, νὰ προτείνῃ πρῶτος αὐτὸς (4) τὸν διορισμὸ τοῦ διώκτη τῶν πεισιπάσων, ὡς ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν εἰσοβί-

(1) Ἀρχεῖον Φωτῆλα.

(2) Ἀρχ. Φωτῆλα.

(3) Ἀρχ. Φωτῆλα Δασκαλ. Σελ. 99.

(4) Ἀρχ. Φωτῆλα.

τοῦ Δράμαλη· Μέσα στή γενική ἀπελπισία καὶ τῇ φυγῇ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν κρίσιμη ἐκείνη ὥρα, ἐνῶ ἐφαίνετο ὅτι ἡ μοιραία ἡμέρα τῆς «διαλύσεως καὶ τῆς καταστροφῆς ἐπῆλθεν», (1) ὁ Ὑψηλάντης καὶ ὁ Φωτήλας παραμένουν ἀκλόνητοι.

Ὁ πρῶτος, συναθροίσας διακοσίους φυγάδες, κλείνεται στὰ ἐρείπια τῆς Λάρισσας. Παραγγέλοντας στὸ Δράμαλη Τ' ὄνομά του, (2) συγκρατεῖ γύρω του τὸν ἐχθρό καὶ ἀποφασισμένος νὰ πεθάνῃ, ἐξαγνίζει μὲ τὴν ἡρωϊκὴ πρᾶξι του, τὴ θλιβερὴ ἀποχώρησι τοῦ ἀδελφοῦ του στὴ Μολδοβλαχία καὶ δίνει καιρὸ στὸ Κολοκοτρώνη νὰ καταφθάσῃ.

Ὁ Φωτήλας καὶ ἡ Γερουσία του, ἐνῶ ἡ Κυβέρνησι Κουντουριώτη—Κωλέττη, πανικόβλητη ζητᾷ καταφύγιο στὰ πλοῖα, ἀντιμετωπίζουν ἄφοβα τὴν κατάστασι.

Διορίζουν τὸν Κολοκοτρώνη Ἀρχιστράτηγο, (3) καὶ ἐκεῖνος, ποῦ ἐν τῷ μεταξὺ «εἶχεν ἀφυπνίσῃ ἐν αὐτῷ ὁ ἀρχαῖος κρατερός θυμός,» ὀίχνει ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου τὴν πολεμικὴ του κραυγὴ. Δεκακισχίλιοι μαχηταὶ σπεύδουν ἀμέσως στὴ πρόσκλησι τοῦ ἀγαπημένου ἀρχηγοῦ καὶ τὸ δράμα τοῦ Δράμαλη ἀρχίζει.

Ὁ Φωτήλας ἀναλαμβάνει προσωπικῶς (4) τὸν ἐφοδιασμὸ τῶν στρατευμάτων, ἐργάζεται δραστήρια συγκεντρώνει ἐφόδια, συμβουλεύει, ἀγρυπνεῖ καὶ ἐμ-

(1) Πρόκες Ὡστεν Τ. Α. Σελ. 175

(2) Πρόκες Ὡστεν Τ. Α. Σελ. 175

(3) Πρόκες Ὡστεν Σελ. 176.

(4) Ἀρχ. Φωτήλα.

ψυχώνει τοὺς πάντας μὲ τὴν ἀκατάβλητη πίστι τοῦ

Στὴ κρισιμώτερη στιγμή τῆς μάχης τῶν Δερβενκίων, ἐνῶ τὰ παληκάρια μάχονται ἄσιτα ἀπὸ δύο ἡμῶν, ὀγδοήντα φορτώματα τρόφιμα, σταλμένα ἐπειγόντως ἀπὸ τὸν Φωτήλα, (1) ὑποχρεώνουν τὸ Κολοκοτρώνη, ὑπαινισσόμενο τὸν μικρόσωμο Ἀντιπρόεδρο, νὰ φωνάξῃ τὴν περίφημη φράσι του:

«Ἐνα κοψίδι κρέας ἔσωσε τὸ Ἕθνος»! (2)

*
* *

Παρὰ τὶς πολεμικὲς περιπέτειες τοῦ ἀγῶνα, ὁ Φωτήλας δὲν λησμονεῖ τὴν ἐκ παραλλήλου πνευματικὴν τοῦ Ἕθνους ἀπελευθέρωσι. Σὲ μιὰ προκήρυξι, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὸν ἴδιο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο αὐτῆς, ποὺ φανερώνει ἄνθρωπο μορφωμένο καὶ γνώστη τῆς ἐν Εὐρώπῃ τότε ἐπικρατοῦσης «Λατρεῖας κασιερίου μεθόδου» (3) διδασκαλίας, καλεῖ τοὺς ἐλλογινοὺς νόπαιδας σ' ἓνα σχολεῖο, ποὺ ἰδρύει στὴ Τριπολιτῆσιν «ἀνάλογο τῆς παρούσης περιστάσεως» (4) Ἀπὸ τῶν προοδρόμων τῆς δωρεὰν παρὰ τοῦ Κράτους παιδείας τῆς ἐκπαιδεύσεως, καλεῖ «τὴν φιλομαθῆ νεολαίαν ἀφ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον νὰ συντρέξῃ ἐδῶ διὰ νὰ διδασθῇ ἀμισθί, κηρύττων, ὅτι κάθε μαθητὴς δὲν θὰ ἐξοδεύσῃ ἄλλο τι παρὰ διὰ τὰ βιβλία του καὶ διὰ τὴν ζωτροφίαν του.» (5)

Ὁ παδὸς τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν

(1) Παπανδρ. Καλαβρ. Ἐπετηρ. Σελ. 118

(2) Οἰκογ. Παράδοσι—Παπανδρ. κλπ.

(3) Ἀρχ. Φωτήλα

(4) Ἀρχ. Φωτήλ.

(5) Ἀρχ. Φωτήλα.

πολιτῶν, «διατάσσει τοὺς γονεῖς νὰ μὴ παραμελή-
σουν τὸ ἱερὸν τοῦτο χρέος των ἀλλὰ νὰ φροντίσουν
ἐπιπόνως διὰ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων των. (1)
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δεινὴ ἀχρηματία μαστίζει
τὸ Δημόσιο Ταμεῖον. Ὁ Φωτήλας ὑπογράφει ἓνα
θαυμάσιον ἔγγραφο πρὸς τοὺς Κορινθίους, ποῦ
ἐκ συστήματος καθυστεροῦν τὸ προῖόν τοῦ ξράνου
καὶ τῶν ἐσωτερικῶν δανείων, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Γερουσία
ἀντιμετωπίζει φτωχικά, τὶς ἀνάγκες τοῦ πολέμου.
«Σᾶς ἐξορκίζομεν εἰς τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς φιλιότητος
πατρίδος, προθυμήθητε νὰ θεραπεύσωμεν τὰς πλη-
γὰς της.... Οἱ πρέσβεις Μας δὲν ἀποδημοῦν διὰ τὰς
αὐτὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Οἱ στρατοὶ Μας
δὲν ἐκστρατεύουν εἰς Ἡπειρον. Οἱ στρατιῶται μας
λιποτακοῦν καὶ ὁ Ἑθνικὸς μας στόλος ἐπέστρεψεν
εἰς τὰ ἴδια. Κινδυνεύομεν νὰ χάσωμεν ὅλους μας τοὺς
ἀγῶνας· τὸ ἔθνος εὐρίσκεται εἰς κρίσιμον περίπτω-
σιν καὶ ἡ τύχη του κρέμαται ἐπὶ λεπτοῦ μίτου.. (2)

Πόσον εἶνε συγκινητικὴ, μέσα στὴν ἀγωνιώδη
αὐτὴ κραυγὴ τοῦ κινδύνου ἡ μεγάλῳπρη καὶ ὑπε-
ρήφανη παράστασι τοῦ Ἑθνους, ποῦ ἔχει τοὺς Πρέσ-
βεις του, τοὺς Στρατοὺς καὶ τοὺς Στόλους του!!!

Ἡ πίστι τοῦ Φωτήλα πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς
Φυλῆς, τοῦ ὑπαγορεύει φράσεις ἀφελοῦς μεγαλοστο-
μίας, ποῦ θὰ ἔφερον τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη ἂν δὲν
ἐπρόφθαναν τὰ δάκρυα...

Διπλωμάτης, ἀλλὰ πατριώτης ἀδιάλλακτος, ὑπο-
χρεώνει τὴν Γαλλικὴ Κυβέρνησι, μὲ αὐτοπρόσωπο δι-

(1) Ἀρχ. Φωτήλα.

(2) Ἀρχ. Φωτήλα.

άβήμα, γεμάτο ὑπερήφανη ἀξιοπρέπεια, ν' ἀποδόσ-
 στή μικρὴ καὶ ἀνίσχυρη Ἑλλάδα ἓνα πλοῖο ποῦ
 Γαλλικὸς στόλος εἶχε συλλάβη ὡς πειρατικό, (1)

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Γερουσίας, ἀποστέλλεται
 ἀντιπρόσωπος τῶν Καλαβρύτων στὸ βουλευτικόν
 ὅπου μὲ τὸν Ἀν. Ζαῖμη καὶ τὸν Ἀναστ. Λόντο ἀπο-
 τελοῦν τὸ κέντρο τῆς κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἀντιπο-
 λιτεύσεως. Μέλος διαφόρων ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν
 τῆς Βουλῆς καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν εἰσοδημάτων
 μεγάλης ἐπιτροπῆς, (2) ἐκτελεῖ πάντοτε ἀφατριάσας
 τὸ καθήκον του καὶ παρὰ τοὺς στενοτάτους δεσμοὺς
 του μὲ τὸ Ἀχαϊκὸ κόμμα, ἀκολουθεῖ, μέχρι τῆς ἐκρή-
 ξεως τοῦ δευτέρου ἐμφυλίου πολέμου, νομιμόφρον
 καὶ διαλλακτικὴ πολιτική.

Ὅταν ὁ Ἀνδρ. Ζαῖμης, μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ
 ἠναγκάσθη, ἀπὸ τὴν ἀγέρωχη καὶ περιφρονητικὴ συμ-
 περιφορὰ τοῦ Κουντουριώτη, νὰ παραιτηθῇ, ὁ Φω-
 τήλας ἐκλήθη σιὴ κενωθεῖσα θέσιν.

Τοποτηρητὴς τοῦ Ἀχαϊκοῦ κόμματος πλησίον
 τῆς Κυβερνήσεως, παρέμεινεν μετ' αὐτῆς ἐπὶ ἑπτὰ
 μηνὸν καὶ ὅταν ἐκεῖνο ἐκήρυξε τὴ γνωστὴ ἀνταρ-
 σία τοῦ 1824, ὑποβάλλει τὴν παραίτησιν του καὶ πε-
 στὸς πρὸς τοὺς φίλους του, σπεύδει νὰ συμμερισθῇ
 τὴν τύχην των. Μία ἐπιστολὴ ποῦ ἔλαβε ἀπὸ τὸν
 Ἀνδρ. Λόντο τὴν 14 ὀβρίου τοῦ 1824, ἐξηγεῖ τὴν
 στάσιν του καὶ διαφωτίζει ταῦτοχρόνως τὴν ἀνταρσία
 ἐκείνην.

(1) Παπαπ. Κ. Ἐπ. Σελ. 118.

(2) Ἀρχ. Φωτήλα.

«Κατὰ τὸ γραπτὸν νόημα τοῦ περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ἑκτελεστικοῦ Νόμου» γράφει ὁ Λόντος, «φαίνεται ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκτελεσταὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ ἐκλεχθῶσι καὶ ἀφοῦ ἐπεχειρίσθησαν τὸ πρᾶγμα μὲ τὸν Νόμον, στοχάζομαι ὅτι ἦτον πολὺ συμφέρον νὰ μὴ δεχθῆτε ποτὲ τὴν ψηφοφορίαν, ἐπειδὴ οἱ Κύριοι παραστάται ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφοφοροῦν εἰς τὰς διαφιλονεικουμένας ὑποθέσεις, ὅχι ὅμως καὶ ν' ἀνατρέπουν τὸν Νόμον μὲ τὰς πωλημένας ψήφους των, καὶ οὕτω ποιοῦντες ἂν δὲν ἀκούεσθε, ἀνεχωρήσατε διαμαρτυρούμενος, ὅτι ἐφύγατε τὴν παρανομίαν. Ὁ Νόμος Κύριε εἶνε γραπτὴ συνθήκη τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶνε τίποτε περισσότερον, καὶ ὅσοι ἤθελε ἐξηγοῦν καὶ ἀνάλυσιν ἤθελε νομίζονται σοφισταί, καὶ εἰς τὴν ὑπόληψιν τὴν ἐδικήν σας δὲν ἠμπόρουν νὰ φέρουν τὸν παραμικρὸν μολυσμόν, πλὴν τὶ νὰ εἶπω δὲν ἠξεύρω, ὅπου αἱ σκέψεις τοῦ κ. Πανούτσου (Νοταρᾶ) καὶ ἄλλων, πάντοτε ἔδωσαν κέρδος διὰ τοὺς κλέπτοντας τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἑθνους καὶ ἐντεῦθεν πηγάζει προφανῆς κίνδυνος καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Πατρίδος. Δι' ὃ ἀφοῦ ἀκούσετε καὶ εἰδῆτε τὰ παρὰ τοῦ Κυρίου Α. Τσουνῆ (ἀπόσταλμένος), εἰδοποιήσατέ με καθαρὰ τὶ μέτρα θὰ λάβῃ ἡ συντροφία μας.....»(1)

Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἄλλη τοῦ Ἀνδρ. Ζαΐμη παρομοίου σχεδὸν περιεχομένου, ἀποδεικνύουσα ὅτι ἡ πολιτικὴ ὀξύτης ἐχειροτέρευν ἀθεραπεύτως. Παρὰ ταῦτα, ὁ συνετὸς Φωτήλας προσπαθεῖ νὰ συμβιάσῃ τὰς διαφωνίας καὶ ν' ἀποσοβῇ τὸν ἐμφύ-

(1) Τ. Β. Ἀρχ. Λόντου Σελ. 297. Ἀρχ. Φωτήλα.

λιο πόλεμο. Μοῦ κακοφαίνεται διὰ τὰ τρέχοντα γράφει τὴν 4 Νβρίου 1824 στὸν Ἄνδρ, Ζαΐμη ἐκ Ναπλίου «καὶ βλέπω ὀλέθρια ἀποτελέσματα..... Λυποῦμαι διὰ τὴν ἀγνώσϊαν μας, ὅπου θέλει πάρομεν τὴν λαὸν εἰς τὸν λαιμόν μας τὰ παιδιὰ μας, διὰ τὸ κατὰ τσια μας καὶ τὴν ἰδιοτέλειάν μας.. Ἄς συγκαταθώσωμεν καὶ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ γίνη μία οἰκονομία καὶ μὴ ἀφανισθῇ τὸ Ἕθνος....» (1) Ἀδυνατῶν συγκρατῆσθαι τὰ πράγματα, σταθερὸς στὶς φιλίες καὶ ἀγανακτισμένος ἀπὸ τὴ φατριαστικὴ πολιτικὴ τῶν Κουντουριώτη Κωλέττη, ἐγκαταλείπει τὸ Ναύπλιον καὶ διὰ συντόνου πορείας φθάνει στὰ Καλάβρυτα. «Ἐγὼ χάριτι θεῆς διὰ ὁδοιπορείας 4 ἡμερῶν κατέβη δώθην ὑγείης στὴν πατρίδα» γράφει τὸν Νοέμβριον τοῦ 1824 στὸν Ἀναστ. Λόντο, ποῦ εἶχεν ἤδη προσηλυθῇ στὸ Διακοφτό. «Ταραχὴ μεγάλη ἐγένε διὰ τὸν μισεσμόν μου.... Δι' ἐμὲ ἔβαλαν ἐπιτροπὴν νὰ κρίνῃ τὸν μισεσμόν μου καὶ νὰ μέ καταδικάσουν, τὸ ὅπλον ὀλίγον μὲ μέλλει ἀπὸ τέτοια φητρίασμένα ἄνδρα ποδα. Ἐπάσχισα νὰ ἐμποδίσω τὸν ἐμφύλιον πόλεμον πλὴν αὐτοὶ ἔχουν πιᾶνα ν' ἀφανίσουν τοὺς πατριώτας Πελοποννησίους καὶ νὰ διοικοῦν τυραννικῶς».

Ἡ ἐξέγερσι τῆς πολυπαθοῦς Πελοποννήσου ποὺ προσφέρει ἀδιακόπως στὸν ἀγῶνα τὰ χρήματα καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν μαχῶν, δὲν ἀφῆκε τελικῶς ἀσυγκίνητο τὸν ὑπερήφανο Πελοποννήσιον...

*
* *

(1) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β! Σελ. 368.

(2) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελ. 392

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

λιο πόλεμο. Μοῦ κατοφαίνεται διὰ τὰ τρέχοντα
 φει τὴν 4 Νβρίου 1824 στὸν Ἀνδρ, Ζαΐμη ἐκ
 πλίου «καὶ βλέπω δλέθρια ἀποτελέσματα..... Ἄν
 μαι διὰ τὴν ἀγνώσιν μας, ὅπου θέλει πάρομεν
 λαὸν εἰς τὸν λαιμόν μας τὰ παιδιὰ μας, διὰ τὸ
 τσία μας καὶ τὴν ἰδιοτέλειάν μας.. Ἄς συγκατ
 σωμεν καὶ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ γίνῃ μία οἰκὸς
 καὶ μὴ ἀφανισθῇ τὸ Ἔθνος....» (1) Ἀδυνα
 συγκρατήσῃ τὰ πράγματα, σταθερὸς στὶς φιλικ
 καὶ ἀγανακτισμένος ἀπὸ τὴ φατριαστικὴ πικρ
 τῶν Κουντουριώτῃ Κωλέττῃ, ἐγκαταλείπει τὸ Νε
 καὶ διὰ συντόνου πορείας φθάνει στὰ Καλαμά
 «Ἐγὼ χάριτε θεία διὰ ὁδοιπορείας 4 ἡμερῶν κατ
 δώθην ὑγείης στὴν πατρίδα» γράφει τὸν Νοε
 τοῦ 1824 στὸν Ἀναστ. Λόντο, ποῦ εἶχεν ἦδη
 γηθῇ στὸ Διακοφτό. «Ταραχὴ μεγάλη ἔγινε δι
 μισευμόν μου.... Δι' ἐμέ ἔβαλαν ἐπιτροπὴν νὰ
 τὸν μισευμόν μου καὶ νὰ μέ καταδικάσουν, τὸ
 ὄν ὀλίγον με μέλλει ἀπὸ τέτοια φητριάσματα
 ποδα. Ἐπαύσασα νὰ ἐμπορίσω τὸν ἐμφύλιον
 πλὴν αὐτοὶ ἔχουν πέναντι ἀφαιρῶν τοὺς
 τας Πελοποννησίους καὶ νὰ διοικούν τυραννικῶς.

Ἡ ἐξέγερσι τῆς πολυπαθοῦς Πελοπ
 ποῦ προσφέρει ἀδιακόπως στὸν ἀγῶνα τὰ
 καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν μαχῶν, δὲν ἀφῆκε
 ἀσυγκίνητο τὸν ὑπερήφανο Πελοποννήσιο...

(1) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελ. 368.

(2) Ἀρχ. Λόντου Τ. Β. Σελ. 392

δ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ ΦΩΤΗΛΑΣ

Μετὰ τὴν οἰκτρὴ ἀποτυχία τῆς Πελοποννησιακῆς ἀνταρσίας καὶ τὴν ἀχαρκτήριστη διαρπαγὴ τῶν σπητιῶν τῶν ὁπαδῶν της, ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Κωλέττη, οἱ «Ἀντάρται» διεσκορπίσθησαν διωκόμενοι ἀγρίως παρὰ τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ οἱ μὲν Ζαΐμης καὶ Λόντος κατέφυγαν στὸ Κάλαμο τῆς Ἑπτανήσου, ὁ δὲ Φωτήλας ἐκρύπτετο στὴ Δίβρη.

Συμβιβασθεῖς, μετὰ τὴν ἀναχώρησι τῶν φίλων του, μὲ τὴν Κυβέρνησι, ἐπῆρε ἀμνηστεία καὶ μετ' ὀλίγον, προσκληθεὶς παρὰ τοῦ Κουντουριώτη, ἐπανάλαβε τὰ καθήκοντά του, ὥς μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Μὲ τὴν ιδιότητά του αὕτῃ διεπραγματεύθη τὰ ζητήματα τῶν δανείων τῆς μαχομένης Ἑλλάδος, (1) κρατόντας πάντοτε ἀμείωτη τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ Ἑθνους.

Εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο παρέμεινε μέχρις ὅτου, ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἱμπραήμ, ἀνάγκασε τὴν Κυβέρνησιν ἄμνηστεύσῃ τοὺς ἀντάρτες, νὰ διορίσῃ τὸν Κολοκοτρῶνη ἀρχιστράτηγον καὶ νὰ καταθέσῃ ἐπὶ τέλους τὴν Ἀρχή, στὰ χέρια τῆς εἰς Ἐπίδauρον κληθείσης, τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1829, Ἑθνικῆς Συνελεύσεως.

Τὸ τελευταῖο ἔγγραφο ποῦ ἔγραψε, εἶνε μία θαυμασία προκήρυξι τοῦ παραιτηθέντος Ἐκτελεστικοῦ πρὸς τὸν Λαόν, καλούμενον ν' ἀντιμετωπίσῃ μὲ θάρρος καὶ ψυχραιμία τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου....(2)

*
* *

(1) Ἀρχ. Φωτήλα.

(2) Ἀρχ. Φωτήλα.

Καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἱμπραήμ
ὁ Φωτήλας παραμένει στὴ θέση του ὡς βουλευτὴς
ἐμψυχώνοντας μὲ τὴν ἀκλόνητη αὐτοῦ σταθερότητι
καὶ πίστι τοὺς πανικόβλητους ἀντιπροσώπους τοῦ
Ἑθνους. Ὅταν ἐπὶ τέλους ὁ Καποδίστριας ἀνέλαβεν
τὴν διακυβέρνησι τῆς χώρας, ἐξακολουθεῖ νὰ πο-
τεύεται στὰ Καλάβρυτα, μέσα στὸ πλαίσιο πάντοτε
τῆς νομιμότητος, χωρὶς νὰ συμμετέχη τῆς σφοδρῆς
ἀντιπολιτεύσεως, ποῦ τὸ Ἀχαϊκὸ κόμμα διεξάγει
ἀπροκαλύπτως κατὰ τοῦ αὐταρχικοῦ Κυβερνήτη.

Ἀμέτοχος τῶν ἀταξιῶν ποῦ ἐπακολούθησαν
τὸν φόνον τοῦ Καποδίστρια, ἐθεώρησεν ὡς σωτηρία τῆς
πατρίδος τὴν κατὰ τὸ 1833 ἄφιξι τοῦ Ὁθωνος, ἀφ-
σιωθεὶς καὶ ὑπηρετήσας νομιμοφρόνως τὸν νεο-
βασιλέα, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ζητήσῃ τὴν ἐλαχίστην
ἀμοιβὴν διὰ τὰς πρὸς τὸ Ἑθνος μεγάλας ὑπηρεσίας τοῦ

Ὅπως ὁ φίλος του Ἄνδρ. Λόντος καὶ ὁλίγοι
ἄλλοι εὐπατρίδαι τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξηλθε τὸ
ἀγῶνος πάμπτωχος, καταστρέψας τὴν κολοσσιαῖαν πα-
ριουσίαν του γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐ-
λευθερίας.

Ὅταν ὁ Ὁθων περιηγούμενος τὴν Ἑλλάδα
ἔφθασε στὰ Καλάβρυτα, κατέλυσε στὸ Ἀρχοντικόν
του σπῆτι, (1) ὅπου ὁ γέρον ἀντιπρόεδρος κατέκειτο
ἄρρωστος κινδυνεύοντας νὰ πεθάνῃ. Ὁ Βασιλεὺς
συγκινημένος τὸν ὀνόμασε στρατηγὸν καὶ ἐκάρφωσεν

(1) Παπανδρ. Καλ. Ἑπετηρὶς Σελ. 119.

διοχεύει σὰ τιμημένα στήθη τοῦ Ἀγωνιστῆ τοῦ
Χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος. (2)

, Δύο ἡμέρες μετὰ τὴν παρασημοφορία του, ὁ Ἀση-
μάκης Φωτήλας παρέδωκεν ἡρεμα τὸ Πνεῦμα, εὐτυχι-
σμένος διότι ἡ παρουσία τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλή-
νων, ἐδικαίωσε περιφανῶς τὴν ἀκλόνητη πίστι του,
τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ Ἑθνους.

Αἴγιον 8)βριος 1930

